

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI KLİNİK PSİKOLOJİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ANAOKULUNDA ÇOCUĞU OLAN ÇALIŞAN VE
ÇALIŞMAYAN ANNELERİN ROL
MEMNUNİYETİNE GÖRE DEPRESYON VE
KAYGI BELİRTİLERİ DÜZEYLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MUKADDES GÖZÜBÜYÜK-BAYRAKTAROĞLU
071106102

İstanbul, Ocak 2010

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI KLİNİK PSİKOLOJİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**ANAOKULUNDA ÇOCUĞU OLAN ÇALIŞAN VE
ÇALIŞMAYAN ANNELERİN ROL
MEMNUNİYETİNE GÖRE DEPRESYON VE
KAYGI BELİRTİLERİ DÜZEYLERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MUKADDES GÖZÜBÜYÜK-BAYRAKTAROĞLU
071106102

Danışman Öğretim Üyesi:
Yrd. Doç. Dr. Figen KARADAYI

İstanbul, Ocak 2010

TEZ ONAY SAYFASI

TARİH: ../../.....

T.C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

.....ait
.....
.....adlı çalışma, jürimiz tarafından
.....Anabilim
Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

(İmza)

Başkan
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

(İmza)

Üye.....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı (Danışman)

(İmza)

Üye.....
Akademik Unvanı, Adı Soyadı

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sırasında bana rehberlik eden, ilgi ve desteğini benden esirgemeyen başta danışmanım Yrd. Doç. Dr. Figen Karadayı olmak üzere tüm hocalarıma,

Tüm yaşamım boyunca sevgi ve destekleriyle her zaman yanımda olan, bugünlere gelmemde çok emeği bulunan sevgili aileme,

Gerek tezimin her aşamasında, gerekse yaşamımın her anında uzaktan ve yakından her zaman bana destek olan sevgili eşim Dr. Yasin Bayraktaroğlu'na çok teşekkür ediyorum...

Ocak, 2010

Mukaddes Gözübüyük-Bayraktaroğlu

ÖZET

İş yaşamına giderek artan katılımının sonucu olarak, günlük yaşamda birçok role sahip olan kadının psikolojik sağlığının nasıl etkilendiği konusunda birçok araştırma yapılmıştır (Hoffman, 1989; Nye, 1963; Rosenfield, 1989). Özellikle okul öncesi yaşta çocuğu olan, evli kadınların içinde buldukları durumun, iyilik durumları üzerinde etkili olabildiği görülmüştür.

Bu çalışmanın temel amacı, 4-6 yaş arası çocuğu olan, evli çalışan kadınlar ile çalışmayan kadınların, depresyon ve kaygı belirtileri düzeylerini karşılaştırmaktır. Araştırmanın bir diğer amacı ise; konu ile ilgili olduğu düşünülen annenin rol memnuniyeti düzeyinin depresyon ve kaygı bakımından araştırılmasıdır.

Araştırmanın örneklemini, İstanbul Üsküdar ilçesinde bulunan 8 özel anaokulunun 2008-2009 eğitim-öğretim yılı içinde eğitim gören 4, 5 ve 6 yaş grubundan seçilen 99'u çalışan, 101'i çalışmayan (ev hanımı) toplam 200 öğrencinin annesi oluşturmaktadır.

Araştırmada annelerin demografik bilgilerini elde etmek için "Kişisel Bilgi Formu", depresyon belirtileri düzeyini ölçmek için "Beck Depresyon Ölçeği", kaygı belirtileri düzeyini ölçmek için "Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği" ve rol memnuniyetini ölçmek için "Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formu" kullanılmıştır.

Verilerin hesaplanması ve değerlendirilmesi için SPSS 15.0 istatistik paket programı kullanılmış olup, tanımlayıcı istatistiksel metodların yanı sıra, t testi, Anova, Ki-kare testi ve korelasyon analizi uygulanmıştır.

Araştırma sonucuna göre, annelerin çalışma durumları ile depresyon belirtileri düzeyleri arasında bir fark bulunmamıştır. Çalışan annelerin durumluk kaygı belirtileri düzeyleri, çalışmayan annelerin durumluk kaygı belirtileri düzeylerinden yüksek bulunmuştur. Annelerin çalışma durumuna göre ise sürekli kaygı düzeyleri arasında bir farklılık görülmemiştir.

Annelerin rol memnuniyeti düzeyleri karşılaştırıldığında, toplam rol memnuniyeti puanları ile çalışma durumu arasında fark bulunmazken; ev hanımlarının eş rolü memnuniyet puanlarının, çalışan annelerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Annelerin toplam rol memnuniyeti, çalışan/ev hanımlığı rolü memnuniyeti, annelik rolü memnuniyeti, birey rolü memnuniyeti, eş rolü memnuniyeti, eş desteği memnuniyeti ve sosyal destek memnuniyeti puanları ile depresyon ve kaygı puanları arasında negatif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Ayrıca çalışan annelerin, ev hanımlarından farklı olarak; annelik rolü memnuniyeti, eş desteği memnuniyeti ve sosyal destek memnuniyeti puanları ile depresyon puanları arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ev hanımlarında ise çalışan annelerden farklı olarak, sosyal destek memnuniyeti puanı ile kaygı puanı arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Demografik özelliklere göre yapılan incelemede; lise mezunu çalışan annelerin depresyon belirtileri düzeyinin, üniversite mezunu çalışan annelere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Hizmet sektöründe çalışan annelerin, eğitim ve profesyonel meslek grubunda çalışan annelere göre depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri yüksek bulunmuştur.

Araştırmada regresyon analizi sonuçlarına göre; annelerin demografik özellikleri, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyindeki varyansa anlamlı derecede katkıda

bulunmamış fakat annenin çalışan/ev hanımlığı memnuniyeti ve birey rolü memnuniyeti düzeyi, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyindeki varyansa anlamlı derecede katkıda bulunmuştur.

Sonuç olarak, kadının çalışma durumundan çok; rolünü nasıl algıladığı ve birey olarak kendinden memnun olup/olmadığı, kadının psikolojik sağlığını belirlediği görülmüştür.

Bulgular ilgili araştırma sonuçları doğrultusunda yorumlanmış ve tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çalışan Anne, Ev Hanımı, Depresyon, Durumluk-Sürekli Kaygı, Annelik Rolü Memnuniyeti.

ABSTRACT

As a result of ever increasing participation of women in business, a lot of research has been carried out on how mental health of women with multiple roles in daily life is influenced (Hoffman, 1989; Nye, 1963; Rosenfield, 1989). It is realized that the status of married women particularly with a preschool child might be effective on their well-being.

The main purpose of this study is to compare depression and anxiety symptoms levels of employed mothers and unemployed mothers of children between 4 and 6 ages. Another purpose of the study is to examine the relation between maternal role satisfaction and level of depression and anxiety level.

The sample of the study consists of 99 employed and 101 unemployed (house wife) mothers of 200 students who are selected from 4, 5 and 6-year old children receiving education during 2008-2009 school year from 8 different private preschools located in Uskudar district of Istanbul.

“Personal Information Form” for obtaining demographic characteristics of mothers, “Beck Depression Inventory” for measuring depression symptoms level, “State-Trait Anxiety Inventory (STAI)” for measuring anxiety symptoms level, and “Maternal Role Satisfaction Interview” for measuring role satisfaction have been used.

SPSS 15.0 packaged statistics program has been used for data calculations and evaluations, and t test, Anova, Chi-square test and correlation analysis have been applied as well as definitive statistical methods.

According to the results of this study, no significant differences have been found employed and unemployed mothers in terms of depressive symptoms. The state anxiety symptoms levels of employed mothers are higher than the state anxiety symptoms levels of unemployed mothers. Also no difference has been detected between trait anxiety levels with regard to mother’s employment status.

Although no difference has been found, the total scores of role satisfaction on mothers working status when comparing mother’s role satisfaction levels, wife role satisfaction scores of unemployed mothers are higher than the employed mothers.

A significant negative correlation has been found between the total scores of role satisfaction of mothers, employee/housewife role satisfaction, mother role satisfaction, self satisfaction, wife role satisfaction, spouse support satisfaction, social support satisfaction and depression and anxiety scores.

In addition, different from housewives, no connection has been found between maternal role satisfaction, spouse support satisfaction and social support satisfaction scores and depression scores of employed mothers. Unlike employed mothers, there has been found no connection between social support satisfaction scores and anxiety scores of unemployed women.

In the analysis regarding the demographic characteristics, it has been found that the depression symptoms levels of high-school graduate employed mothers have been higher than the university graduate employed mothers. It has also been seen that depression and anxiety symptoms levels of mothers employed in service industry have been higher than that of mothers employed in education and professional occupational group.

According to the results of regression analysis; demographic characteristics of the mothers have insignificantly contributed to the variance of depression and anxiety symptoms levels; however mother's employee/housewife role satisfaction and self role satisfaction levels have significantly contributed to the variance of depression and anxiety symptoms levels.

As a result; a woman's way of perceiving her role and being satisfied or not satisfied with herself as an individual determine her mental health rather than her employment status.

Findings have been discussed and interpreted in line with the results of related research.

Keywords: Employed Mother, Housewives, Depression, State-Trait Anxiety, Maternal Role Satisfaction.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1. Kadının Çalışmasının Zaman İçinde Gelişimi	3
1.2. Kadının Çalışma Nedenleri	4
1.3. Kadının Çalışmaya Yönelik Bakışı	6
1.4. Kadın ve Psikolojik Sağlığı	7
1.4.1. Çalışma Yaşamının Kadının Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisi...	8
1.4.2. Depresyon ve Kadının Çalışma Durumu	10
1.4.3. Kaygı ve Kadının Çalışma Durumu	12
1.4.4. Rol Memnuniyeti ve Kadının Çalışma Durumu	16
1.4.5. Eş ve Sosyal Desteğin Kadının Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisi	19
1.4.6. Çocuğun Demografik Özelliklerinin Kadının Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisi	21
1.5. Araştırmanın Problemi	23
2. Hipotez	23

3. Araştırmanın Önemi	24
4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	26
5. Araştırmanın Varsayımları	26
6. Tanımlar ve Kısaltmalar	26
BÖLÜM II	
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	28
2.1. Araştırmanın Modeli	28
2.2. Evren ve Örneklem	28
2.3. Veri Toplama Araçları	39
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	39
2.3.2. Beck Depresyon Ölçeği	39
2.3.3. Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri	40
2.3.4. Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formu	41
2.4. İşlem	42
2.5. Veri Çözümleme Yöntemleri	42
BÖLÜM III	
BULGULAR VE YORUM	44
BÖLÜM IV	
SONUÇ VE TARTIŞMA	68
KAYNAKLAR	81
EKLER	87
ÖZGEÇMİŞ	97

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 2.1. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Demografik Özelliklerinin Dağılımı.....	29
Tablo 2.2. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Anaokuluna Giden Çocuklarına İlişkin Özelliklerinin Dağılımı.....	32
Tablo 2.3. Çalışan Annelere Ait Özelliklerin Dağılımı.....	34
Tablo 2.4. Ev Hanımlarına Ait Özelliklerin Dağılımı.....	37
Tablo 3.1. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Demografik Özelliklerinin Dağılımı.....	45
Tablo 3.2. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Anaokuluna Giden Çocuklarına İlişkin Özelliklerinin Dağılımı.....	46
Tablo 3.3. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Depresyon ve Kaygı Puanlarının Karşılaştırılması.....	48
Tablo 3.4. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Karşılaştırılması.....	50
Tablo 3.5. Çalışmaya Katılan Annelerin Depresyon, Kaygı (STAI) ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Korelasyonu.....	52
Tablo 3.6. Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Ölçek Puanlarının Karşılaştırmalı Korelasyonu.....	54
Tablo 3.7. Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Değerlendirilmesi.....	55
Tablo 3.8. Çalışmaya Katılan Annelerin Yaşları ile Depresyon, Kaygı (STAI) ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Korelasyonu.....	57
Tablo 3.9. Çalışmaya Katılan Annelerin Gelir Düzeyine Göre Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Değerlendirilmesi.....	58
Tablo 3.10. Çalışmaya Katılan Annelerin Toplam Çocuk Sayısına Göre Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Değerlendirilmesi.....	59
Tablo 3.11. Çalışmaya Katılan Annelerin Eğitim Düzeyine ve Çalışma Durumunun Ortak Etkisine Göre Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Değerlendirilmesi...	60
Tablo 3.12. Çalışan Annelerin Meslek Gruplarına Göre Depresyon ve Kaygı Puanlarının Değerlendirilmesi.....	61
Tablo 3.13. Çalışan Annelerin Haftalık Çalışma Saatine Göre Depresyon ve Kaygı Puanlarının Değerlendirilmesi.....	62
Tablo 3.14. Ev Hanımlarının Önceden Çalışma Durumlarına Göre Depresyon ve Kaygı Puanlarının Değerlendirilmesi.....	63

Tablo 3.15.	Annelerin Depresyon Puanlarının Yordanmasına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	64
Tablo 3.16.	Annelerin Kaygı Puanlarının Yordanmasına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 2.1. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Eğitim Düzeyi Dağılımı	30
Şekil 2.2. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Eşlerinin Eğitim Düzeyi Dağılımı.....	31
Şekil 2.3. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Gelir Düzeyi Dağılımı...	31
Şekil 2.4. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Anaokuluna Giden Çocuğunun Yaş Dağılımları.....	32
Şekil 2.5. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Anaokuluna Giden Çocuğunun Kardeş Sıralaması.....	33
Şekil 2.6. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Toplam Çocuk Sayısı Dağılımı.....	33
Şekil 2.7. Çalışan Annelerin Meslek Dağılımı.....	35
Şekil 2.8. Çalışan Annelerin Haftalık Çalışma Saati Dağılımı.....	35
Şekil 2.9. Çalışan Annelerin Toplam Çalışma Yılı Dağılımı.....	36
Şekil 2.10. Çalışan Annelerin Çalışma Nedeni Dağılımı.....	36
Şekil 2.11. Ev Hanımlarının Önceden Çalışma Durumu Dağılımı.....	38
Şekil 2.12. Önceden Çalışmış Olan Ev Hanımlarının İşi Bırakma Nedenlerinin Dağılımı.....	38
Şekil 3.1. Çalışma Durumuna Göre Durumluk Kaygı Puanlarının Dağılımı.....	49
Şekil 3.2. Çalışma Durumuna Göre Eş Rolü Memnuniyeti Puanlarının Dağılımı.....	51
Şekil 3.3. Çalışan Annelerin Eğitim Düzeylerine Göre Depresyon Puanlarının Dağılımı.....	56
Şekil 3.4. Çalışan Annelerin Meslek Gruplarına Göre Depresyon Puanlarının Dağılımı.....	61
Şekil 3.5. Çalışan Annelerin Meslek Gruplarına Göre Kaygı Puanlarının Dağılımı.....	62

BÖLÜM I

GİRİŞ

Ülkemizde özellikle kentlerde, giderek artan bir hızla daha çok sayıda kadının çalışma yaşamına atıldığı ve yapılan incelemelere göre, bu artışın kadının eğitim düzeyinin yükselmesiyle de paralellik gösterdiği ifade edilmektedir. Kadının eğitim düzeyinin yükselmesi ise, iş gücüne olan katılımını daha fazla arttırmaktadır (TÜİK, 2008).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2008) verilerine göre; 2006 yılında liseden mezun olan kadın sayısı yaklaşık 293.000, üniversiteden mezun olanların sayısı 173.000 iken, 2007 yılında liseden mezun olan kadın sayısı 327.000'e, üniversiteden mezun olanların sayısı ise yaklaşık 1.000.000'a yükselmiştir. Bu artış, lisans sonrası eğitimde de devam etmiştir. 2006 yılında 46.000 kadın yüksek lisans derecesi, 13.000 kadın doktora derecesi alırken; 2007 yılında kadınlarda yüksek lisans mezun sayısı 47.000'e, doktora mezun sayısı 15.000'e yükselmiştir. 2005 yılında toplam 5.701.000 çalışan kadının, 1.655.000'i (%29) lise ve üniversite mezunu iken, 2006 yılında toplam 5.811.000 çalışan kadının 1.823.000'ini (%32) lise ve üniversite mezunu kadın oluşturmuştur.

Medeni durumlarına göre kadınların çalışma oranlarına bakıldığında ise; evli kadınların %21,8'inin, bekâr kadınların %27,6'sının, boşanmış kadınların %33,5'inin, eşi ölen kadınların ise %9,6'sının çalıştığı görülmektedir. Bu kadınların meslek gruplarına göre; 147.000'inin kanun yapıcı, üst düzey yönetici ve müdür, 490.000'inin profesyonel meslek mensubu, 519.000'inin büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan eleman, 498.000'inin hizmet ve satış elemanı, 2.010.000'inin nitelikli tarım, hayvancılık, avcılık, ormancılık ve su ürünleri çalışanı, 273.000'inin

sanatkâr ve ilgili işlerde çalışan, 218.000'inin tesis ve makine operatör ve montajcısı, 981.000'inin ise nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar olduğu bildirilmiştir (TÜİK, 2008).

Günümüzde kadınların çalışma yaşamına her geçen gün artan katılımı, toplumsal yaşam içinde birçok role sahip olmalarını da beraberinde getirmiştir: Annelik, Ev hanımlığı, Çalışan, Birey ve Eş Rollerini bunlardan bazılarıdır.

Annelik rolü, kadının çocuğunu yetiştirmesi ve topluma hazırlamasıyla ilgili olan temel rolü olarak tanımlanmaktadır. Eşlik rolü, kadının kocası ile ilişkisinde oynadığı roldür. Ev kadınlığı rolü, kadının evde oynadığı role işaret eder. Birey rolü, kadının birey olarak kendini ortaya koyması, kişisel gelişimi, dünyaya, yaşama, olan bitene katılma sürecinde sergilediği davranışlardır. Çalışan rolü ise, kadının ev ve aile grubu dışında, başka bir sosyal bağlamda oynadığı bir rol olup, kadının temel rolleri arasında ele alınması oldukça yenidir ve kadının gelir getirici, ekonomik bir faaliyete katılmasıyla ortaya çıkmaktadır (Opprang ve Apu, 1985; Akt. Gönüllü ve İçli, 2001). Çalışan kadın, annelikle ilgili olarak beklenen rolleri yerine getirmesinin yanı sıra, ev hanımlarından farklı olarak çalışan rolünün gerektirdiği rolleri de yerine getirmek durumundadır. Bu durum, özellikle küçük çocuğu olan çalışan kadınlar için bazı zorlukları beraberinde getirebilmektedir.

Ruh sağlığı alanında yapılan çalışmalara bakıldığında, kadınların erkeklere göre psikolojik sağlığının daha kolay etkilendiği görülmektedir (Giray, 2006; Uçman, 1990). Depresyonda ise kadınlar için yaşam boyu riskin, erkeklere göre iki kat fazla olduğu bilinmektedir. Depresyonun kadınlarda erkeklere oranla daha sık görülmesinin, kadının karşı karşıya kaldığı yaşam güçlüklerine bağlanabileceği, özellikle çalışan kadınlarda, iş yaşamı dışında ev işleri, çocuk bakımı ve daha birçok sorumluluğun kadınların görevi olarak kabul edilmesinin buna neden olabileceği belirtilmektedir (Çelikkol, 1999).

Kadının iş yaşamına artan katılımının sonucu olarak, kadının ruh sağlığının nasıl etkilendiği konusu, araştırmacılar tarafından merak edilmeye devam etmektedir. Kadının çalışmasının ailesi ve kadının kendisi üzerine etkilerini inceleyen birçok araştırmaya bakıldığında, birbirinden farklı görüş bildiren sonuçlara ulaşıldığı

görülmektedir. Çalışmanın aile bütçesine ve kadının gelişimine sağlayacağı yararlarla birlikte, kendilerinin daha çok yıpranacağı, ayrıca eşine ve çocuklarına daha az zaman ayırabileceğine dair yargılar da yüksek oranda yer tutmuştur. Bu araştırmaların birçoğu, kadının çalışmasının; evlilik durumu, eşinin ilgisi, işinin statüsü, rollerine karşı algısı ve duyduğu memnuniyete göre olumlu ve olumsuz etkiler doğurabileceği yönünde görüş bildirmişlerdir (Adams vd, 1996; Erdwin vd, 2001; Hock, 1978; Kossek ve Özeki, 1998).

Buna göre yapılan istatistiklerin sonuçları incelendiğinde, çalışan evli kadınların dikkate değer oranları, “kadının çalışması” konusu üzerinde durulması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Tüm bu araştırma sonuçlarına bakıldığında ise, kadının çalışmasının veya çalışmamasının, psikolojik durumunu etkileyebileceği düşünülmektedir. Bu amaçla, araştırmada annelerin çalışma durumunun, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyini nasıl etkilediği incelenecektir. Bu kapsamda, öncelikle kadının çalışmasının zaman içinde gelişimi, çalışma nedenleri ve çalışmaya yönelik bakışı ele alınacak, daha sonra çalışma yaşamının kadının ruh sağlığına etkilerinden bahsedilecektir.

1.1. Kadının Çalışmasının Zaman İçinde Gelişimi

Kadınların çalışma yaşamına girişi 18. yüzyıl sonunda sanayi devriminin doğuşu ile gerçekleşmiştir. Bir yandan üretimin iş gücü gereksinimi, bir yandan kadın emeğinin ucuzluğu, kadının çalışma yaşamına girmesine neden olmuştur (Çitçi, 1982).

1950 yılından itibaren, Türkiye’de sanayileşme süreci geliştikçe, doğal olarak çalışan kadınların oranı da artmıştır. Kadının toplumdaki rolünün hızla değişmesi, eğitim düzeyinin artması ve özgürlük hareketleri kadının çeşitli işletmelerde varlıkları ve etkilerinin fazlasıyla hissedilmesine neden olmuştur (Kırkpınar, 2001). Özellikle kentleşme, endüstrileşme ve göç gibi süreçlerin hızlanmasından sonra Türk toplumunda cinsiyet rolleri açısından önemli değişiklikler olmuş; aile yapısı ve aile içinde kadının rolü de bu gelişmeye paralel olarak değişmiştir. Türkiye’de sanayileşme öncesinde egemen olan aile tipi geniş aile tipidir. Sanayileşme süreci arttıkça, geniş aile tipi yerini, çekirdek aile tipine bırakmıştır. (Abadan-Unat, 1979;

Kırkpınar, 2001). Aile içindeki rol dağılımlarında kadının ev ve çocuklarla, erkeklerin ise toplumsal uğraşlarla ilgili olan yaşantıları daha esnek bir hal almıştır (Abadan-Unat, 1979; Çitçi,1982). Böylece toplumsal değişimlerin etkisiyle, kadınların ev dışında ücretli bir işte çalışmaları kolaylaşmıştır. Gelişen ve değişen toplumun gerektirdiği ihtiyaçları karşılamak isteyen kadın, daha yüksek standartlara sahip olmak için çalışma yaşamına girmeyi tercih etmiş veya buna mecbur kalmıştır.

Bu süreçte evdeki kadının durumu da oldukça zorlaşmıştır. Özellikle evli kadın, kendini her şeyden önce çocuklarının annesi, evinin kadını olarak görmekteydi ve çalışma yaşamını geleneksel rol tanımının gereklerine göre değerlendirmekteydi (Çitçi, 1982; Kırkpınar, 2001). Çitçi'nin (1982) kamu görevlileri üzerinde yaptığı çalışmada, evli kadınların çoğunun, çalışma yaşamının aile görev ve sorumluluklarıyla çatıştığını, söylediğini belirtmiştir. Çitçi'ye göre (1982), kadının toplumdaki yerinin ne olduğuna ilişkin görüşler, kuşkusuz toplumun değerler sisteminden bağımsız olamaz. Bu değerler toplumun tüm bireylerince olduğu gibi kadınlar tarafından da benimsenmektedir. Hatta eğitim görmemiş, çalışma yaşamına katılmanın bile kadının rolünü algılama biçiminde pek az farklılık yaratacağı söylenebilir.

Bir diğer yandan evli ve çocuklu kadınların giderek artan sayılarda çalışma yaşamına girmeleri, çalışan kadın ve çocuk sorununu da beraberinde getirmektedir (Çitçi, 1982). Çitçi'ye (1982) göre, çocuk bakımı sorunu, ulaşım sorunu, kadının annelik işlevine ilişkin düzenlemelerin ve yarım gün çalışma, emeklilik yaşı gibi yasal düzenlemelerin yetersizliği bu sorunlardan en önemlileridir. Bu nedenle kadının üretim sürecine katılması; kadının rol ikileminin hafifletilmesi ve kadına aile içi sorumluluklarında yardımcı olacak kurumların geliştirilmesi ile mümkün olacaktır.

1.2. Kadının Çalışma Nedenleri

Kadınların çalışma hayatına girişine neden olan en belirgin faktör ekonomik zorunluluktur. Kadınların büyük çoğunluğu aileye ikinci bir gelir kaynağı sağlamak için çalışma hayatına girmektedir. Bu durum yapılan araştırmalarda da ortaya konmuştur. Çalışan kadınlarla ilgili yapılan araştırmalarda ortaya çıkan sonuçlara

göre, kadınların büyük çoğunluğu çalışmalarını ekonomik ihtiyaçlarına dayandırmışlardır (Çitçi, 1982; Topçuoğlu, 1957). Fakat aynı zamanda kadının yetiştiği yer, medeni durumu ve eğitim düzeyi gibi başka nedenler de onun çalışma durumunu etkilemektedir. Örneğin, eğitim düzeyi yükseldikçe ekonomik neden dışında başka nedenler, kadının çalışmasında daha etkili olmaktadır. Alınan eğitimi değerlendirme, bir meslek edinme isteği, kişisel doyum, moral tatmin gibi etmenler bu nedenlerin başında gelmektedir (Lordoğlu, 1987; Akt. Yankın, 1989). Kadının iş yaşamına girmesi; aile gelirine katkıda bulunma gibi bir imkân sağladığı gibi, aynı zamanda kadına çevre ile ilişki kurma olanağı kazandırmakta, çalışma yaşamının getirdiği başarı, başarısızlık, tanınma, takdir görme gibi kişisel ve psikolojik ihtiyaçlarını da karşılamaktadır (Çitçi, 1982).

Bunun yanı sıra özellikle evli kadınların hayatlarının belli dönemlerinde işlerine ara verdikleri veya tamamen çalışmayı bıraktıkları da görünen bir gerçektir. Ekonomik zorunluluk nedeniyle çalışan kadınlar, yaşam koşulları güç de olsa bir şekilde iş hayatlarını devam ettirmek için çaba göstermektedir. Çalışmak zorunda olmayan, başka nedenlerle çalışmayı tercih eden kadınlar ise aile düzenlerini bozan bir güçlük, annelik görevlerini aksatan bir zorluk ile karşılaştıklarında iş hayatını ya belli bir süre için terk etmekte ya da tamamen işlerinden vazgeçmektedirler. Araştırma sonuçları göstermiştir ki; Türkiye’de evlilik ve annelik, kadının işini bırakmasında veya işine ara vermesinde rol oynayan başlıca etkenlerdir. Tekeli (1982) ve Topçuoğlu’nun (1957) araştırma bulgularında, aile refahının artması halinde %68,8, evlenme ve çocuk doğurma halinde %27 oranında kadının işten ayrıldığı kaydedilmiştir. Çitçi’nin (1982) araştırması da bu sonuçları doğrular niteliktedir. Ona göre, ekonomik zorunluluk bulunmaması, aile ile çalışma hayatının çatışması ve çocuk sahibi olma gibi nedenler kadının işinden ayrılmasına yol açmaktadır.

Ülkemizde yapılan bu çalışmalara bakıldığında kadınların, aileye bir ek gelir sağlamak amacıyla çalıştığı, ekonomik zorunluluklar ağır bastığı için iş hayatına girdiği, aile yaşamı ile iş hayatının uyumlu bir şekilde sürdüremediği durumlarda da çalışmaya ya ara verdiği veya çalışmaktan vazgeçtiği görülmektedir (Akt. Razon, 1983:7). Ancak bu sonuçların eğitim düzeyiyle yakından ilişkili olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Yüksek öğrenim görmüş kadınlar için eğitimini devam ettirme ve

bağımsız bir kişiliğe kavuşma isteği, onların çalışma yaşamını sürdürme konusunda daha istekli olmalarına yol açabilmektedir (Çitçi, 1982). Buna göre paraya ihtiyaçları olmasa bile genellikle çalışma hayatını bırakmayı tercih etmemektedirler (Scarr vd, 1989).

1.3. Kadının Çalışmaya Yönelik Bakışı

Ülkemizde aile, toplumun temel yapı taşı olarak kutsal kabul edilir. Bu sebeple herhangi bir işte çalışsın veya çalışmasın, kadın için ailesi her zaman önemli bir yere sahip olması beklenir. Geleneksel cinsiyet rollerinin benimsendiği ülkemizde kadınlar, anne ve eş olarak kendilerinden beklenen görevlerin yanında, çalışan olarak iş hayatının gerektirdiği görevleri de yerine getirmek durumundadırlar. Bu durum, özellikle çocuk sahibi çalışan kadın için bazı zorlanmaları da beraberinde getirebildiği düşünülmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı'nın Türk Aile Yapısı Araştırmasına göre, kadının çalışmasının aileye etkileri değerlendirildiğinde olumlu ve olumsuz yargıların iç içe olduğu görülmüştür. Çalışmanın aile bütçesine ve kadına sağlayacağı yararlarla birlikte, kendilerinin daha çok yıpranacağı, ayrıca eşine ve çocuklarına daha az zaman ayırabileceğine dair yargılar yüksek oranda yer tutmuştur (Akt. Döner, 1999). Yankın'ın 1989 yılında İstanbul ilinde "kadının çalışması" konusunda 64 kadın memurun düşüncelerini değerlendiren anketinde, ideal bir yaşam biçiminin kadınlar tarafından "iyi bir anne ve eş olmak ile ev kadınlığı ve iş kadınlığı rollerini birleştirmek" şeklinde tanımlandığına dikkat çekilmektedir. Kadınların %20,6'sı çalışma hayatının kadının iyi bir anne ve eş olmasını önleyeceğini, %50,8'si ise belli bir ölçüde önleyeceğini düşünmektedir. Ancak eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak kadının çalışmasına ilişkin daha olumlu bir yaklaşım söz konusudur. Yankın (1989), çalışan kadınların çalışma hayatı ile aile hayatını birlikte yürütmekte zorlandıklarını ve bu rol ikileminden dolayı bir tedirginlik yaşadıklarını belirtmiştir. Yaşadıkları tedirginliğin büyük ölçüde geleneksel rollerini tam anlamı ile gerçekleştirememelerinden kaynaklandığı söylenmektedir. Benzer bir sonuca Oya Çitçi (1982) kamu görevlisi kadınlar üzerinde yaptığı araştırmasında ulaşmıştır. Bu araştırmaya göre, kadınlar "kadın-erkek eşitliğini" önemli bir sorun olarak görmüş; %85'i, kadınların öncelikle anne ve eş olarak yetiştirilmesi gerektiğini söylemiştir.

Araştırma kapsamındaki kadınların yarısı, evlilik yaşamının kadının çalışma yaşamında başarıya ulaşmasını engellediğini belirtirken, %79,2'si çalışma yaşamının bir kadının iyi bir anne ve eş olmasını az ya da çok engellediğini ileri sürmektedir. Eğitim düzeyi düştükçe bu etkileşim fikrine katılanların oranı da artış göstermektedir. Bir işte çalışmanın, çocuğu olan evli bir kadın için olumsuz yönlerinin neler olabileceği sorulduğunda ise, en büyük olumsuzluğun çocukları ve eşleri ile yeterince ilgilenememeleri olduğu görülmüştür. Ev işleri, alış veriş, sosyal faaliyetler ve kendileriyle ilgilenmeye yeterince zaman bulamamaları ise diğer olumsuz yönleri arasında yer almaktadır (Çitçi,1982).

Ülkemizde yıllar öncesinde yapılmış olan tüm bu araştırmalara bakıldığında; toplumumuzda özellikle evli ve çocuklu kadınların çalışmasına bakışın daha ziyade olumsuz yönde olduğu görülmektedir. Ancak geleneksel aile yapısından daha esnek cinsiyet rollerine doğru geçişin yaşandığı değişen günümüz şartlarının da etkisiyle, annelerin iş yaşamına katılımı her geçen gün dikkate değer oranda artmaktadır. Özellikle eğitim düzeyi daha yüksek olan kadınlarda bu talep daha fazla olmakta ve evlense, çocuğu olsa dahi kadınların, iş yaşamlarını devam ettirdikleri görülmektedir. Oysa araştırmaların ortaya koyduğu gibi, birçok rolün bir arada yürütülmesi çalışan, evli ve çocuklu bir kadın için birçok sonucu da beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Bu sonuçlar genel olarak sınıflandırılacak olursa; kadın, eş ve çocuk açısından bakılarak tartışılabilir. Fakat bu çalışmada, çalışmanın örneklemini oluşturması nedeniyle, anneler açısından konu tartışılacaktır. Bir işte çalışmanın veya çalışmamanın, evli ve çocuk sahibi kadınları psikolojik açıdan nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılacaktır.

1.4. Kadın ve Psikolojik Sağlığı

Ruh sağlığı, genel olarak, kişinin kendisiyle ve çevresiyle sürekli bir denge ve uyum içerisinde olması şeklinde, tanımlanmaktadır. Buna göre psikolojik bakımdan sağlıklı birey; nedeni belli olmayan, uzun süren kuruntu, kaygı, korku ve kuşkulardan uzak olmakla beraber, yakın ve uzak çevre ile sağlıklı bir ilişki ve iletişim kurabilmelidir.

Erkeklerle göre kadınlarda ruh sağlığı bozukluklarının görülme olasılığının daha yüksek olması dikkat çekici bir konudur. Türkiye Ruh Sağlığı Profili Araştırmasına göre, kadınlarda ruhsal rahatsızlık görülme oranı erkeklere göre iki kat fazladır. Eğitim, medeni durum gibi değişkenler psikolojik hastalık yaygınlığını etkilemektedir. Amerika'da yapılan ruh sağlığı araştırmalarına göre de, depresyon ve kaygı bozukluklarına kadınlarda daha fazla rastlanmıştır (Myers vd, 1984; Robins vd, 1984).

Hughes ve Galinsky'nin 1988'de yaptıkları araştırmada, ebeveynlerin aile ve iş yaşamlarının dengelenmesi üzerine çalışmışlardır (Akt. Göçek, 1996). Sonucunda, kadınlara erkeklere göre hem çalışmak hem ebeveyn olmaktan daha çok etkilendiği ortaya konulmuştur. Özellikle çocuklu kadınlara kaygı düzeyinin, çocuklu erkeklerin kaygı düzeyine göre daha yüksek olduğunu ve daha çok psikosomatik semptom yaşadığını belirtilmiştir. Benzer bir sonuca ulaşan Kossek ve Ozeki (1998); aile ve iş rolü arasındaki çatışmanın, erkeklere göre kadınlarda yaşam tatminini daha fazla etkilediğini bulmuştur. alışan kadınlara erkeklerin karşılaştırıldığı Barunch ve Barnett'in (1987) alışmasında ise; kadınlara, erkeklere göre daha yorgun ve duygusal olarak zayıf olma eğiliminde oldukları söylenmiştir. Bu sonuç, çalışan kadınlara, bir yandan iş ve aile rollerini dengelerken, bir yandan da ev işlerini organize etmekle meşgul olmalarına, buna karşın erkeklerin çoğunlukla eve geldikleri zaman görevlerinin bitmesiyle açıklanmaktadır.

Türkiye'de yapılan çalışmalara bakıldığında benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Uçman (1990), alışan kadınlara erkeklere göre obsesif kompulsif, depresyon, kaygı, saldırganlık gibi psikopatolojilere daha fazla sahip olduğunu, böylece kadınlara ruh sağlığı bozulma riskinin daha yüksek olduğunu ispatlamıştır. Başka bir araştırmada Giray ve Ergin (2006), farklı illerden 157 çift kariyer sahibi ebeveynle çalışmış ve sonuç olarak kadınlara, aile-iş çatışmasını erkeklere göre daha sıklıkla yaşadığını bulmuştur.

1.4.1. Çalışma Yaşamının Kadının Ruh Sağlığı zerindeki Etkisi

Küçük çocuğu olan annelerin iş yaşamına her geçen gün daha çok katılmasının sonucu olarak çalışan, anne, eş, ev hanımlığı gibi birçok rolü aynı anda taşımının;

kadının ruh sağlığını nasıl etkilediği merak konusu olmaya devam etmektedir. Annelerin sahip oldukları bu çoklu rolleri konu alan önceki birçok araştırma, genellikle birbirinden farklı görüş bildiren iki hipotez üzerinde durmuşlardır. Bunlardan birincisi olan “Kıtlık” (Scarcity) Teorisi, Goode ve arkadaşları (1960) tarafından ortaya konulmuştur (Akt. Marks, 1977). Buna göre; sosyal yapının, kişilerin rollerinin gerektirdiği görevleri üzerinde fazlaca beklentisi vardır ve bu rollerden en çok beklentiye sahip olan, kişinin hayatının büyük kısmını kaplar. Çünkü bireylerin sınırlı enerjileri vardır ve üzerine aldıkları rollerin toplamı, psikolojik stresin göstergesi olan aşırı rol yüklenmesine sebep olur (Rosenfield, 1989). Böylece kadının birden çok role sahip olması, iyilik durumunu olumsuz etkileyecektir.

Bunun tersini savunan ikinci hipotez ise; “Geliştirme” (Enhancement) Teorisidir (Marks, 1977; Sieber, 1974). Bu yaklaşım, kadının çok role sahip olmasının yararları üzerinde durmuştur. Kadının birden çok role sahip olmasının, kadına çoklu kimlik kazandıracağını ve tatmin edici bir rolünün, diğer daha az tatmin edici rolünü tamamlayarak iyilik durumunu artıracığını savunmuştur.

Önceki araştırmalara baktığımızda kadının rollerinin sayısına odaklanan bu iki hipotezin de, çalışan annenin psikolojik ve fiziksel sağlığını açıklamada yetersiz kaldıkları görülmüştür. Bu bakımdan bugün; kadının rollerinin sayısından çok, kalite ve yapısına odaklanan, 3. bir yaklaşım olan “Genişleme (Expansion) Teorisi” gündemdedir. Bu yaklaşıma göre; kişilerin iyilik durumunu belirleyen, rollerinin sayısı değil her bir rolün ne kalitede yaşandığıdır. Anne ve eş rollerine sahip olan kadınlar, eş ve çalışan rolüne sahip olan kadınlardan, gördükleri ödül-ilgi-yarar-zarara göre farklılık gösterir. Hatta aynı rollere sahip olan kadınlar bile, rollerinin kalitesini farklı yaşarlar (Barunch vd, 1987; Barunch ve Barnett, 1987; Hoffman, 1984). Buna bağlı olarak, kadınların ruh sağlığını anlamak için, sahip oldukları rollerden duydukları memnuniyeti incelemek gerekir.

Sonuçları genel olarak bu üç teoriye dayandırılarak yorumlanmış literatür çalışmaları; annelerin rollerinden duydukları memnuniyet, eş desteği veya sosyal destek alıp almadıkları, kendi özellikleri (yaşı, çalışma saati) ve çocuklarının özellikleri (yaşları, sayısı, sırası, cinsiyeti) bakımından ruh sağlıklarını incelediği

görülmektedir. Buna göre; annenin çalışmasının; evlilik durumu, eşinin ilgisi, işinin statüsü, rollerine karşı algısı ve duyduğu memnuniyete göre olumlu ve olumsuz etkiler doğurduğu sonucuna ulaşılmıştır (Adams vd, 1996; Erdwin vd, 2001; Hock, 1978; Kossek ve Ozeki, 1998).

Gerek Dünyada gerek Türkiye’de kadın ve erkeğin ruh sağlığı bakımından karşılaştırılmasının yapıldığı çalışmalara bakıldığında; kadınların ruh sağlığının erkeklere göre daha kolay etkilendiği açıkça görülen bir gerçektir. Ancak söz konusu, çalışmayan (ev hanımı) ve çalışan kadınların ruh sağlığı bakımından karşılaştırılması olunca, birbirinden farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar ortaya çıkmaktadır. Bu araştırmada bu konu; çalışmanın örneklemini oluşturması nedeniyle, “çalışan ve çalışmayan anneler” çeşitli yönlerden birbiriyle karşılaştırarak ve ruh sağlığının önemli göstergelerinden biri olan depresyon ve kaygı belirtileri bakımından incelenecektir. Bu nedenle, bu bölümde öncelikle depresyon ve kaygıya yönelik bilgilere yer verilecektir.

1.4.2. Depresyon ve Kadının Çalışma Durumu

Depresyon, psikolojik stres ve yaşam zorluğunun en genel formudur. Depresyon semptomları, kaygı, mutsuzluk, stres ve kendine güvensizlikle ilişkilidir (Pearlin ve Johnson, 1977; Akt. Ross vd, 1983). Dünyada depresif belirtilerin prevalansı, %13-20 arasında bildirilmektedir. Toplum içindeki klinik düzeydeki depresyon prevalansı %10 iken, somatik belirtileri yaklaşık %20, suçluluk duyguları gibi ruhsal belirtiler ise yaklaşık %10 prevalansa sahiptir. Depresyon için yaşam boyu risk, erkeklerde %7-12 iken, kadınlarda ise %20-25’dir. Yani kabaca her on erkekten birisi ve her beş kadından birisi yaşamı boyunca bir kez depresyon geçirmektedir. Ülkemizde Küey ve Güleç (1993)’in yaptıkları araştırmada; kadın olmanın, 40 yaş üzerinde olmanın, dul olmanın, çekirdek aile olmanın ve alt gelirden olmanın depresif belirtileri çıkarma riskini arttırdığı belirtilmiştir. Buna göre depresyonun, özellikle kadınlarda psikiyatrik hastalıklar arasında en sık rastlanan tablo olduğu görülmektedir. Bu yüksek oranlar nedeniyle, depresyon psikiyatrinin soğuk algınlığı olarak da bilinmektedir.

Depresyon semptom olarak, üzüntü, mutsuzluk, ilgi, enerji ve iştah kaybı, suçluluk duyguları, düşüncelerini belli bir konu üzerinde yoğunlaştıramama, ölüm ve intihar düşünceleri gibi belirtilerle kendini gösterir (Sadock ve Sadock, 2009). Öztürk'e (2002) göre depresyon, derin üzüntülü, bazen de hem üzüntülü hem bunaltılı bir duygu durumuyla birlikte düşünce, konuşma, hareket ve fizyolojik işlevlerde yavaşlama, durgunlaşma ve bunların yanı sıra değersizlik, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri ile kendini gösteren bir hastalık tablosudur. Bedensel ya da başka bir psikolojik hastalığa bağlı olarak ortaya çıkabileceği gibi tamamen bağımsız olarak da ortaya çıkabilir.

Bu durum çoğu insanın hayatının çeşitli dönemlerinde yaşadığı geçici bir dönemdir ve patolojik olması gerekmez. Kısa süreli ve fazlaca yoğun olmadığında özel tedavi gerektirmez, belli bir zaman sonra kendiliğinden düzelir. Buna karşın klinik açıdan depresyon; yaşam boyu devam edip, tekrarlayıcı bir seyir izler ve kişisel, toplumsal ve mesleki yaşamda bozulma ile sonuçlanır.

Yapılan önceki araştırmalara bakıldığında, çoğunlukla çalışmanın kadının ruh sağlığı üzerindeki pozitif etkilerinin vurgulandığı görülmektedir. Birçok araştırmaya göre, çalışmak kadına toplum içinde bazı değerler kazandıracaktır (Kağıtçıbaşı, 1990). Böylece, emeğinin değerlendirildiği duygusunu yaşayan ve işe yaradığını gören kadının psikolojik sağlığı da olumlu yönde etkilenecektir. Dökmen (1997); %67'si lise ve üniversite, %33'ü ilkokul ve ortaokul mezunu kadın ve erkek üzerinde yaptığı araştırmada, çalışanların çalışmayanlara göre depresyon düzeyinin daha düşük olduğunu ve çalışma durumunun, depresyonun önemli bir belirleyicisi olduğunu bulmuştur.

Bilgin (1990), Adana ili içinde çalışan ve çalışmayan 261 kadına ait bazı demografik değişkenleri depresyon düzeyleriyle karşılaştırmıştır. Sonuç olarak, kadınların çalışma durumuyla depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulmuş, çalışmayan kadınların depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Rout (1997); araştırma kapsamına aldığı 101 tane çalışan ve çalışmayan anneyi, kendine güven, rol tatmini, kaygı ve depresyon bakımından karşılaştırmıştır.

Sonuçta; çalışanlarda depresyon düzeyinin ev hanımlarından daha düşük olduğunu bulurken, somatizasyon ve kaygı bakımından iki grup arasında bir fark görememiştir. Böylece; birden çok role sahip olan çalışan kadınların psikolojik durumunun daha kötü olacağını savunan Kıtık (Scarcity) Hipotezini reddetmiştir.

Bu hipotezin tersi yönünde görüş bildiren Geliştirme (Enhancement) Hipotezini savunan Gove ve Tudor (1973)'a göre; çalışan kadınların, çalışmayanlara göre psikolojik stres durumu daha azdır ve daha az depresiftir. Çünkü çalışan kadınlar, iş ve aile gibi iki temel doyum kaynağına sahiptir ve daha çok güç, saygınlık, ekonomik özgürlükleri vardır. Dışarıdaki işleri, ev işlerine göre daha tatmin edicidir. Ev hanımlarının tek uğraşı olan ev işleri ise, daha az saygınlık ve takdir görür.

Her ne kadar birçok araştırma; çalışmanın evli kadınlar için olumlu etkilerini gösterse de, olumsuz etkilerinden bahseden de birçok araştırma literatürde mevcuttur.

McBride (1990); çalışan annenin sahip olduğu birçok rolün beraberinde getirdiği sorunları ele alan çalışmaları gözden geçirmiştir. Yapılan araştırmalara göre, bu çoklu rollerin aşırı rol yüklenmesine neden olarak; kaygı, depresyon, somatizasyon, obsesif kompulsiyon ve öfkeyle sonuçlandığını söylemiştir. Çalışan kadınların problemlerinin ve aile ilişkilerinin ele alındığı başka bir araştırmada, çalışan kadınlarda somatizasyon, kaygı, depresyon ve bunun gibi başka rahatsızlıklara rastlandığı görülmektedir (Elmacı ve Oto, 1996; Akt. Göçek, 1996).

Radloff (1975); kadınların çalışan olsun veya olmasın aynı zamanda ev işlerinden sorumlu oldukları için, erkeklere göre depresyon düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtirken, çalışma durumu ile depresyon düzeyini karşılaştırdığında ise, çalışan kadınlarla ev hanımları arasında bir farklılık görememiştir.

1.4.3. Kaygı ve Kadının Çalışma Durumu

Kaygı (anxiety) kelimesinin kökü eski Yunancada “anxietas” olup, endişe, korku, merak anlamına gelmektedir (Köknel, 1997). Köknel'e (1997) göre kaygı, endişe, kuruntu, korku, telaş ve üzüntü gibi insanda baskı ve gerilime yol açan duygu durumudur. Kişinin varlığını sürdürebilmesi, değişik şartlara uyum sağlayabilmesi

için gerekli sağlıklı bir dürtüdür. Cüceloğlu'na (1997) göre kaygı; üzüntü, sıkıntı, korku, başarısızlık duygusu, acizlik, sonucunu bilememe ve yargılanma gibi heyecanların birini veya çoğunu içerebilir. Aynı zamanda kişide fiziksel olarak belirtiler de gösterebilir. Bunlar; nefes darlığı, terleme, nefes alıp vermede düzensizlik, kesik kesik nefes alma, gerginlik, kalp çarpıntısı, aniden sinirlenme, bel ağrısı, mide ağrısı, ishal ya da kabızlık, aşırı tepkide bulunma, titreme, el ve ayak parmaklarının soğukluğu, sürekli yorgunluk, sürekli baş ağrısı ve boyun kaslarının gergin olması gibi belirtiler olabilir. Bu fiziksel şikâyetler başka bir hastalığın belirtileri değilse, uzun zamandır yoğun bir biçimde devam edip, kişinin günlük yaşamını olumsuz etkiliyorsa ve en önemlisi nedeni çoğu zaman belirsizse “patolojik kaygıdan” söz edilebilir. Normal kaygı ise hepimizin yaşam içinde zaman zaman yaşadığı, nedeni belirli, kısa süreli devam eden, kişinin çevreye uyum sağlamasını kolaylaştıran normal ve yararlı bir duygudur.

Spielberger'e (1966) göre, kaygı insanın temel duygularından biridir. Herkesin, tehlikeli gördüğü durumlarda bir miktar kaygı duyması olağandır. Tehlikeli koşulların yarattığı korku ve tedirginlik, bireyin yaşadığı geçici ve normal bir kaygı olarak kabul edilir. Kişinin o anda içinde bulunduğu duruma doğrudan doğruya bağlı olmayan sürekli kaygı ise bir kişilik özelliğini belirler (Akt. Öner ve LeCompte, 1985).

Durumluk Kaygı (A-State); bireyin içinde bulunduğu stresli durumdan dolayı hissettiği subjektif korkudur. Fizyolojik olarak da otonom sinir sisteminde meydana gelen bir uyarılma sonucu terleme, sararma, kızarma ve titreme gibi fiziksel değişimler, bireyin gerilim ve huzursuzluk duygularının göstergeleridir. Durumluk kaygının şiddeti ve süresi, algılanan tehdidin miktarı ve kişinin tehlikeli durum yorumunun kalıcılığıyla ilişkilidir. Stresin yoğun olduğu zamanlar durumluk kaygı düzeyinde yükselme, stres ortadan kalkınca düşme olur (Öner ve LeCompte, 1985).

Sürekli Kaygı (A-Trait); bireyin kaygı yaşantısına olan yatkınlığıdır. Buna, kişinin içinde bulunduğu durumları genellikle stresli olarak algılama ya da stres olarak yorumlama eğilimi de denebilir. Doğrudan doğruya çevreden gelen tehlikelere bağlı olmayan bu kaygı türü içten kaynaklanır. Objektif kriterlere göre zararsız olan durumların, birey tarafından tehlikeli ve tehdit edici olarak algılanması sonucu oluşan

hoşnutsuzluk ve mutsuzluk duygusudur. Bu; bir kişilik özelliği olup, genellikle kişi huzursuz ve mutsuzdur. Bu tür kaygı düzeyi yüksek olan bireylerin kolaylıkla incinebildikleri ve karamsarlığa büründükleri görülür. Bu bireyler, durumluk kaygıyı da daha sık ve yoğun yaşarlar (Öner ve LeCompte, 1985).

Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterinin Türkçeye uyarlanması yapıldıktan sonra, yapılan araştırmalara bakıldığında; “çalışan Türk kadınları” üzerinde, kaygı düzeyleri ile ilgili çeşitli çalışmalar yapıldığı görülmektedir.

Bu çalışmalardan biri; White (1978)’ın Almanya’nın iki şehrinde yaşayan 36 çalışan Türk kadını ve 36 Türk ev kadını üzerinde yaptığı araştırmadır. White bu kadınların, Alman kültürüyle teması sonucu meydana gelen geleneksellik (aileye bağlılık ve otoriteye saygı) tutumlarındaki değişimi incelemiştir. Çalışmada Alman kültürüne açılma sonucu, çalışan Türk kadının, geleneksellik tutumundaki değişme ile çağdaş Alman yaşamına uyan gerçek davranışları arasında bir çatışma olacağı ileri sürülmüştür. Böyle bir çatışma sonucu kaygı düzeyinin yükseleceği ve çalışan Türk kadınının çalışmayanlara göre kaygısının yüksek olacağı tahmin edilmiştir. Ancak sonuç olarak; Almanya’da çalışan Türk kadınlarının kaygı düzeyleri, Almanya’daki Türk ev kadınlarındakinden daha düşük bulunmuştur. Araştırmacı, çalışan kadınların eğitim düzeyinin çalışmayanlara göre daha yüksek olduğu için, stres ve sıkıntıları gidermede daha becerikli olduğu yönünde yorumda bulunmuştur (Akt. Öner ve LeCompte, 1985). Nitekim Spielberg (1978), eğitim düzeyi ile kaygı düzeyinin ters ilişki gösterdiğini bulmuştur. Spielberg’a göre eğitim düzeyi yüksek olan bireyler stres ile baş etmede etkin beceriler geliştirmiş olurlar. Buna bağlı olarak da, yeni çevrelerin ve olayların yarattığı baskıları tehdit edici olarak algılamazlar (Akt. Öner ve LeCompte, 1985).

Bir diğer araştırma, Beba (1979)’nın evli ve çocuk sahibi kadınlar üzerinde Durumluk-Sürekli Kaygı bakımından yaptığı çalışmadır. Beba çalışmasında, 40 çalışan ile 40 ev kadını kaygı düzeyleri bakımından karşılaştırmıştır. Sonuçta, çalışan ve çalışmayan kadınların arasında kaygı bakımından fark bulamayınca, çalışan kadınları kendi arasında karşılaştırmıştır. Ekonomik düzey, çalışma süresi, yaş, çalışmaya karşı tutum, eşinden yardım isteme ve yardım görme, çocukların gündüz bakımlarının evde ya da bir kurumda yapılması gibi özelliklere göre ele

alınan karşılaştırmalarda önemli kaygı düzeyi farkları görülmüştür. Örneğin, düşük geliri olan kadınların, yüksek gelirlilere; orta yaşlı kadınların, genç kadınlara; çalışma süresi 12 yıldan fazla olanların, 11 ila 5 yıl arasında çalışmış olanlara; çalışmak istemeyenlerin, çalışmak isteyenlere; ev kadını olmaktan memnun olmayanların, memnun olanlara; eşinden yardım bekleyenlerin, yardım beklemeyenlere ve çocukları anaokuluna gidenlerin, evde bakılanlara göre daha yüksek kaygılı oldukları saptanmıştır (Akt. Öner ve LeCompte, 1985).

Yapılan bu çalışmalar incelendiğinde; kadının çalışma durumunun, duyduğu kaygı üzerinde doğrudan etkisi olmazken; eğitim ve ekonomik düzeyin artması, yaşın ve çalışma süresinin azalması, sahip olunan rolden (çalışmak, ev hanımı olmak) memnun olunması, eşten yardım beklenmemesi ve çocuğun evde aile bireyleri tarafından bakılması gibi etkenler, kadın için kaygıdan uzaklaştırıcı bir nitelik oluşturduğu görülmektedir.

Kessler ve McRae (1982), çalışan kadınların daha az psikolojik ve fiziksel problem yaşadığını belirtmişlerdir. Clearly ve Mechanic (1983); Gove ve Geerken (1977); Radloff (1975); Rosenfield (1980) gibi çalışmalarda, çalışan annelerin ev hanımlarına göre stres düzeylerinin düşük olduğu söylenmiştir.

Hoffman (1989); çalışmanın kadının moraline olumlu yansıdığı ve kaygıya karşı koruduğu, fakat birçok rolün bir araya gelmesinden kaynaklanan stresin bu avantajları gölgelediği sonucuna ulaşmıştır. Annelik ve çalışan rollerini taşımının getireceği psikolojik zorluk, stres ve depresyonla neticelenebilir (Hock ve DeMeis, 1990).

Kadının çalışmasının yalnızca olumlu veya yalnızca olumsuz etkilerini açıklayan çalışmalar olduğu gibi, hem olumlu hem olumsuz yönlerini birlikte ele alan araştırmalar da literatürde yer almaktadır. Bu araştırmaların bazıları kadının çalışma durumunun kaygı, depresyon gibi psikolojik sağlıkla ilişkisi olmadığını savunmuştur.

Göçek (1996); okul öncesi çocuğu olan 32 çalışan ve 32 çalışmayan anne arasında kaygı ve kendine güven bakımından bir karşılaştırma yapmıştır. Sonuçta iki

grup anne arasında Durumluk-Sürekli Kaygı ve Benlik Kaygısı bakımından bir farklılık bulamamıştır.

1.4.4. Rol Memnuniyeti ve Kadının Çalışma Durumu

Rol Memnuniyeti literatürde, annenin yaşam içinde sahip olduğu çeşitli rollerden (birey, eş, ev hanımlığı, çalışan) ve sosyal çevresinden veya eşinden aldığı destekten duyduğu memnuniyet olarak tanımlanmıştır (Benin ve Nienstedt, 1985; Güleç, 1998; Isabella, 1994; Suitor, 1991).

Çalışan ve çalışmayan kadınların rol memnuniyetleriyle ilgili çoğu yurtdışında olmak üzere bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan çoğu, çalışan kadının genel yaşam ve rol memnuniyeti bakımından çalışmayanlara göre daha avantajlı olduğunu savunmuştur (Hoffman, 1989; Nye, 1963; Pietromonaco vd, 1987). Diğer bazı araştırmalar ise; çalışma durumunun, annenin rol memnuniyeti ile doğrudan bir ilişkisi olmadığını, kadının rollerini algılama biçiminin, iyilik durumunu belirlediğini savunmuştur (Repetti vd, 1989).

Çalışan kadının rol memnuniyetinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşan araştırmalardan biri Pietromonaco ve arkadaşlarının (1987) çalışmasıdır. Pietromonaco ve arkadaşları (1987), kadının çalışmasının iyilik durumunu ve kendine güvenini artırarak, yaşam memnuniyetini olumlu yönde etkilediğini söylemiştir. Araştırma sonucu kariyer yönelimli olan ve tam zamanlı çalışan kadınların, çalışmayanlara göre yaşam tatminlerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Benzer bir sonuca Hoffman (1989), bu konu ile ilgili son yıllarda yapılan çalışmaları özetleyerek ulaşmıştır. Hoffman'a göre; çalışan ve çalışmayan kadınların kişisel yaşam memnuniyetlerini ölçen birçok çalışma, çalışanların yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğunu fakat bu kadınların profesyonel ve mavi yakalı çalışan kadınlar olduğu sonucuna ulaşmıştır. Benin ve Nienstedt (1985); genel rol memnuniyeti kavramını “evlilik ve iş memnuniyeti” şeklinde ikiye ayırmıştır. Araştırma sonucuna göre, genel mutluluk bakımından çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında fark bulunmazken; çalışan kadınlarda, iş memnuniyeti ve evlilik memnuniyetinin birbirini etkileyerek genel memnuniyet düzeyini belirlediğini söylemiştir.

Wright (1978), çalışan ve ev hanımı olan kadınların yaşam tatmin düzeylerini karşılaştıran toplam yedi çalışmayı özetlemiştir (Ferree, 1976; National Survey, 1971-1976). Buna göre Ferree (1976), yaşam tatmini bakımından iki grup arasında anlamlı bir fark bulurken, diğer National Survey çalışmaları (1971-1976) fark olmadığını savunmuştur. Ferree'ye göre, çalışan annelerin genel yaşam tatmini daha yüksektir. Ev hanımları, tüm zamanlarını eve harcadıkları ve başka bir seçenekleri olmaları için daha tatminsizlerdir. Çalışan anneler, çift rol taşımanın zorluklarına rağmen, ev hanımlarına göre daha mutludur.

Nye (1963); çalışan ve çalışmayan toplam 2300 kadın arasında yaptığı karşılaştırmada; kişisel tatmini, gelir, ev işi, çocuk, evlilik, sosyal alan, günlük işler ve eğlence gibi yedi alanda incelemiştir. Araştırma sonucunda; çalışan kadınların işlerinde, ev hanımlarının evde duyduğundan daha fazla memnuniyet duyduklarını, ev hanımlarının sosyal yaşamdan daha az tatmin olduklarını fakat ev hanımlarının evliliklerinin daha uyumlu olduğunu bulmuştur. Diğer alanlarda bir fark bulunamazken, toplam rol memnuniyetinin ise çalışanlarda daha yüksek olduğu görülmüştür.

Türkiye'de ise Güleç (1998), okul öncesi çocuğu olan çalışan ve çalışmayan annelerin çocuğuna karşı ilgisini ölçen araştırmasında, çalışan annelerin rol memnuniyetlerinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Güleç, örneklem grubundaki çalışan annelerin eğitim düzeyinin daha yüksek olduğuna dikkat çekerek, bu sonucun eğitim düzeyiyle ilişkili olabileceğini belirtmiştir.

Bir başka çalışmada Göçek (1996), bu iki anne grubu arasında birey, anne, eş olarak ve evlilikten duyulan memnuniyet düzeyleri bakımından fark bulamamıştır.

Hangi role sahip olursa olsun kadının, bu rolü severek ve isteyerek yerine getirmesi birçok araştırmacı tarafından önemli görülmüştür. Bunu önemseyen araştırmalar, kadının çalışma durumu ve çalışma tercihi arasındaki uyum üzerinde durmuştur. Bunlara göre Rol Memnuniyeti, annenin sahip olduğu rollerden memnun olması ve aynı zamanda çalışma durumunun, çalışma tercihiyle uyumlu olmasıdır (DeMeis vd, 1986; Hock ve DeMeis, 1990; McEven ve Barling, 1991; Repetti vd, 1989; Ross vd, 1983). Bir diğer deyişle, kadının iyilik durumunu belirleyen tek etken

çalışma durumu değildir. Çalışan kadınlarda iyilik durumunu belirleyen şey, rollerin çokluğu değil rollerin kalitesidir (Barunch vd, 1987; Barnett vd, 1981).

Çalışmak, kadının fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde yararlı ve zararlı etkiler yaratabilir. Bu etkiler, kadının çocuk sahip olması, eşinin ev işlerine katkıda bulunması, işine karşı tutumu ve işinin özelliklerine bağlı olarak değişiklik gösterir. Ruh sağlığı ve çalışma durumu arasındaki ilişki, çalışan veya ev hanımı olmayı tercih etmeye bağlıdır. İşine karşı olumlu tutumu olan, rolünden memnun olan evli kadının, ruh sağlığı da buna göre gelişecektir (Repetti vd,1989).

Dökmen (2003)'e göre çalışma durumu ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiye bakarken, sadece çalışıp çalışmamaya göre değil, örneğin çalışmayı isteyip istememe ya da buna ihtiyaç duyup duymama, yani rolün kadın tarafından nasıl algılandığına bakmak gerekir. Nitekim Dökmen (2003), çalışma durumu farklı üç grup kadını psikopatolojik belirtiler bakımından incelediği çalışmasında, ev hanımı ve maaşlı çalışan kadınlar arasında farklılık bulmazken, pazarcı kadınların çalışanlara göre daha çok psikopatolojik belirti gösterdiğini bulmuştur. Demek ki rolün algılanışı ile psikolojik durum arasında anlamlı ilişki olduğu için, çalışan veya ev hanımı olsun, sahip olunan rolün olumlu bulunması psikolojik durumu iyileştirmektedir. Bir kimsenin iyilik durumu; işine karşı olan tutumu, bilişsel tutumu ve hissiyle ilgilidir. Kişinin işle ilgili memnuniyetini anlamak için, onun için değerini hesaba katmak gerekir. Çalışmak, ekonomik ihtiyaç nedeniyle mi, yoksa kariyerle mi ilgili? Bazı kadınlar için iş, yaşamlarının merkezinde yer alır ve kendilerini kariyerleriyle tanımlarlar. Bazıları içinse sadece hayatlarının bir parçasıdır ve diğer ilişkileri (anne-eş) daha önemlidir (Manis ve Markus, 1980).

Ross ve arkadaşlarının (1983) çalışmasına göre; depresyonla kadının çalışma durumu arasında doğrudan bir ilişki yoktur fakat mevcut çalışma durumları ve çalışma tercihi arasındaki uyum dikkate alındığında anlamlı bazı farklılıklara rastlanmaktadır. Bu sonuca göre, çalışma tercihleriyle, çalışma durumları uygun olan kadınlar depresyon bakımından en risksiz gruptur. Çalışan fakat evde oturmayı tercih eden kadınlarsa en riskli grubu oluşturmaktadır. Hock ve DeMeis (1990) ise; bu sonucu doğrulamamış, depresyon semptomlarının en çok ev hanımı olan fakat çalışmayı tercih eden kadınlarda görüldüğünü belirtmiştir. Çünkü bu kadınlar annelik

rolleri ve kariyerleriyle ilgili daha fazla çatışma yaşarlar, bu sebeple depresyon düzeyleri daha yüksektir.

Kadının rol çatışması yaşamaması, aynı zamanda yaşam tatminsizliğine neden olabilmektedir (Aryee vd, 1998). Tiedge ve arkadaşları (1990); kadınların annelik, eş ve profesyonel rollerini nasıl birleştirdiğini araştırmıştır. Roller arası çatışmanın, depresyon ve ebeveynlik rolü tatminsizliği konusunda önemli bir etken oluşturduğunu belirtmişler. Buna göre; rollerini çatışmalı olarak algılayan kadınların, ebeveynliklerinden daha az memnuniyet duyarak, depresyon düzeylerinin daha yüksek olacağı belirtilmiştir. Diğer bazı araştırmalar da bu sonucu doğrulamıştır (Frone vd, 1996; Reifman vd, 1991).

1.4.5. Eş ve Sosyal Desteğin Kadının Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisi

Sosyal destek, kişinin eşinden, ailesinden, yakınlarından, arkadaşlarından veya işyeri çevresinden aldığı duygusal veya araçsal yardımı belirtir. Kişi üç şekilde sosyal destekten faydalanabilir. Birincisi, duygusal destek ve kişinin birey olarak çevresinden kabul ve sevgi görmesidir. İkincisi, araçsal destektir ve çocuk bakımı, ev işleri gibi rutin işler konusunda alınan yardım, bilgi ve tavsiyeleri içerir. Üçüncüsü, sosyal destektir ve kişinin davranışlarının uygunluğu konusunda gösterilen destektir (Belsky, 1984; Akt. Güleç, 1998). Sosyal desteğin aynı zamanda iki kaynağı vardır ve kadının iyilik durumunu etkilemektedir. Bunlar; işten alınan destek ve eş-aileden alınan destektir (Parasuraman ve Greenhaus, 1986). Bunun gibi farklı kaynaklardan alınan destekler çeşitlendirilse de; bunlardan en çok kadının eşinden aldığı destek dikkatleri çekmiştir. Birçok çalışmada, kadın için en önemli destek türünün eşinden aldığı destek olduğunu vurgulanmıştır (Burly, 1995; Lee ve Duxburry, 1998; Sokolski ve Hendrick, 1999; Wan vd, 1996, Akt. Graham, 2000).

İş ve aile sorumlulukları birleştirildiğinde, çalışan kadınların haftada ortalama çalışmayan kadınlara göre 15 saat daha fazla çalıştıkları ve gecede 1,5 saat daha az uydukları görülmektedir (Pleck ve Rustad, 1980; Akt. Rosenfield, 1989). Bener'e (1989) göre; çalışan kadınlar haftada ortalama 40 saat bir işte çalışmalarının yanı sıra, 42.55 saatlerini de ev işi yaparak geçirmekteler. Çalışmayan kadınlarda ise bu

süre 49.22 saattir. Çalışan kadınların ancak %62'si ev işlerinde başkalarından yardım almaktadır ve bu yardımın ancak %24,5'i eşlerinden gelmektedir.

Çalışan kadınların çalışarak ve ev işi yaparak geçirdikleri zaman göz önünde bulundurulduğunda, ev hanımlarına göre yaşam tempolarının daha hızlı ve zorlu olduğu görülmektedir. Bu bakımdan alınabilecek tüm yardımlar, çalışan kadın için daha önemli olacaktır. Razon (1983); çalışan kadınlara olan yardımın ev hanımlarına göre daha fazla olduğunu ve bu yardımların büyük çoğunluğunun dış çevreden, en azının eşten geldiğini belirtmiştir. Her ne kadar eşten gelen yardım bu oranın küçük kısmını oluştursa da, yine de ev hanımlarına göre, çalışan kadınların eş desteğinden daha çok faydalandığı görülmektedir. Nitekim birçok araştırma, eşi çalışan erkeklerin ev işlerine ve çocuk bakımına katılma oranının, eşi ev hanımı olanlara göre daha fazla olduğu yönünde görüş bildirmiştir (Bird vd, 1984; Crouter ve Huston, 1985; Geerken ve Gove, 1983; Hoffman, 1986; Keith vd, 1981; Ross vd, 1983; Siegel ve Haas, 1963).

Kadının eşinden aldığı desteğin etkilerini araştıran birçok çalışma; ister çalışan ister çalışmayan olsun eşten alınan duygusal ve araçsal yardımların, kadının rol çatışmasını azaltarak, ruh sağlığını olumlu yönde etkilediğini savunmuştur (Elman ve Gilbert, 1984; Erdwins vd, 2001). Aryee (1992) ve Suchet ve Barling (1986); eşten alınan desteği, azalan rol çatışmasıyla ve depresif semptomla ilişkilendirmişler. Eşlerin, kadınların ev işlerine katılımının etkisi sadece çalışan kadınlarla sınırlı bir durum değildir. Ross ve arkadaşları (1983); hem çalışan hem çalışmayan kadınların eşlerinin ev işlerinde eşit sorumluluk alması durumunda, kadınların streslerinin azaldığını bulmuştur. Ayrıca kadının çalışmadığı ailelerde bile ev işlerinin hepsini yapan kadınların, bu işlerini eşleri ile paylaşanlara kıyasla daha depresif olduklarını bulmuştur. Rout (1997) depresyon ve kaygı düzeylerini karşılaştırdığı çalışmasında; çalışan ve çalışmayan anneler arasında bir fark bulamazken, çalışan yardım almayan annelerin, çalışmayan yardım alan annelere göre depresyon ve kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre kadınların çalışma durumlarından çok, destek alıp almadıkları ruh sağlığını etkilediği görülmektedir.

Banyard ve Graham-Bermann'a (1993) göre; alınan sosyal destek kadının stresle başa çıkmasında en önemli stratejisidir. Ozer (1995); bebekleri doğduktan 1 ay sonra

işlerine dönen, profesyonel meslekteki 42 çalışan kadınla bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda; kadının çocuk bakımı konusunda aldığı desteğin ve annenin kendini yeterli hissetmesinin, kadının iyilik durumu ve stres düzeyini belirleyen en önemli etken olduğunu bulmuştur. Ozer'e göre; artan çocuk bakımı sorumluluğu, annelerin ruh sağlığını dolaylı yoldan etkileyebilir. Fakat iş ve aile rollerinde kadının kendini yeterli hissetmesi ve çocuk bakımında eşinden destek alması, bunun zararlı etkilerini azaltabilir. Kadın eşinin desteğinden yararlı olsa da yararlanmasa da, eşinin bu konuda bir kaynak olduğunu bilmesi onun için çok önemlidir. Tam tersi olarak; çocuk konusunda sorumluluğu fazla olan ve eşinden yardım alamayan kadınlar, kendilerini bunalmış ve memnuniyetsiz olarak görmektedirler.

Kessler ve McRae (1982); çocuk bakımı konusunda yardımcı eşe sahip olmanın ruh sağlığını iyileştirdiğini söylemiştir. Steil ve Turetsk; çalışan anneler üzerinde yaptığı çalışmada çocuk bakımında alınan fazla sorumluluğunun, depresyon ve somatik stres semptomlarıyla ilişkili olduğunu ancak paylaşılan ebeveynlik sorumluluğunun, düşük depresyon ve kaygı ile ilişkili olduğunu bulmuştur (Akt. Ozer, 1995).

Yukarıda bahsedilen literatürdeki çoğu çalışma; hem çalışan hem çalışmayan kadının aldığı desteğin, ruh sağlığına olumlu etkileri olduğunu savunsa da, bunun aksi yönde görüş bildiren araştırmalar da olmuştur. Örneğin; Parasuraman ve arkadaşları (1992), kadınların yaşam stresleri üzerinde eşlerinin desteğinin anlamlı bir etkisinin olmadığını belirtmiş ve Reifman ve arkadaşları (1991); evlilik desteğinin kadını stresin negatif etkilerinden koruduğuna dair bir bulgu bulamamıştır.

1.4.6. Çocuğun Demografik Özelliklerinin Kadının Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisi

Okul öncesi yaşta çocuğu olan annelerin iş dünyasındaki yerleri gittikçe arttığı bilinmektedir. Önceki çalışmalar, küçük yaşta çocuğu olan annelerin ruh sağlıklarının daha zayıf olduğunu bize göstermektedir. Bu bakımdan bu araştırmada, okul öncesi yaşta çocuğu olan annelere yönelmek tercih edilmiştir.

Voydanoff (1988); 0-6 yaş çocuğa sahip olmanın, bir anne için önemli bir çatışma nedeni olabileceğini vurgulamıştır (Akt. Giray ve Ergin, 2006). Çalışan annenin bu yaşlarda çocuğunun olması sorumluluklarını artıracığı için, stres düzeyini de yükseltecektir (Barunch vd, 1987). Moen ve Forest (1990)'e göre ise, çalışan küçük çocuğu olan annelerin, babalara göre iyilik durumu daha zayıftır çünkü çalışan annelerin, psikolojik zorluk ve günlük yorgunlukları daha fazladır.

Çarıkcı (2001); yaptığı araştırmada evde küçük çocuğun olması, bakıma muhtaç olması sebebiyle günlük ihtiyaçlardan kaynaklanan problemlere, eğitim ve sağlık problemlerine daha fazla rastlanabileceğini bundan dolayı, anne-babaların işe geç gitme, gidememe veya işe yoğunlaşamama gibi olumsuzluklar yaşayacaklarını dile getirmiştir (Akt. Giray ve Ergin, 2006).

Radloff (1975); yaptığı çalışmada, annelerin çocuklarının yaşıyla depresyon düzeyleri arasında negatif ilişki bulmuştur. Çocuklarının yaşları arttıkça, annelerin depresyon düzeylerinin azaldığını ve 6 yaş öncesi çocuğu olan annelerin bu bakımdan en riskli grup olduğunu belirtmiştir. Buna benzer bir sonuca Gove ve Geerken (1977) ulaşmış, en yüksek depresyon düzeyinin çalışmayan ve küçük çocuğu olan kadınlarda görüldüğünü vurgulamıştır.

Literatürdeki bazı araştırmalar ise, kadının sahip olduğu çocuk sayısı ve bunun kadın üzerindeki etkilerini incelemiştir (Çarıkcı, 2001; Erdwins vd, 2001; Giray ve Ergin, 2006; Rout, 1997).

Çarıkcı'ya (2001) göre; çocuk sayısının fazla olması kişinin çocuklara ayırması gereken zamanı arttırmasının yanı sıra, çocuklarla ilgili ihtiyaç ve problemlere bağlı olarak endişelerinin artmasına da neden olmaktadır. Annelerin böylece hem zihin, hem zaman meşguliyetleri daha fazla olacaktır. Giray ve Ergin (2006)'in araştırması bunu doğrular niteliktedir. Araştırma sonucunda, çocuk sayısı arttıkça kadının aile yaşamının, iş yaşamını etkileme düzeyini arttırdığını göstermiştir.

Rout (1997) bu çalışmaların tersi yönünde bir sonuç elde ederek, çocuk sayısı ve cinsiyetinin kadında kaygı ve depresyon bakımından bir farklılık oluşturmadığını savunmuştur.

1.5. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın temel amacı, “4-6 Yaş Arası Çocuğu Olan, Evli, Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Depresyon ve Kaygı Belirti Düzeylerini Karşılaştırmaktır”. Bunun yanı sıra annelerin depresyon ve kaygı belirtileri düzeyini etkilediği düşünölen, Annenin Rol Memnuniyeti düzeyleri de incelenmek istenmektedir. Ayrıca annenin yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve çocuklarının sayısı gibi demografik değişkenler bakımından da araştırma soruları incelenecektir.

2. Hipotez

Bu araştırmanın hipotezi olarak; çalışan anneler ile çalışmayan anneler arasında depresyon belirtileri düzeyi bakımından bir farklılık beklenmemektedir. Çalışan annelerin kaygı belirtileri düzeylerinin ise, çalışmayan annelerin kaygı belirtileri düzeylerinden yüksek olması beklenmektedir. Ayrıca annelerin, toplam rol memnuniyeti puanı ve alt ölçek puanlarının (çalışan/ev hanımlığı rolü, annelik rolü, birey rolü, eş rolünden ve eşinden ve sosyal çevreden aldıkları destekten duydukları memnuniyet puanları), çalışma durumuna göre farklılık göstermesi beklenmektedir.

Bunun yanı sıra aşağıdaki araştırma sorularına da yanıt aranacaktır:

1. Annelerin, toplam rol memnuniyeti puanı ve alt ölçek puanları ile depresyon ve kaygı puanları arasında anlamlı ilişki var mıdır?
2. Annelerin rol memnuniyeti puanı ve alt ölçek puanları ile depresyon ve kaygı puanları arasında ilişki, annelerin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Annelerin eğitim düzeyleri, yaşları, gelir düzeyleri ve toplam çocuk sayıları ile depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Annelerin depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti puanları, annenin çalışma durumu ve eğitim düzeyinin ortak etkisine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

5. Çalışan annelerin depresyon ve kaygı puanları, meslek gruplarına ve haftalık çalışma saatlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
6. Çalışmayan annelerin (ev hanımlarının) depresyon ve kaygı puanları, önceden çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
7. Annelerin demografik özellikleri ve annenin rol memnuniyeti puanları, depresyon belirtileri düzeyindeki varyansa anlamlı düzeyde katkıda bulunmuş mudur?
8. Annelerin demografik özellikleri ve annenin rol memnuniyeti puanları, kaygı belirtileri düzeyindeki varyansa anlamlı düzeyde katkıda bulunmuş mudur?

3. Araştırmanın Önemi

Günümüzde özellikle küçük çocuğu olan annelerin, çalışma yaşamına katılımında artış olduğu görülmektedir. Bu durum çalışan kadınların rollerini artırarak, çalışan, ev hanımı, anne ve eş olmak gibi birçok role sahip olmalarını beraberinde getirmiştir. Geleneksel cinsiyet rollerinin benimsendiği ülkemizde, dışarıda herhangi bir işte çalışmayan ev hanımları, sadece evdeki rollerini yerine getirirken; çalışan kadınlar ise, anne ve eş olarak kendilerinden beklenen görevlerin yanında, çalışan olarak iş hayatının gerektirdiği görevleri de yerine getirmek durumundadırlar. Bu durum, özellikle çocuk sahibi çalışan kadın için bazı zorlanmaları beraberinde getirebilmektedir.

Bu bakımdan, iş yaşamına artan katılımının sonucu olarak, kadının psikolojik sağlığının nasıl etkilendiği konusu, araştırmacılar tarafından merak edilmeye devam etmektedir. Kadının çalışmasının ailesi ve kadının kendisi üzerine etkilerini inceleyen birçok araştırmaya bakıldığında, birbirinden farklı görüş bildiren sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir(Adams vd, 1996; Erdwin vd, 2001; Hock, 1978; Kossek ve Özeki, 1998).Çalışmanın aile bütçesine ve kadının gelişimine sağlayacağı yararlarla birlikte, kendilerinin daha çok yıpranacağı, ayrıca eşine ve çocuklarına daha az

zaman ayırabileceğine dair yargılar da yüksek oranda yer tutmuştur (Akt. Döner, 1999).

Ruh sağlığı alanındaki çalışmalar ise, çalışan kadınların çalışan erkeklere göre bazı psikolojik sorunlara daha fazla sahip olduğunu, dolayısıyla çalışan kadınların ruh sağlığının çalışma yaşamından olumsuz etkilenme riskinin daha yüksek olduğunu ve kadınların erkeklere göre hem çalışmak hem ebeveyn olmaktan daha çok etkilendiği ortaya koymuştur (Hughes ve Galinsky, 1988; Akt. Göçek, 1996).

Depresyon semptomları; kaygı, mutsuzluk, stres ve kendine güvensizlikle ilişkilidir. Kaygı ise; endişe, kuruntu, korku, telaş ve üzüntü gibi insanda baskı ve gerilime yol açan duygu durumudur. Bu durumlar çoğu insanın hayatının çeşitli dönemlerinde yaşadığı geçici bir dönemdir ve patolojik olması gerekmez. Buna karşın yaşam boyu devam edip, tekrarlayıcı bir seyir izlerlerse; kişisel, toplumsal ve mesleki yaşamda bozulma ile sonuçlanabilirler (Köknel, 1997).

Literatüre bakıldığında Türkiye’de kadının çalışmasının, ailesi ve çocukları üzerine etkilerini inceleyen birçok araştırma olmasına karşın, çalışan kadınların ruh sağlığını inceleyen çok az araştırma bulgusuna rastlanmıştır. Bu araştırmaların ise, birbiriyle çelişen görüşler bildirdikleri görülmektedir.

Bu çalışmada, 4-6 yaş arasındaki çocuğu anaokuluna giden, evli, çalışan ve çalışmayan annelerin, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri karşılaştırılacak; annelerin sahip oldukları rollerden duydukları memnuniyetin, depresyon ve kaygı belirtileri düzeylerini nasıl etkilediği incelenecektir.

Küçük çocuğu olan bir annenin çalışması veya çalışmaması, içinde bulunduğu duruma göre, kadının kendisi ve ailesi için birçok zorlukları içinde barındırabilir. Oysaki çalışan veya çalışmayan olsun, kadının yakın çevresinin, eşinin ve işverenin desteği bu zorlukları azaltabilir. Eğitimcilerin ve uzmanların, anne babaları ve diğer ilgili kimseleri doğru yönlendirmeleri bu sebeple çok önemlidir. Bu bakımdan bu çalışmanın, daha önce pek az ele alınmış olan rol memnuniyeti kavramı üzerine dikkat çekmesi ve Türkiye’deki mevcut literatüre katkı sağlayarak alanda çalışan uzmanlar için yol göstermesi beklenmektedir.

4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında İstanbul Üsküdar ilçesinde bulunan 8 özel anaokulunun 4, 5 ve 6 yaş öğrenci grubunun, 99 çalışan ve 101'i çalışmayan (ev hanımı) olmak üzere toplam 200 evli ve eşyle birlikte yaşayan anne oluşturmaktadır. Araştırma bu çalışma grubuyla sınırlıdır. Uygulamalar 2009 yılının Şubat, Mart, Nisan ve Mayıs aylarında yapılmıştır.

Ayrıca bu araştırmada kullanılan depresyon ve kaygı ölçekleri, depresyon ve kaygı tanısı koyma özelliğe sahip değil, depresyon ve kaygı belirti düzeylerini saptama amacındadır. Dolayısıyla bu araştırma, annelerdeki depresyon ve kaygı belirtileri düzeylerini incelemekle sınırlıdır.

5. Araştırmanın Varsayımları

Katılımcıların sorulan soruları samimi cevapladıkları, örneklem büyüklüğünün evreni temsil edici nitelikte olduğu, araştırmada kullanılan Beck Depresyon Ölçeğinin annelerin depresyon belirtileri düzeyini, Kaygı (STAI) ölçeğinin kaygı belirtileri düzeyini ve Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formunun ise annenin rollerinden duyduğu memnuniyet düzeyini ölçtüğü, örneklem büyüklüğünün evreni temsil edici nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

6. Tanımlar ve Kısaltmalar

Çalışan anne: Herhangi bir kurum veya kuruluşta ücretli olarak çalışan, çocuklu anne.

Çalışmayan (ev hanımı) anne: Herhangi bir kurum veya kuruluşta ücretli olarak çalışmayan, çocuklu anne.

Depresyon belirtileri: Aşırı üzüntülü veya hem üzüntülü hem bunaltılı bir duygu durumu birlikte düşünce, konuşma, hareket ve fizyolojik işlevlerde yavaşlama ve

bunların yanı sıra değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri ile kendini gösteren bir sendromdur (Öztürk, 2002:293).

Kaygı belirtileri: Endişe, kuruntu, korku, telaş ve üzüntü gibi insanda baskı ve gerilime yol açan duygu durumudur (Köknel, 1997).

Rol Memnuniyeti: Annenin yaşam içinde sahip olduğu çeşitli rollerden (birey, eş, ev hanımlığı, çalışan) ve sosyal çevresinden veya eşinden aldığı destekten duyduğu toplam memnuniyeti ifade eder.

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TPD: Türk Psikologlar Derneği

BDÖ: Beck Depresyon Ölçeği

STAI: State-Trait Anxiety Inventory-Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve bunlara ait geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, verilerin analizinde kullanılan istatistiksel teknik ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada 4-6 yaş arasında anaokuluna giden çocuğu olan, çalışan ve çalışmayan annelerin depresyon ve kaygı belirtileri düzeylerini incelemek amacıyla betimsel tarama modeli ve karşılaştırma türü olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında İstanbul Üsküdar ilçesinde bulunan anaokullarında eğitim gören öğrenci annelerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini, İstanbul Üsküdar ilçesinde bulunan 8 özel anaokulunun 2008-2009 eğitim-öğretim yılı içinde eğitim gören 4, 5 ve 6 yaş grubundan seçilen toplam 200 öğrencinin annesi oluşturmaktadır. İlgili okulların okul müdürleri ve rehberlik servisleriyle işbirliği kurularak, belirlenen kriterler çerçevesinde 99 çalışan, 101 çalışmayan öğrenci annesi gelişigüzel, amaca yönelik olarak belirlenmiştir. Orta ve yüksek sosyoekonomik düzeyden gelen, evli ve eşyle birlikte yaşayan bu annelerin en az lise mezunu olmasına, araştırma sırasında hamilelik geçirmemesine veya en az 6 ay önce doğum yapmış olmasına, herhangi bir psikolojik rahatsızlık

tanısı almamış olmasına ve çalışma durumunun en az 1 yıldır aynı olmasına dikkat edilmiştir.

Bu araştırma, Ocak 2009 - Mayıs 2009 tarihleri arasında yaşları 23 ile 47 arasında değişmekte olan toplam 200 kadın katılımcı üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya katılan kadınların ortalama yaşları 32,27'dir. Katılımcılar çalışma durumlarına göre "Çalışan" (n=99) ve "Ev Hanımı" (n=101) olmak üzere iki grup altında değerlendirilmiştir. Çalışan annelerin yaşları ise 25 ile 45 arasında değişmekte olup, yaşların ortalaması 32,54'dir. Çalışmayan annelerin (ev hanımı) yaşları 23 ile 47 arasında değişmekte olup, yaşların ortalaması 32,00'dir.

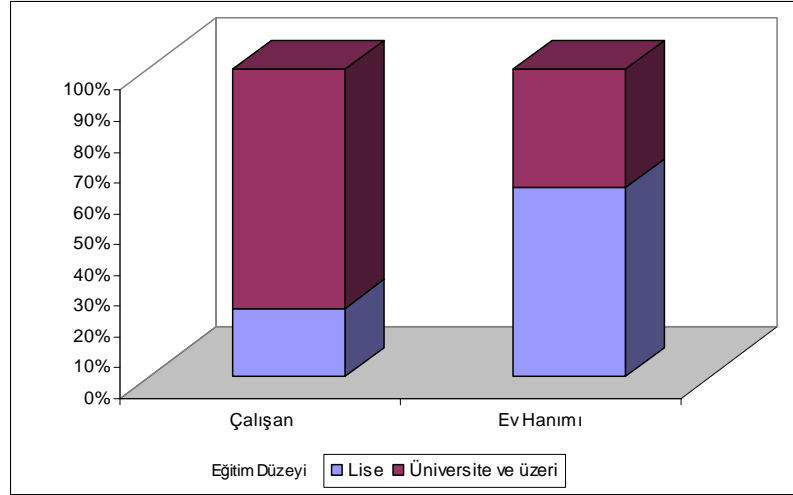
Aşağıda örneklemin yapısını daha iyi belirtmek amacıyla çeşitli niteliklerine ilişkin sayısal bulgular tablolardan yararlanarak açıklanmıştır.

Tablo 2.1. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		Çalışan	Ev Hanımı	Toplam
		N (%)	N (%)	N (%)
Yaş Grupları	23-30	36 (%36,4)	35 (%34,7)	71 (%35,5)
	31-35	44 (%44,4)	53 (%52,5)	97 (%48,5)
	≥ 36	19 (%19,2)	13 (%12,9)	32 (%16)
Köken	Kırsal	27 (%27,3)	31 (%30,7)	58 (%29)
	Kentsel	72 (%72,7)	70 (%69,3)	142 (%71)
Eğitim Düzeyi	Lise	22 (%22,2)	62 (%61,4)	84 (%42)
	Üniversite ve üzeri	77 (%77,8)	39 (%38,6)	116 (%58)
Eşinin Eğitim Düzeyi	Lise	17 (%17,2)	40 (%39,6)	57 (%28,5)
	Üniversite ve üzeri	82 (%82,8)	61 (%60,4)	143 (%71,5)
Aylık Gelir Düzeyi	≤ 2500 TL	31 (%31,3)	57 (%56,4)	88 (%44)
	2501-5000 TL	55 (%55,6)	25 (%24,8)	80 (%40)
	≥ 5001 TL	13 (%13,1)	19 (%18,8)	32 (%16)
	Toplam	99 (%100)	101 (%100)	200 (%100)

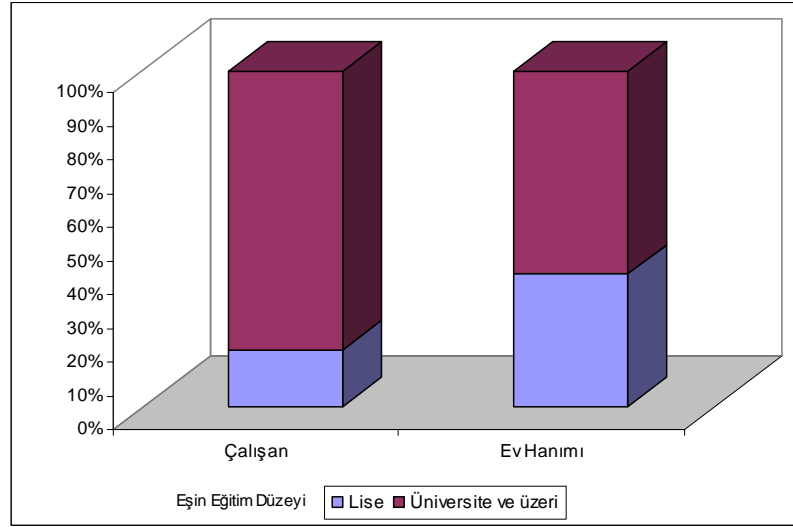
Tüm grupta en çok kadının bulunduğu yaş grubu 31-35 yaş aralığıdır (%48,5) ve köken olarak büyük çoğunluğu kentten gelmektedir (%71).

Çalışan gruptaki katılımcıların üniversite ve üzeri mezunu olma oranları yüksekken (%77,8); ev hanımlarının lise mezunu olma oranı yüksektir (%61,4).



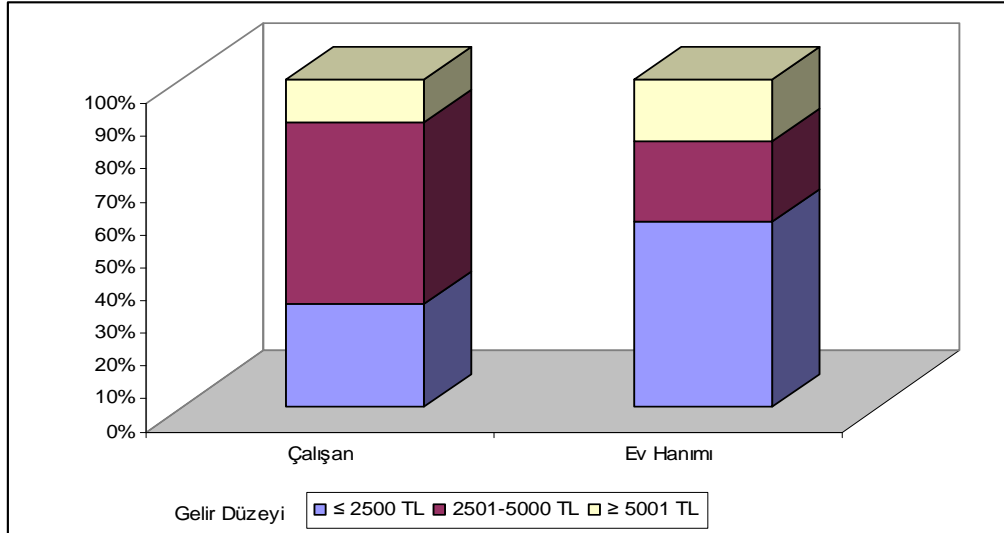
Şekil 2.1. Annelerin çalışma durumuna göre eğitim düzeyi dağılımı

Çalışan gruptaki katılımcıların eşlerinin üniversite ve üzeri mezunu olma oranı %82,8; ev hanımlarının eşlerinin üniversite ve üzeri mezunu olma oranı %60,4'tür. Her iki grupta da eşinin üniversite ve üzeri mezun olma oranı, lise mezunu olma oranına göre yüksek olsa da; çalışan grupta çalışmayan gruba göre daha yüksek olduğu görülmektedir.



Şekil 2.2. Annelerin çalışma durumuna göre eşlerinin eğitim düzeyi dağılımı

Çalışan kadınların gelirleri çoğunlukla 2501 TL ile 5000 TL aralığındayken (%55,6); ev hanımlarının gelirleri çoğunlukla 2500 TL ve altında (%56,4) olduğu görülmektedir. Buna göre çalışan annelerin, ev hanımlarına göre aylık aile gelirlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.



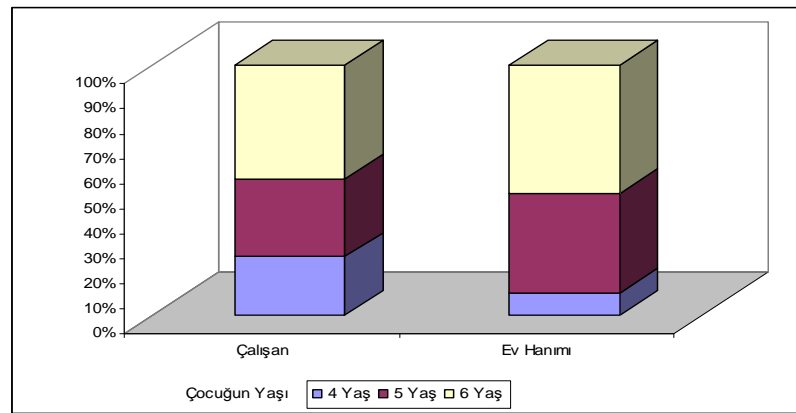
Şekil 2.3. Annelerin çalışma durumuna göre gelir düzeyi dağılımı

Tablo 2.2. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Anaokuluna Giden Çocuklarına İlişkin Özelliklerinin Dağılımı

		Çalışan	Ev Hanımı	Toplam
		N (%)	N (%)	N (%)
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	37 (%37,4)	40 (%39,6)	77 (%38,5)
	Erkek	62 (%62,6)	61 (%60,4)	123 (%61,5)
Çocuğun Yaşı	4 Yaş	23 (%23,2)	9 (%8,9)	32 (%16)
	5 Yaş	31 (%31,3)	40 (%39,6)	71 (%35,5)
	6 Yaş	45 (%45,5)	52 (%51,5)	97 (%48,5)
Çocuğun Kardeş Sıralaması	1. Sıra	69 (%69,7)	47 (%46,5)	116 (%58)
	2. Sıra	23 (%23,2)	41 (%40,6)	64 (%32)
	3. ve Üzeri Sıra	7 (%7,1)	13 (%12,9)	20 (%10)
Toplam Çocuk Sayısı	1 Çocuk	49 (%49,5)	25 (%24,8)	74 (%37)
	2 Çocuk	40 (%40,4)	51 (%50,5)	91 (%45,5)
	3 ve Üzeri Çocuk	10 (%10,1)	25 (%24,8)	35 (%17,5)
Toplam		99 (%100)	101 (%100)	200 (%100)

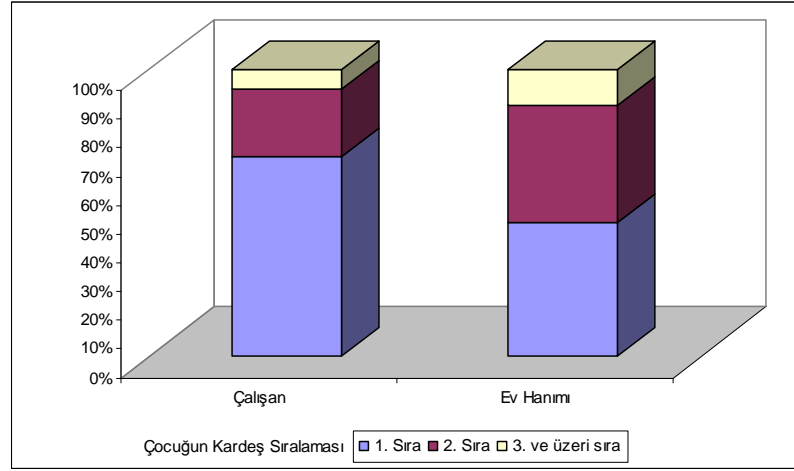
Tüm grupta bu çocukların %38,5'inin kız, %61,5'inin erkek olduğu görülmektedir.

Çalışan annelerin 4 yaşında anaokuluna giden çocuklarının oranı (23,2), ev hanımlarının 4 yaşında anaokuluna giden çocuklarından (%8,9) daha yüksek olduğu görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında çalışan annelerin çocuklarını anaokuluna daha erken yaşta gönderdikleri söylenebilir.



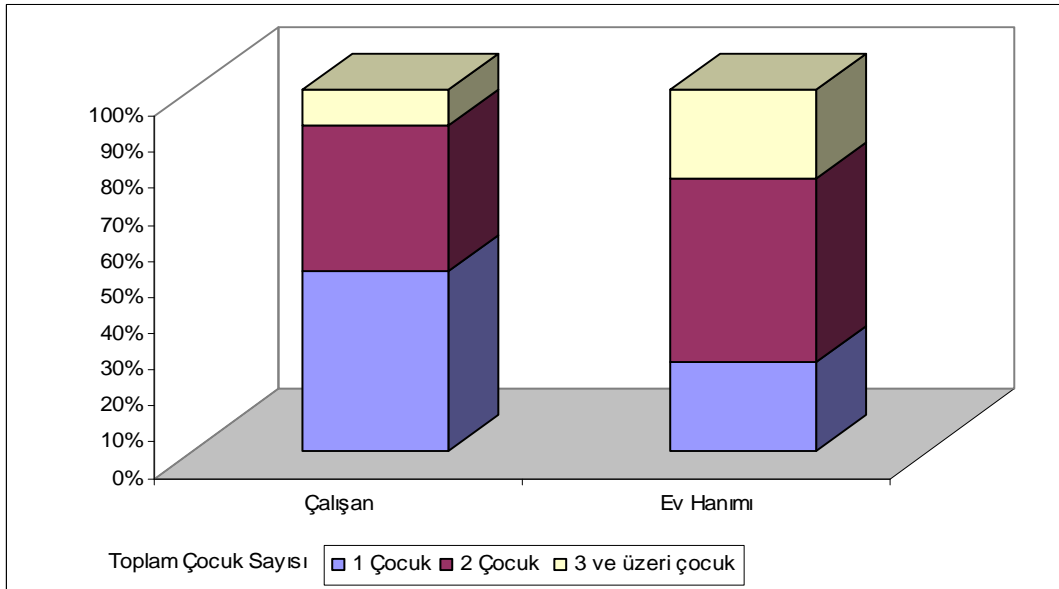
Şekil 2.4. Annelerin çalışma durumuna göre anaokuluna giden çocuğunun yaş dağılımları

Her iki grupta da çocuklarının ilk çocuk olma oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.



Şekil 2.5. Annelerin çalışma durumuna göre anaokuluna giden çocuğunun kardeş sıralaması

Çalışan annelerin tek çocuğa sahip olma oranları ev hanımlarından yüksekken; ev hanımlarının 3 ve üzeri sayıda çocuğa sahip olma oranları çalışan annelerden yüksektir. Böylece çalışmayan annelerin sayıca daha çok, çalışan annelerin ise daha az çocuğa sahip olduğu görülmektedir.



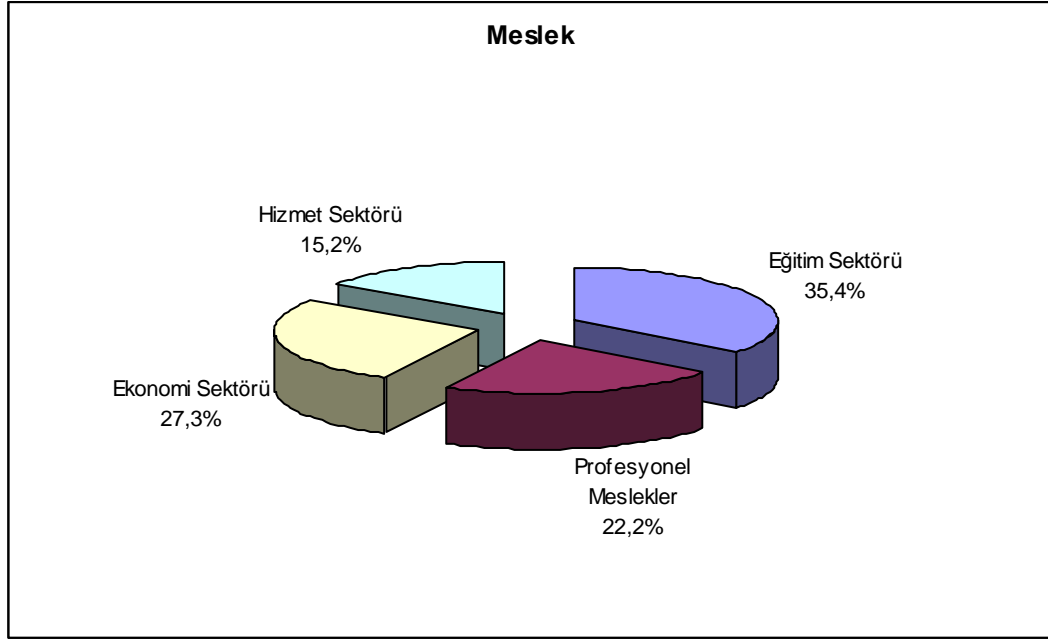
Şekil 2.6. Annelerin çalışma durumuna göre toplam çocuk sayısı dağılımı

Tablo 2.3’de sadece çalışan annelere ait olan özelliklere yer verilmiştir.

Tablo 2.3. Çalışan Annelere Ait Özelliklerin Dağılımı

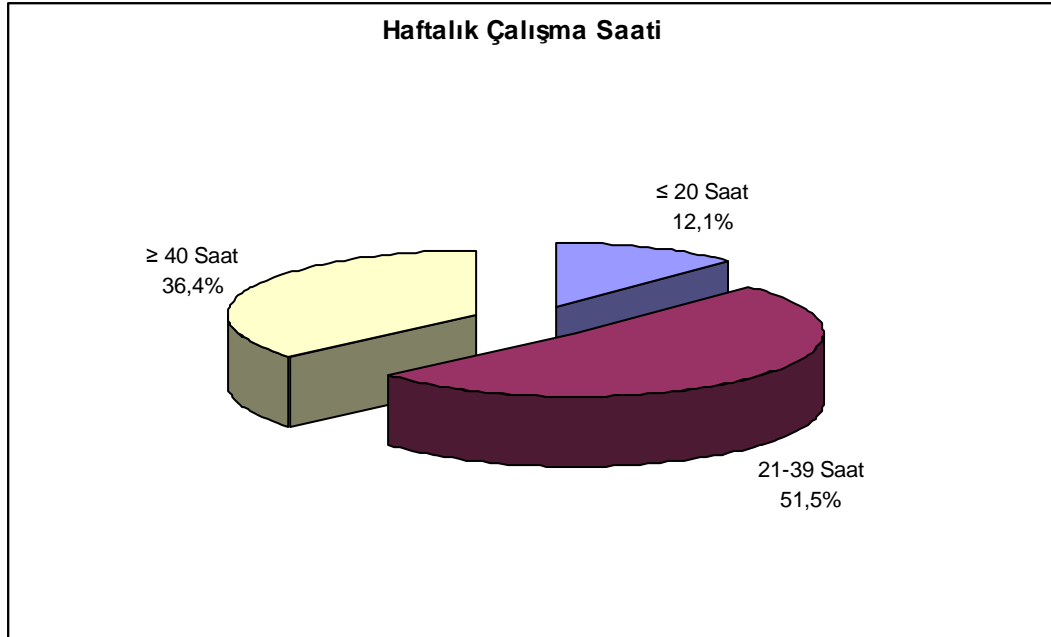
		N	%
Meslek	Eğitim Sektörü	35	35,4
	Profesyonel Meslekler	22	22,2
	Ekonomi Sektörü	27	27,3
	Hizmet Sektörü	15	15,2
Haftalık Çalışma Saati	≤ 20 Saat	12	12,1
	21-39 Saat	51	51,5
	≥ 40 Saat	36	36,4
Toplam Çalışma Yılı	1-5 Yıl	19	19,2
	6-10 Yıl	44	44,4
	≥ 11 Yıl	36	36,4
Çalışma Nedeni	Ekonomik	34	34,3
	Kişisel Tatmin	32	32,3
	Her İkisi de	33	33,3
TOPLAM		99	100

Tablo 2.3’de çalışan annelerin meslek dağılımlarına bakıldığında; %35,4’ünün (n=35) eğitim sektöründe, %22,2’sinin (n=22) profesyonel mesleklerde, %27,3’ünün (n=27) ekonomi sektöründe, %15,2’sinin (n=15) hizmet sektöründe çalıştıkları görülmektedir. Eğitim sektörüne öğretmen ve okul müdürlüğü meslekleri; profesyonel mesleklere mühendislik, doktorluk, mimarlık, avukatlık, diş hekimliği ve ressamlık gibi meslekler; ekonomi sektörüne muhasebecilik, bankacılık, işletmecilik ve maliyecilik gibi meslekler; hizmet sektörüne ise sekreterlik, hemşirelik ve tezgâhtarlık gibi meslekler dâhil edilmiştir.



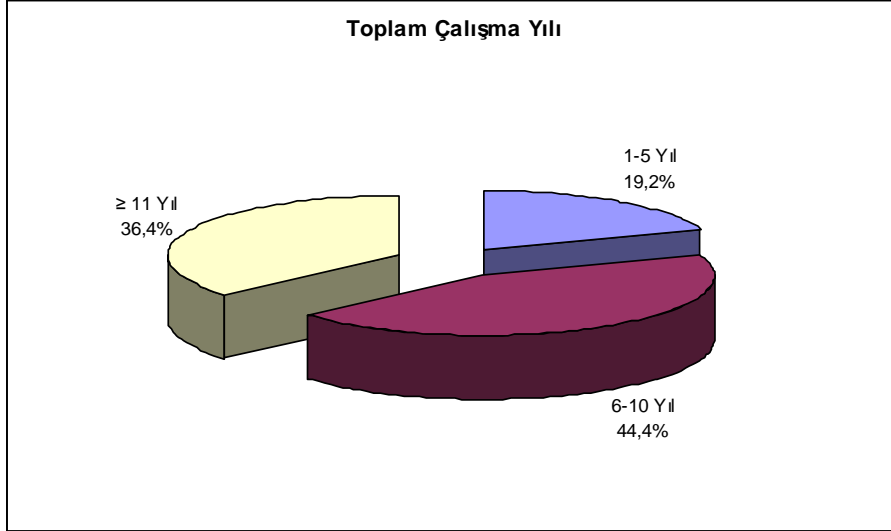
Şekil 2.7. Çalışan annelerin meslek dağılımı

Çalışan annelerin haftalık çalışma saatlerine bakıldığında, %12,1'inin (n=12) haftada 20 saat ve daha az, %51,5'inin (n=51) 21-39 saat arası, %36,4'ünün (n=36) 40 saat ve daha fazla çalıştığı görülmektedir.



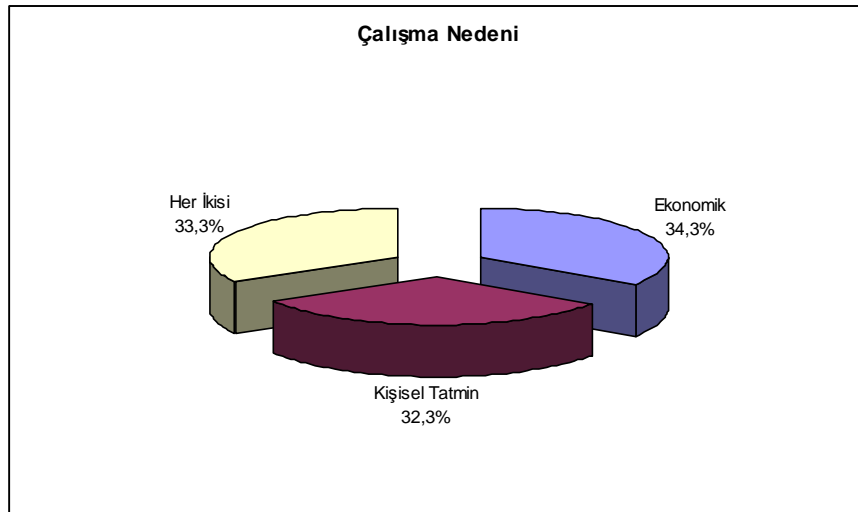
Şekil 2.8. Çalışan annelerin haftalık çalışma saati dağılımı

Çalışan annelerin toplam çalışma yıllarına bakıldığında, %19,2'sinin (n=19) 1-5 yıl arası, %44,4'ünün (n=44) 6-10 yıl arası, %36,4'ünün (n=36) 11 yıl ve daha fazla süredir çalışmaktadır. Annelerin çalışma süreleri 1 yıl ile 24 yıl arasında değişmekte olup; ortalama çalışma süresi $9,84 \pm 4,72$ yıldır.



Şekil 2.9. Çalışan annelerin toplam çalışma yılı dağılımı

Çalışan annelerin çalışma nedenleri sorulduğunda; %34,3'ü (n=34) çalışma nedenini ekonomik nedenler, %32,3'ü (n=32) kişisel tatmin şeklinde ifade etmekte iken, %33,3'ü (n=33) her iki sebepten dolayı çalıştığını ifade etmiştir.



Şekil 2.10. Çalışan annelerin çalışma nedeni dağılımı

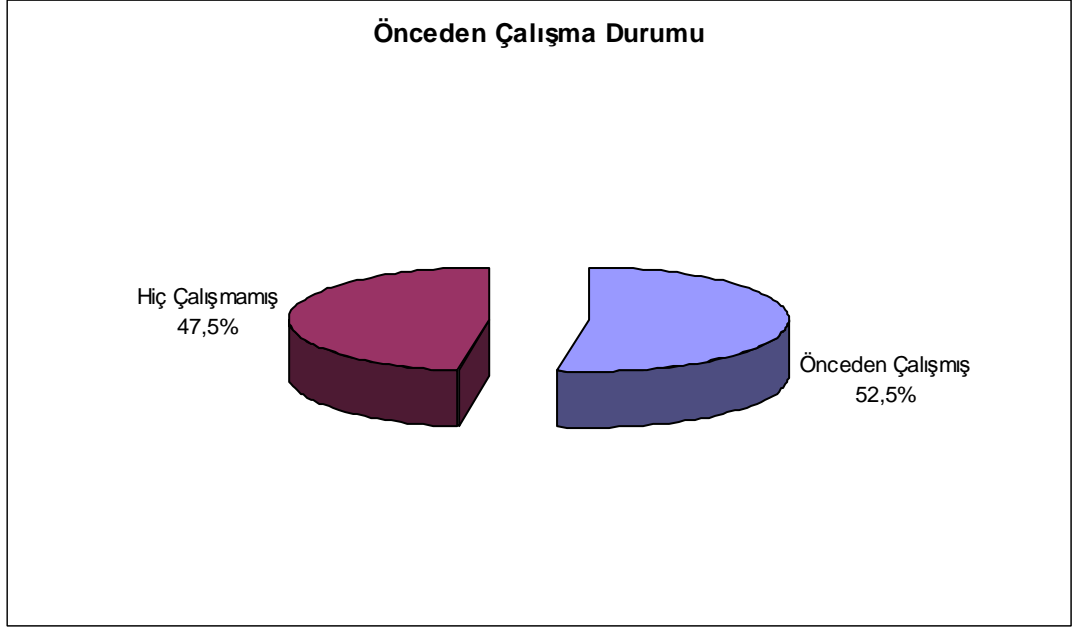
Tablo 2.4’de sadece ev hanımlarına (çalışmayan annelere) ait olan özelliklere yer verilmiştir.

Tablo 2.4. Ev Hanımlarına Ait Özelliklerin Dağılımı

		Min-Max	Ort±SS
Önceden Çalışmış Olan Ev Hanımlarının Bir İşte Çalışmama Yılı		1-12	6,75±2,97
		N	%
Ev Hanımlarının Önceden Çalışma Durumu	Önceden Çalışmış	53	52,5
	Hiç çalışmamış	48	47,5
	<i>Toplam</i>	<i>101</i>	<i>100</i>
Önceden Çalışmış Olan Ev Hanımlarının İşini Bırakma Nedenleri	Çocuk İçin	21	39,6
	Kendi İsteğim	16	30,2
	Her İkisi (Çocuk ve Kendi İsteğim)	6	11,3
	Eşimin İsteği	10	18,9
	<i>Toplam</i>	<i>53</i>	<i>100</i>

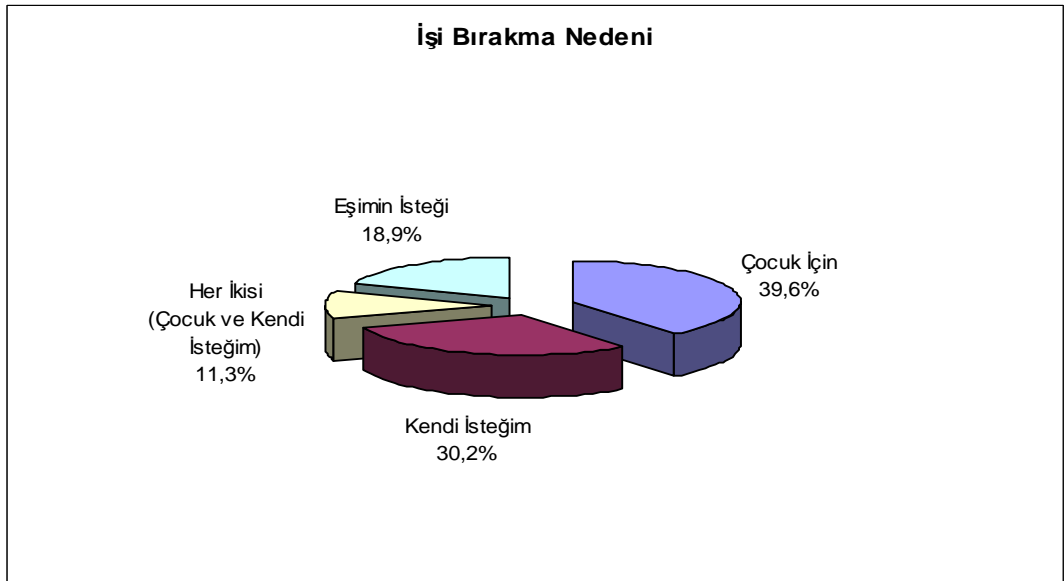
Tablo 2.4’e bakıldığında, ev hanımlarının %52,5’i önceden bir işte çalışmış iken; %47,5’inin daha önce bir işte çalışmadığı görülmektedir.

Daha önceden bir işte çalışmış olan ev hanımlarının, çalışmama yılı 1 yıl ile 12 yıl arasında değişmekte olup, ortalama 6.75±2.97 yıldır bir işte çalışmadıkları görülmektedir.



Şekil 2.11. Ev hanımlarının önceden çalışma durumu dağılımı

Daha önce bir işte çalışmış olan ev hanımlarına işi bırakma nedenleri sorulduğunda; %39,6'sı (n= 21) çocuk için, %30,2'si (n=16) kendi isteğim, %11,3'ü (n=6) hem çocuk için hem de kendi isteğim şeklinde ifade etmekte iken, %18,9'u (n=10) eşinin istediğini belirtmiştir.



Şekil 2.12. Önceden çalışmış olan ev hanımlarının işi bırakma nedenlerinin dağılımı

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla, annelerin ve çocuklarının bazı demografik özelliklerini belirlemek için, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu oluşturulmuştur. Annelerin depresyon belirtileri düzeyini ölçmek üzere “Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ)”; kaygı belirtileri düzeylerini ölçmek için “Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI)”; annelerin sahip oldukları rollerinden duydukları memnuniyet düzeylerini ölçmek için ise “Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formu” kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Hazırlanan bu formda katılımcıların mevcut çalışma durumları, yaşları, kökenleri, eğitim ve gelir düzeyleri, çocuklarının yaşları, cinsiyetleri, toplam çocuk sayıları gibi bilgiler yer almakta; ayrıca çalışan annelerin çalışma statüsü, haftalık çalışma saati, çalışma nedenleri gibi bilgileri almaya yönelik soruları da içermektedir (Bkz. Ek-1).

2.3.2. Beck Depresyon Ölçeği

Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ), kişilerin depresif belirtilerinin sayısını ve düzeyini saptamak amacıyla 1961 yılında Beck tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin amacı, depresyon tanısı koymak değil, depresyon belirtilerinin derecelerini objektif olarak sayılara dökmektir (Hisli, 1988). Bu sebeple ölçek, psikiyatrik hasta gruplarına uygulanabildiği gibi sağlıklı popülasyona da uygulanabilmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması ve güvenilirlik çalışması Tegin (1980) tarafından gerçekleştirilmiştir. Tegin (1980), Beck Depresyon Ölçeğinin test-tekrar test güvenilirlik katsayısını .65, iki-yarım test güvenilirlik katsayısını öğrenci grubu için .78, depresif hastalar için ise .61 olarak saptamıştır.

Ölçek, 21 depresif belirti kategorisinden ve bu kategorilerden her biri de 4 tane kendini değerlendirme maddesinden oluşmaktadır. Kişiden, o gün dâhil olmak üzere geçirdiği son hafta içinde kendini nasıl hissettiğini en iyi ifade eden, her gruptaki dört maddeden birini işaretlemesi istenir. Her maddenin yanında yazılı olan sayı (0

ile 3 arasında değişir), o maddeye verilecek olan puanı gösterir. Bu puanların toplanmasıyla depresyon puanı elde edilir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan “0”, en yüksek puan ise “63” (21×3)’tür. Böylece alınan düşük puan kişinin depresyon düzeyinin düşük, yüksek puan depresyon düzeyinin yüksek olduğunu gösterir (Öner, 2006).

Ölçek maddeleri 21 depresif belirti kategorisini kapsamaktadır. Bunlar;

1. Duygu durumu, 2. Kötümserlik, 3. Başarısızlık duygusu, 4. Doyumsuzluk, 5. Suçluluk duygusu, 6. Cezalandırılma durumu, 7. Kendinden nefret etme, 8. Kendini suçlama, 9. Kendini cezalandırma arzusu, 10. Ağlama nöbetleri, 11. Sinirlilik, 12. Sosyal içedönüklük, 13. Kararsızlık, 14. Bedensel imge, 15. Çalışabilirliğin ketlenmesi, 16. Uyku bozuklukları, 17. Yorgunluk-bitkinlik, 18. İştahın azalması, 19. Kilo kaybı, 20. Somatik yakınmalar, 21. Cinsel dürtü kaybı ile ilgili belirti kategorileridir (Bkz. Ek-2).

2.3.3. Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri

Durumluk Sürekli Kaygı Envanteri (STAI), Spielberger tarafından 1970 yılında 14 yaş üstü bireylerin durumluk ve sürekli kaygı düzeylerini ölçmek amacıyla oluşturulmuş, kısa ifadelerden oluşan bir kendini değerlendirme anketidir. Türkçeye uyarlanması Necla Öner ve A.Le Compte (1985) tarafından yapılmıştır. Alfa korelasyonları ile saptanan güvenilirlik katsayılarının Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.83 ile 0.87 arasında; Durumluk Kaygı Ölçeği için 0.94 ile 0.96 arasında olduğu bulunmuştur. Madde güvenilirliğinde formun güvenilirlik korelasyonları, Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.34 ile 0.72; Durumluk Kaygı Ölçeğinin ise 0.43 ile 0.85 arasındadır. Test-tekrar-test güvenilirliğinde ise güvenilirlik katsayılarının, Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.71 ile 0.86; Durumluk Kaygı Ölçeği için 0.26 ile 0.68 arasında olduğu bulunmuştur. Öner (1977) Durumluk ve Sürekli Kaygı puanları arasındaki korelasyonların ortalama 0.62 civarında ve önemli seviyede olduğunu bulmuştur (Öner, 2006). Tüm bu veriler Türkçeye çevrilmiş olan formun güvenilir ve geçerli olduğuna işaret etmektedir.

Ölçek, Durumluk ve Sürekli kaygı düzeylerini ölçen toplam 40 maddeden oluşan iki ayrı ölçeği içermektedir. Durumluk Kaygı Ölçeği, kişinin belirli bir anda ve

belirli koşullarda kendini nasıl hissettiğini soran 20 sorudan, Sürekli Kaygı Ölçeği ise, kişinin içinde bulunduğu durum ve koşullardan bağımsız olarak genellikle kendini nasıl hissettiğini soran 20 sorudan oluşur. Durumluk Kaygı Ölçeğinin yanıtlanmasında maddenin ifade ettiği duygu, düşünce ve davranışların şiddet derecesine göre (1) ‘hiç’, (2) ‘biraz’, (3) ‘çok’ ve (4) ‘tamamiyle’ şıklarından birinin seçilmesi; Sürekli Kaygı Ölçeğinin yanıtlanmasında ise maddelerin ifade ettiği duygu, düşünce ve davranışların sıklık derecesine göre (1) ‘hemen hiçbir zaman’, (2) ‘bazen’, (3) ‘çok zaman’, (4) ‘hemen her zaman’ şıklarından birinin işaretlenmesi istenir. Buna göre, her iki ölçekten elde edilen toplam puan değeri 20 ile 80 arasında değişir. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek kaygı seviyesini belirtirken, düşük puan ise düşük kaygı seviyesini belirtir (Bkz. Ek-3).

2.3.4. Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formu (Maternal Role Satisfaction Interview)

Bu soru formu, 1998 yılında Nergis Arı Güleç tarafından, “Annenin çalışma statüsünün, babanın çocuklarıyla ilgilenmesi ve annenin rol tatmininin, annenin çocuklarıyla ilgilenmesine etkisi” adlı yüksek lisans tezi için, daha önce yapılmış olan çalışmaların anket ve soru formlarına bağlı olarak (Bekman, 1998; Kağıtçıbaşı, Bekman ve Sunar, 1993) geliştirilmiştir. Araştırmacı çalışmada bu formu, annelerin çeşitli rollerinden duydukları memnuniyeti ölçmek amacıyla kullanmıştır. 20 anne üzerinde yapılan pilot çalışmada, çalışan ve çalışmayan anneler için güvenirlik katsayısı 0.82 olarak bulunmuş, alfa geçerlik katsayısı sadece çalışan anneler için 0.82; sadece çalışmayan anneler içinse 0.85 olarak belirlenmiştir.

Bu görüşme formunun annenin; birey rolü, eş rolü, annelik rolü, ev hanımlığı ya da çalışan rolü gibi yaşamındaki rollerinden ve eşinden ve sosyal çevresinden aldığı destekten duyduğu memnuniyeti ölçtüğü düşünülmektedir. Formda yer alan sorular, operasyonel tanımda geçen “annenin tatmini” (maternal satisfaction) kavramının tüm boyutlarını ele alarak 6 bölüme ayrılmıştır. 1. Bölümde annenin mevcut çalışma durumundan yani Çalışan veya Ev hanımı olmaktan duyduğu memnuniyeti ölçen 5 (soru 1-5), 2. Bölümde annenin Anne olarak kendinden ne kadar memnun olduğunu ölçen 5 (soru 6-10), 3. Bölümde annenin Birey olarak kendinden ne kadar memnun olduğunu ölçen 3 (soru 11-13), 4. Bölümde annenin bir Eş olarak kendinden ne kadar

memnun olduğunu ölçen 2 (soru 14-15), 5. Bölümde annenin Eşinden aldığı destekten ne kadar memnun olduğunu ölçen 13 (soru 16-28), 6. Bölümde annenin Çevresinden aldığı sosyal destekten ne kadar memnun olduğunu ölçen 3 soru (soru 29-31) yer almaktadır. Soru formunda, annenin mevcut çalışma durumundan (çalışan veya ev hanımlığı) duyduğu memnuniyeti ölçen ilk 3 soru, çalışan ve çalışmayan annelere göre farklılık gösterirken; diğer tüm sorular iki grup için de aynıdır. 6 bölümün tümünden alınan toplam puan ise annenin Toplam Rol Memnuniyet düzeyini belirtmektedir. Toplamda 31 kapalı uçlu soru içeren formun soruları, dördümlü likert tipi seçenek içermektedir. 1. seçenek, duyulan en az memnuniyeti gösterirken; 4. seçenek ise, duyulan en fazla memnuniyeti göstermektedir. Böylece toplamda alınabilecek en düşük puan 31 (31×1), en yüksek puan 124 (31×4)'tür. Alınan yüksek puan, annenin rol memnuniyetinin yüksek; düşük puan ise, annenin rol memnuniyetinin düşük olduğuna işaret etmektedir (Güleç, 1998).

2.4. İşlem

Araştırmada kullanılacak verilerin toplanması 2008-2009 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Belirlenen annelerle okul aracılığıyla temas kurularak, yapılan veli toplantısında çalışmanın amacı ve kapsamı açıklanmış, sonrasında gönüllülük esasına dayandırılarak annelerin anketleri doldurmaları sağlanmıştır. Veri toplama araçlarının doğru ve samimi bir şekilde cevaplanması için annelere kimlikleriyle ilgili herhangi bir bilgi vermelerine gerek olmadığı belirtilmiştir. Anketlerin doldurulması toplamda 20-25 dakika sürmüştür.

2.5. Veri Çözümleme Yöntemleri

Çalışmada deneklere uygulanan ölçeklerden elde edilen verilerin kodlanması ve değerlendirilmesi için, SPSS 15.0 istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

Çalışma verileri değerlendirilirken, tanımlayıcı istatistiksel metodların (Ortalama, Standart sapma, Frekans) yanı sıra, normal dağılım gösteren parametrelerin niceliksel iki grup arası karşılaştırmalarında Student t testi, ikiden fazla olan grup karşılaştırılmasında ise Two-way ANOVA ile Oneway ANOVA testi kullanılmıştır.

Farklılığa neden olan grubun tespitinde Tukey HDS testi kullanılmıştır. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ise Ki-Kare testi kullanılmıştır. Parametreler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Pearson Korelasyon Analizi uygulanmıştır. Sonuçlar %95'lik güven aralığında, anlamlılık $p<0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma sorularını cevaplamak amacıyla önceki bölümde açıklanan veri toplama araçları ve uygulanan ölçüm araçlarına dayalı olarak elde edilen verilerin istatistiksel yöntemlerle analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve bu bulgulara ait yorumlarına yer verilmiştir.

Bu bölümde örneklem grubunda yer alan çalışan ve çalışmayan kadınlara ait demografik özelliklere karşılaştırılarak yer verilmiştir.

Örneklem Grubunun Özellikleri

Tablo 3.1. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		Çalışan	Ev Hanımı	Toplam	P
		N (%)	N (%)	N (%)	
Yaş Grupları	23-30	36 (%36,4)	35 (%34,7)	71 (%35,5)	$\chi^2:0,376;$ $p: 0,376$
	31-35	44 (%44,4)	53 (%52,5)	97 (%48,5)	
	≥ 36	19 (%19,2)	13 (%12,9)	32 (%16)	
Köken	Kırsal	27 (%27,3)	31 (530,7)	58 (%29)	$\chi^2:0,284;$ $p:0,594$
	Kentsel	72 (%72,7)	70 (%69,3)	142 (%71)	
Eğitim Düzeyi	Lise	22 (%22,2)	62 (%61,4)	84 (%42)	$\chi^2:31,479;$ $p:0,001**$
	Üniversite ve üzeri	77 (%77,8)	39 (%38,6)	116 (%58)	
Eşinin Eğitim Düzeyi	Lise	17 (%17,2)	40 (%39,6)	57 (%28,5)	$\chi^2:12,346;$ $p:0,001**$
	Üniversite ve üzeri	82 (%82,8)	61 (%60,4)	143 (%71,5)	
Aylık Gelir Düzeyi	≤ 2500 TL	31 (%31,3)	57 (%56,4)	88 (%44)	$\chi^2:12,346;$ $p:0,001**$
	2501-5000 TL	55 (%55,6)	25 (%24,8)	80 (%40)	
	≥ 5001 TL	13 (%13,1)	19 (%18,8)	32 (%16)	
Toplam		99 (%100)	101 (%100)	200 (%100)	

Ki-Kare test kullanıldı

***p<0.01*

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi, çalışma durumuna göre katılımcıların yaş dağılımları ve kökenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Tüm grupta en çok kadının bulunduğu yaş grubu 31-35 yaş aralığıdır (%48,5) ve köken olarak büyük çoğunluğu kentten gelmektedir (%71).

Çalışma durumuna göre katılımcıların eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0.01$). Çalışan gruptaki katılımcıların üniversite ve üzeri mezunu olma oranları yüksekken (%77,8); ev hanımlarının lise mezunu olma oranı yüksektir (%61,4).

Çalışma durumuna göre katılımcıların eşlerinin eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık görülmektedir ($p<0.01$). Çalışan gruptaki katılımcıların eşlerinin üniversite ve üzeri mezunu olma oranı %82,8; ev

hanımlarının eşlerinin üniversite ve üzeri mezunu olma oranı %60,4'tür. Her iki grupta da eşinin üniversite ve üzeri mezun olma oranı, lise mezunu olma oranına göre yüksek olsa da; çalışan grupta çalışmayan gruba göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışma durumuna göre katılımcıların aylık gelir düzeyleri istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.01$). Çalışan kadınların gelirleri çoğunlukla 2501 TL ile 5000 TL aralığındayken (%55,6); ev hanımlarının gelirleri çoğunlukla 2500 TL ve altında (%56,4) olduğu görülmektedir ($p<0.01$). Buna göre çalışan annelerin, ev hanımlarına göre aylık aile gelirlerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 3.2. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Anaokuluna Giden Çocuklarına İlişkin Özelliklerinin Dağılımı

		Çalışan	Ev Hanımı	Toplam	P
		N (%)	N (%)	N (%)	
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	37 (%37,4)	40 (%39,6)	77 (%38,5)	$\chi^2:0,105;$ $p: 0,746$
	Erkek	62 (%62,6)	61 (%60,4)	123 (%61,5)	
Çocuğun Yaşı	4 Yaş	23 (%23,2)	9 (%8,9)	32 (%16)	$\chi^2:7,752;$ $p:0,021^*$
	5 Yaş	31 (%31,3)	40 (%39,6)	71 (%35,5)	
	6 Yaş	45 (%45,5)	52 (%51,5)	97 (%48,5)	
Çocuğun Kardeş Sıralaması	1. Sıra	69 (%69,7)	47 (%46,5)	116 (%58)	$\chi^2:11,016;$ $p:0,004^{**}$
	2. Sıra	23 (%23,2)	41 (%40,6)	64 (%32)	
	3. ve Üzeri Sıra	7 (%7,1)	13 (%12,9)	20 (%10)	
Toplam Çocuk Sayısı	1 Çocuk	49 (%49,5)	25 (%24,8)	74 (%37)	$\chi^2:15,524;$ $p:0,001^{**}$
	2 Çocuk	40 (%40,4)	51 (%50,5)	91 (%45,5)	
	3 ve Üzeri Çocuk	10 (%10,1)	25 (%24,8)	35 (%17,5)	
Toplam		99 (%100)	101 (%100)	200 (%100)	

Ki-Kare testi kullanıldı

* $p<0.05$

** $p<0.01$

Tablo 3.2'de görüldüğü gibi, katılımcıların çalışma durumu ile anaokuluna giden çocuklarının cinsiyeti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($p>0.05$). Tüm grupta bu çocukların %38,5'inin kız, %61,5'inin erkek olduğu görülmektedir.

Katılımcıların çalışma durumu ile anaokuluna giden çocuklarının yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.05$). Çalışan annelerin 4 yaşında anaokuluna giden çocuklarının oranı (23,2), ev hanımlarının 4 yaşında anaokuluna giden çocuklarından (%8,9) daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna rağmen iki grubun 5 ve 6 yaşında anaokuluna devam eden çocuklarının oranları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Sonuçlara bakıldığında çalışan annelerin çocuklarını anaokuluna daha erken yaşta gönderdikleri söylenebilir.

Katılımcıların çalışma durumu ile anaokuluna giden çocuklarının kardeş sıralaması arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.01$). Her iki grupta da çocuklarının ilk çocuk olma oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Fakat çalışan annelerin anaokuluna giden çocuklarının ilk çocuk olma oranları ev hanımlarından anlamlı şekilde yüksekken; ev hanımlarının anaokuluna giden çocuklarının 2. çocuk olma oranları çalışan annelerden anlamlı derecede yüksektir.

Katılımcıların çalışma durumu ile çocuklarının toplam sayısı arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p<0.01$). Çalışan annelerin tek çocuğa sahip olma oranları ev hanımlarından anlamlı şekilde yüksekken; ev hanımlarının 3 ve üzeri sayıda çocuğa sahip olma oranları çalışan annelerden anlamlı şekilde yüksektir. Böylece çalışmayan annelerin sayıca daha çok, çalışan annelerin ise daha az çocuğa sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların Çeşitli Özelliklerine Göre, Beck Depresyon Ölçeği, Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği ve Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formundan Elde Ettikleri Puanlara İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırma kapsamındaki çalışan ve çalışmayan kadınlara ilişkin değişkenlere göre ölçeklerden elde edilen sonuçlar tablolar halinde gösterilmektedir.

Tablo 3.3. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Depresyon ve Kaygı Puanlarının Karşılaştırılması

	Çalışan	Ev Hanımı	Toplam	P
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	
Depresyon	7,59±5,04	6,73±5,68	7,16±5,37	<i>t: 1,136;</i> <i>p:0,258</i>
Durumluk-Sürekli Kaygı (STAI)	76,05±13,88	73,84±13,06	74,93±13,49	<i>t: 1,159;</i> <i>p:0,248</i>
Durumluk Kaygı	35,82±8,24	33,29±7,63	34,55±8,02	<i>t: 2,254;</i> <i>p:0,025*</i>
Sürekli Kaygı	40,30±7,39	40,44±7,58	40,37±7,47	<i>t: -0,135;</i> <i>p:0,893</i>

t: Student t test

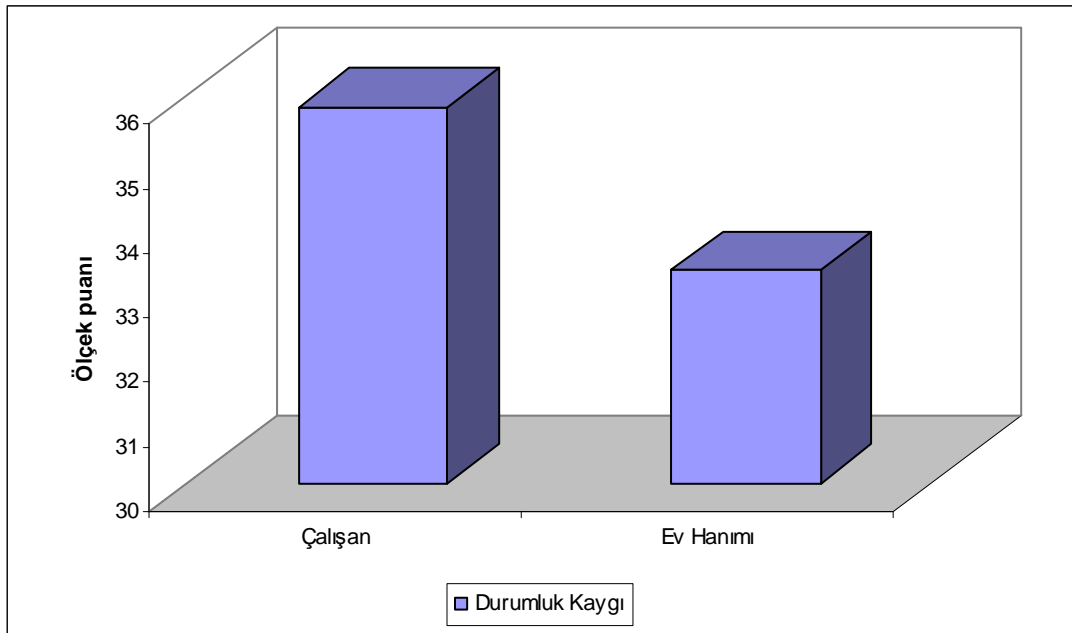
** p<0.05*

Tablo 3.3’de annelerin çalışma durumlarına göre depresyon ve kaygı puanları karşılaştırılmıştır. Katılımcıların çalışma durumuna göre depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Çalışan kadınların depresyon puan ortalaması 7,59 iken, ev hanımlarının ortalaması 6,73’tür. Sonuçlara bakıldığında, çalışan kadınların depresyon puan ortalamasının ev hanımlarına göre daha yüksek olduğu fakat bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların çalışma durumuna göre Kaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Çalışan kadınların kaygı puanı ortalaması 76,05 iken, ev hanımlarının ortalaması 73,84’tür. Buna göre, çalışan kadınların kaygı puan ortalamasının ev hanımlarına göre daha yüksek olduğu fakat bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların çalışma durumuna göre Durumluk Kaygı puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Çalışan annelerin Durumluk Kaygı puanları, ev hanımlarının puanlarından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir ($p<0.05$). Çalışan kadınların durumluk kaygı puan ortalaması 35,82 iken, ev hanımlarının ortalaması 33,29'dur.

Katılımcıların çalışma durumuna göre Sürekli Kaygı puanları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Çalışan kadınların sürekli kaygı puan ortalaması 40,30 iken, ev hanımlarının ortalaması 40,44'tür.



Şekil 3.1. Çalışma durumuna göre Durumluk Kaygı puanlarının dağılımı

Tablo 3.4. Annelerin Çalışma Durumuna Göre Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Karşılaştırılması

Annelerin Rol Memnuniyeti	Çalışan Ort±SS	Ev Hanımı Ort±SS	Toplam Ort±SS	P
Toplam Puan	93,55±11,88	95,10±10,35	94,33±11,13	<i>t: -0,980;</i> <i>p:0,328</i>
Çalışan/Ev Hanımlığı Rolü Memnuniyeti	14,28±2,86	13,62±2,50	13,95±2,70	<i>t: 1,733;</i> <i>p:0,085</i>
Annelik Rolü Memnuniyeti	16,77±1,59	16,89±1,84	16,83±1,71	<i>t: -0,507;</i> <i>p:0,612</i>
Birey Rolü Memnuniyeti	8,66±1,33	8,94±1,51	8,80±1,43	<i>t: -1,406;</i> <i>p:0,161</i>
Eş Rolü Memnuniyeti	5,89±1,23	6,45±1,23	6,17±1,25	<i>t: -3,261;</i> <i>p:0,001**</i>
Eş Desteği Memnuniyeti	38,82±7,91	40,01±6,45	39,42±7,21	<i>t: -1,166;</i> <i>p:0,245</i>
Sosyal Destek Memnuniyeti	9,14±1,73	9,21±1,71	9,17±1,72	<i>t: -0,273;</i> <i>p:0,785</i>

t: Student t test

*** p<0.01*

Tablo 3.4’de annelerin çalışma durumlarına göre, Annenin Rol Memnuniyeti soru formundan aldıkları puanlar karşılaştırılmıştır. Katılımcıların çalışma durumuna göre, Annenin Rol Memnuniyeti toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Sonuçlara bakıldığında ev hanımlarının toplam rol memnuniyeti puan ortalamasının çalışan kadınlara göre daha yüksek olduğu fakat bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmektedir.

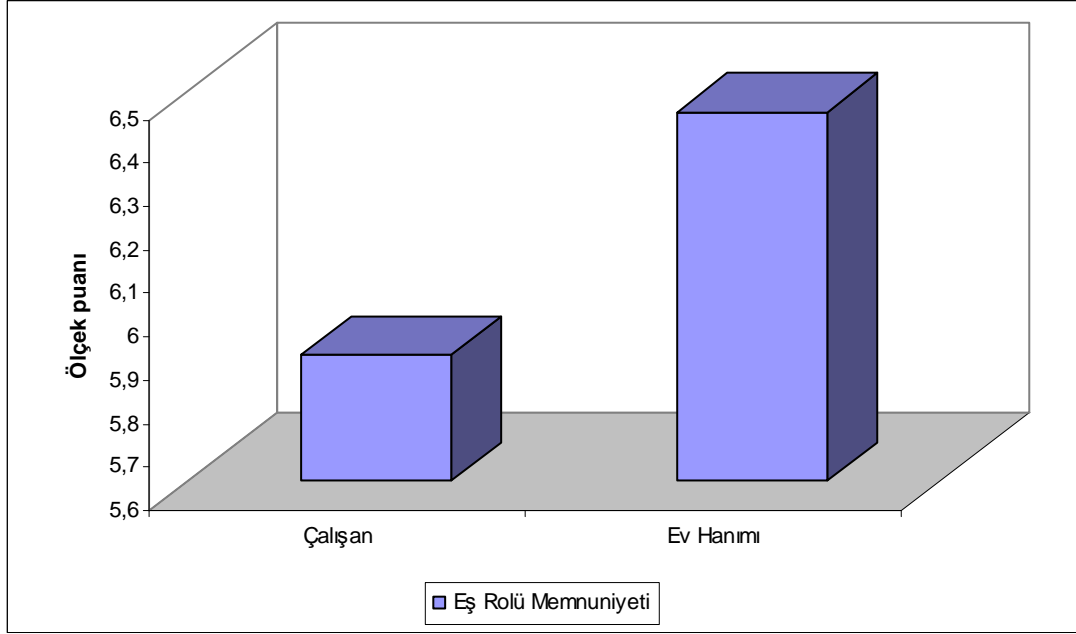
Katılımcıların çalışma durumuna göre Çalışan/Ev Hanımlığı Rolü Memnuniyeti puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Katılımcıların çalışma durumuna göre Annelik Rolü Memnuniyeti puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Katılımcıların çalışma durumuna göre Birey Rolü Memnuniyeti puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Katılımcıların çalışma durumuna göre Eş Rolü Memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ortalamalara bakıldığında çalışmayan annelerin (ev hanımı) Eş Rolü Memnuniyeti puanlarının, çalışan annelerin puanlarından

istatistiksel olarak ileri düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur ($p<0.01$). Buna göre ev hanımlarının, çalışan annelere göre eş olarak kendilerinden daha çok memnun oldukları görülmektedir.



Şekil 3.2. Çalışma durumuna göre Eş Rolü Memnuniyeti puanlarının dağılımı

Çalışma durumuna göre katılımcıların Eş Desteği Memnuniyeti puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Sonuçlara bakıldığında ev hanımlarının, çalışan annelere göre eşlerinden aldıkları destekten daha memnun oldukları görülmektedir fakat bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Çalışma durumuna göre katılımcıların Sosyal Destek Memnuniyeti puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 3.5. Çalışmaya Katılan Annelerin Depresyon, Kaygı (STAI) ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Korelasyonu

Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Puan	Çalışan/ Ev Hanımlığı rolü	Annelik rolü	Birey rolü	Eş rolü	Eş desteği	Sosyal destek	Depresyon	Durumluk- Sürekli Kaygı (STAI)			
	r	r	r	r	r	r	r	r	r	r	
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Puan	1,000	0,529**	0,513**	0,628**	0,553**	0,880**	0,514**	-0,361**	-0,474**	-0,425**	-0,397**
Çalışan/Ev Hanımlığı rolü		1,000	0,207**	0,271**	0,309**	0,222**	0,254**	-0,239**	-0,323**	-0,256**	-0,293**
Annelik rolü			1,000	0,446**	0,372**	0,265**	0,255**	-0,263**	-0,277**	-0,229**	-0,250**
Birey rolü				1,000	0,550**	0,406**	0,255**	-0,407**	-0,525**	-0,454**	-0,452**
Eş rolü					1,000	0,326**	0,183**	-0,248**	-0,383**	-0,323**	-0,339**
Eş desteği						1,000	0,318**	-0,240**	-0,322**	-0,312**	-0,252**
Sosyal destek							1,000	-0,180*	-0,224**	-0,208**	-0,185**
Depresyon								1,000	0,591**	0,441**	0,598**
Kaygı (STAI)									1,000	0,885**	0,865**
Durumluk Kaygı										1,000	0,539**
Sürekli Kaygı											1,000

r: Pearson korelasyon katsayısı

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

Tablo 3.5’de çalışmaya katılan annelerin Beck Depresyon Ölçeği, Kaygı (STAI) Ölçeği ve Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formundan aldıkları puanların arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

1. Annenin Rol Memnuniyeti toplam puanı ile Depresyon puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r:-0.361; p:0.001; p<0.01).

2. Annenin Rol Memnuniyeti toplam puanı ile Kaygı puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r:-0.474; p:0.001; p<0.01).

3. Çalışan/Ev Hanımlığı Rolü Memnuniyeti puanı ile Depresyon puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r:-0.239; p:0.001; p<0.01).

4. Çalışan/Ev Hanımlığı Rolü Memnuniyeti puanı ile Kaygı puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r:-0.323; p:0.001; p<0.01).

5. Eş Desteği Memnuniyeti puanı ile Depresyon puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r:-0.240; p:0.001; p<0.01).

6. Eş Desteği Memnuniyeti puanı ile Kaygı puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r:-0.322; p:0.001; p<0.01).

7. Sosyal Destek Memnuniyeti puanı ile Depresyon puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r:-0.180; p:0.011; p<0.05).

8. Sosyal Destek Memnuniyeti puanı ile Kaygı puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (r:-0.224; p:0.001; p<0.01).

Tablo 3.6. Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Ölçek Puanlarının Karşılaştırmalı Korelasyonu

	Çalışan		Ev Hanımı	
	Depresyon	Kaygı	Depresyon	Kaygı
	r	r	r	r
Annenin Rol Memnuniyeti				
Toplam puan	-0,269**	-0,553**	-0,451**	-0,375**
Çalışan/Ev Hanımlığı Rolü Memnuniyeti	-0,300**	-0,440**	-0,208*	-0,213*
Annelik Rolü Memnuniyeti	-0,112	-0,288**	-0,373**	-0,266**
Birey Rolü Memnuniyeti	-0,382**	-0,622**	-0,417**	-0,433**
Eş Rolü Memnuniyeti	-0,243*	-0,475**	-0,231*	-0,272**
Eş Desteği Memnuniyeti	-0,150	-0,369**	-0,331**	-0,254*
Sosyal Destek Memnuniyeti	-0,092	-0,295**	-0,256**	-0,148

r: Pearson korelasyon katsayısı * $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

Tablo 3.6’da çalışan ve çalışmayan annelerin Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti puanlarının korelasyonuna karşılaştırmalı olarak bakıldığında; çalışan annelerin çalışmayan annelerden farklı olarak Depresyon puanları ile Annelik Rolü Memnuniyeti, Eş Desteği Memnuniyeti ve Sosyal Destek Memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$). Bu sonuca göre çalışan annelerin, anne olarak kendinden memnun olup olmamasının ve ayrıca eşinin ve sosyal çevresinin desteğinden memnun olup olmamasının, depresyon belirtileri düzeyiyle ilişkili olmadığı ancak kaygı belirtileri düzeyiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Çalışmayan (ev hanımı) annelerin ise; çalışan annelerden farklı olarak, Kaygı puanları ile Sosyal Destek Memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p > 0.05$). Buna sonuca göre çalışmayan annelerin, sosyal çevresinin

desteğinden memnun olup olmamasının, kaygı belirtileri düzeyiyle ilişkili olmadığı ancak depresyon belirtileri düzeyiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Buna rağmen (ev hanımı) iki grubun ölçeklerden elde ettikleri diğer sonuçları birbiriyle uyumludur. Hem çalışan hem çalışmayan (ev hanımı) iki grubun Annenin Toplam Rol Memnuniyeti ve diğer alt ölçeklerinden (Çalışan/Ev Hanımlığı Rolü Memnuniyeti, Birey Rolü Memnuniyeti, Eş Rolü Memnuniyeti) elde ettikleri puanlar ile Depresyon ve Kaygı puanları arasında negatif yönden istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Tablo 3.7. Çalışan ve Çalışmayan Annelerin Eğitim Düzeyine Göre Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Değerlendirilmesi

		Eğitim Düzeyi		<i>p</i>
		Lise	Üniversite ve üzeri	
		Ort±SS	Ort±SS	
Çalışan	Depresyon	9,59±5,45	7,02±4,80	<i>t: 2,143;</i> <i>p:0,035*</i>
	Kaygı (STAI)	78,04±10,95	75,48±14,63	<i>t: 0,762;</i> <i>p:0,448</i>
	Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Puanı	97,50±11,91	92,43±11,70	<i>t: 1,786;</i> <i>p:0,077</i>
Ev Hanımı	Depresyon	6,58±5,82	6,97±5,52	<i>t: -0,337;</i> <i>p:0,737</i>
	Kaygı (STAI)	73,56±12,58	74,28±13,96	<i>t: -0,267;</i> <i>p:0,790</i>
	Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Puanı	96,13±10,16	93,46±10,56	<i>t: 1,264;</i> <i>p:0,209</i>

t: Student t Test

** p<0.05*

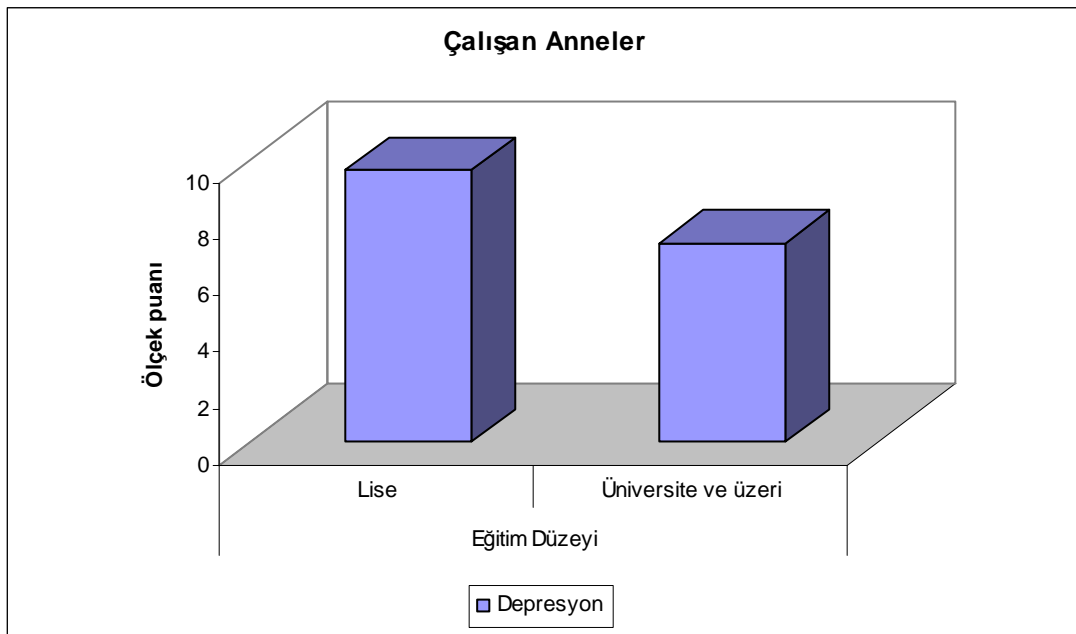
Tablo 3.7’de eğitim düzeyine göre çalışan ve çalışmayan annelerin depresyon, kaygı ve toplam rol memnuniyeti puan ortalamaları ayrı ayrı incelenmiştir.

Çalışan Grupta;

Katılımcıların eğitim düzeyine göre Depresyon puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0.05$). Lise mezunu çalışan annelerin Depresyon puanlarının, üniversite ve üzeri mezunu çalışan annelerin puanlarından anlamlı şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Lise mezunu çalışan annelerin depresyon puan ortalaması 9,59 iken, üniversite ve üzeri mezunu olanların ortalaması 7,02'dir.

Katılımcıların eğitim düzeyine göre Kaygı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$).

Katılımcıların eğitim düzeyine göre Annenin Rol Memnuniyeti toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$).



Şekil 3.3. Çalışan annelerin eğitim düzeylerine göre Depresyon puanlarının dağılımı

Ev Hanımı Grubunda;

Katılımcıların eğitim düzeyine göre Depresyon puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$).

Katılımcıların eğitim düzeyine göre Kaygı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$).

Katılımcıların eğitim düzeyine göre Annenin Rol Memnuniyeti toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 3.8. Çalışmaya Katılan Annelerin Yaşları ile Depresyon, Kaygı (STAI) ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Korelasyonu

	Annenin Yaşı	
	r	P
Depresyon Puanı	-0,055	0,437
Kaygı Puanı (Durumluk-Sürekli Kaygı)	-0,039	0,585
Durumluk Kaygı	-0,013	0,858
Sürekli Kaygı	-0,057	0,425
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Puanı	-0,202	0,004**
Çalışan/Ev Hanımlığı Rolü	-0,030	0,674
Annelik rolü	-0,028	0,695
Birey rolü	-0,102	0,150
Eş rolü	-0,023	0,743
Eş desteği	-0,264	0,001**
Sosyal destek	-0,021	0,764

r: Pearson korelasyon katsayısı

** $p<0.01$

Tablo 3.8’de çalışmaya katılan Annelerin Yaşları ile Beck Depresyon Ölçeği, Kaygı (STAI) Ölçeği ve Annenin Rol Memnuniyeti Soru Formundan aldıkları puanların arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonucunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir:

1. Annenin Yaşı ile Depresyon puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

2. Annenin Yaşı ile Kaygı puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

3. Annenin Yaşı ile Annenin Rol Memnuniyeti toplam puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r:-0.202$, $p:0.004$; $p<0.01$).

4. Annenin Yaşı ile Eş Desteğinden duyduğu memnuniyet puanı arasında negatif yönde, istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r:-0.264$, $p:0.001$; $p<0.01$).

Tablo 3.9. Çalışmaya Katılan Annelerin Gelir Düzeyine Göre Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Değerlendirilmesi

	Gelir Düzeyi			<i>p</i>
	2500 TL ve altı	2501-5000 TL	5001 TL ve üzeri	
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	
Depresyon Puanı	7,35±5,47	7,58±5,70	5,56±3,96	<i>F: 1,732;</i> <i>p:0,180</i>
Kaygı (STAI) Puanı	75,19±11,85	76,15±15,87	71,18±10,64	<i>F: 1,584;</i> <i>p:0,208</i>
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Puanı	96,09±10,72	92,72±11,51	93,53±10,92	<i>F: 2,036;</i> <i>p:0,133</i>

F: Oneway ANOVA Test

Tablo 3.9’da gösterildiği gibi, gelir düzeyine göre katılımcıların Depresyon puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Gelir düzeyine göre katılımcıların Kaygı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Gelir düzeyine göre katılımcıların Annenin Rol Memnuniyeti toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 3.10. Çalışmaya Katılan Annelerin Toplam Çocuk Sayısına Göre Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Değerlendirilmesi

	Çocuk Sayısı			<i>p</i>
	1	2	3 ve üzeri	
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	
Depresyon Puanı	7,05±5,41	6,92±4,91	8,00±6,45	<i>F: 0,527;</i> <i>p:0,591</i>
Kaygı (STAI) Puanı	74,82±15,56	74,68±12,62	75,83±11,08	<i>F: 0,094;</i> <i>p:0,910</i>
Annenin Rol Memnuniyeti Toplam Puanı	95,35±11,88	94,66±10,32	91,34±11,34	<i>F: 1,621;</i> <i>p:0,200</i>

F: Oneway ANOVA Test

Tablo 3.10'da görüldüğü gibi, katılımcıların toplam çocuk sayısına göre Depresyon puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Katılımcıların toplam çocuk sayısına göre Kaygı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Katılımcıların toplam çocuk sayısına göre Annenin Rol Memnuniyeti toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 3.11. Çalışmaya Katılan Annelerin Eğitim Düzeyine ve Çalışma Durumunun Ortak Etkisine Göre Depresyon, Kaygı ve Annenin Rol Memnuniyeti Puanlarının Değerlendirilmesi

	Lise		Üniversite ve üzeri	
	Çalışan	Ev Hanımı	Çalışan	Ev Hanımı
	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS	Ort±SS
Depresyon	9,59±5,45	7,02±4,80	6,58±5,82	6,97±5,52
Kaygı (STAI)	78,04±10,95	75,48±14,63	73,56±12,58	74,28±13,96
Annenin Rol Memnuniyeti	97,50±11,91	92,43±11,70	96,13±10,16	93,46±10,56
Toplam Puanı				
Çalışma Durumu*Eğitim	<i>F:3,054;</i>			
Düzeyi (Depresyon)	<i>p:0,082</i>			
Çalışma Durumu*Eğitim	<i>F:0,588;</i>			
Düzeyi (Kaygı)	<i>p:0,444</i>			
Çalışma Durumu*Eğitim	<i>F:0,472;</i>			
Düzeyi (Annenin Rol Memnuniyeti)	<i>p:0,493</i>			

F: İki yönlü varyans analizi

Tablo 3.11’de görüldüğü gibi, Depresyon puanı açısından çalışma durumu ve eğitim düzeyi arasındaki etkileşim istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Kaygı puanı açısından çalışma durumu ve eğitim düzeyi arasındaki etkileşim istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

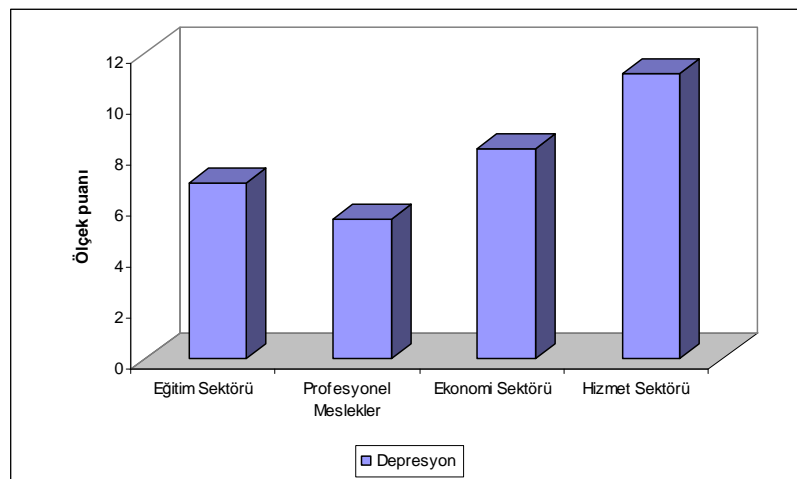
Annenin Rol Memnuniyeti toplam puanı açısından çalışma durumu ve eğitim düzeyi arasındaki etkileşim istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 3.12. Çalışan Annelerin Meslek Gruplarına Göre Depresyon ve Kaygı Puanlarının Değerlendirilmesi

Meslek Grupları	Depresyon	Kaygı (STAI)
	Ort±SS	Ort±SS
Eğitim Sektörü	6,88±4,77	76,14±10,25
Profesyonel Meslekler	5,45±3,95	70,09±15,27
Ekonomi Sektörü	8,25±5,33	76,22±13,82
Hizmet Sektörü	11,20±4,79	84,26±16,18
<i>P</i>	<i>F:4,758;</i> <i>P:0,004**</i>	<i>F:3,323;</i> <i>P:0,023*</i>

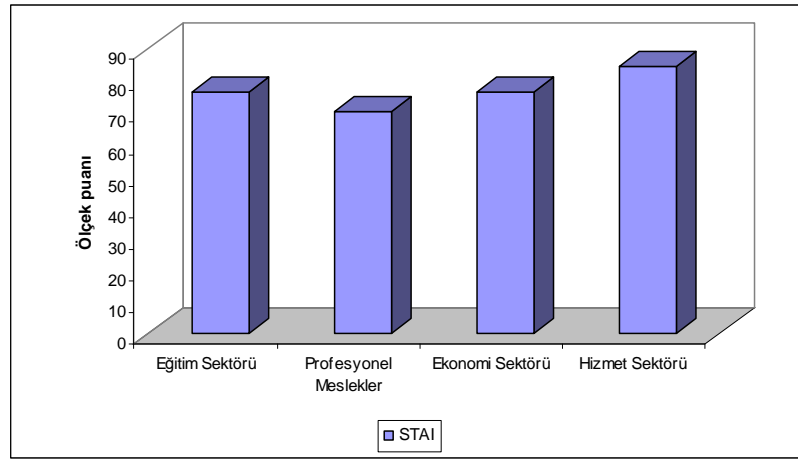
F: Oneway ANOVA Test * $p<0.05$ ** $p<0.01$

Tablo 3.12’de görüldüğü gibi, meslek gruplarına göre çalışan annelerin Depresyon puanları arasında istatistiksel olarak ileri düzeyde anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0.01$). Hizmet sektöründe çalışan annelerin Depresyon puanları, eğitim sektörü ve profesyonel mesleklerde çalışan annelerin puanlarından anlamlı şekilde yüksektir ($p:0.022$; $p:0.003$). Diğer meslek gruplarına göre annelerin Depresyon puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$). Depresyon puanları en yüksek olan grup hizmet sektöründe çalışan anneler iken (11,20±4,79), onu sırasıyla ekonomi sektörü (8,25±5,33), eğitim sektörü (6,88±4,77) ve profesyonel mesleklerde (5,45±3,95) çalışan anneler izlemektedir.



Şekil 3.4. Çalışan annelerin Meslek Gruplarına göre Depresyon puanlarının dağılımı

Meslek gruplarına göre çalışan annelerin Kaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0.05$). Hizmet sektöründe çalışan annelerin Kaygı puanları profesyonel mesleklerde çalışan annelerin puanlarından anlamlı şekilde yüksektir ($p:0.011$). Diğer meslek gruplarına göre annelerin Kaygı puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0.05$). Kaygı puanları en yüksek olan grup, hizmet sektöründe çalışan anneler iken ($84,26 \pm 16,18$), onu sırasıyla ekonomi sektörü ($76,22 \pm 13,82$), eğitim sektörü ($76,14 \pm 10,25$) ve profesyonel mesleklerde ($70,09 \pm 15,27$) çalışan anneler izlemektedir.



Şekil 3.5. Çalışan annelerin Meslek Gruplarına göre Kaygı puanlarının dağılımı

Tablo 3.13. Çalışan Annelerin Haftalık Çalışma Saatine Göre Depresyon ve Kaygı Puanlarının Değerlendirilmesi

Haftalık Çalışma Saati	Depresyon	Kaygı (STAI)
	Ort±SS	Ort±SS
20 saat altı	8,25±5,06	72,58±13,10
21-39 saat	6,96±4,75	75,80±12,91
40 saat ve üzeri	8,28±5,44	77,55±15,54
<i>P</i>	<i>F:0,832;</i> <i>P:0,438</i>	<i>F:0,588;</i> <i>p:0,557</i>

F: Oneway ANOVA Test

Tablo 3.13’de görüldüğü gibi, çalışan annelerin haftalık çalışma saatine göre Depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Çalışan annelerin haftalık çalışma saatine göre annelerin Kaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 3.14. Ev Hanımlarının Önceden Çalışma Durumlarına Göre Depresyon ve Kaygı Puanlarının Değerlendirilmesi

Önceden Çalışma Durumu	Depresyon	Kaygı (STAI)
	Ort±SS	Ort±SS
Önceden çalışmış Ev Hanımı	7,13±6,03	72,64±12,30
Hiç çalışmamış Ev Hanımı	6,29±5,29	75,16±13,87
<i>P</i>	<i>t:0,740;</i> <i>P:0,461</i>	<i>t:-0,970;</i> <i>p:0,335</i>

t: Student t Test

Tablo 3.14’de görüldüğü gibi, ev hanımları olan annelerin önceden bir işte çalışma durumlarına göre Depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Ev hanımları olan annelerin önceden bir işte çalışma durumlarına göre Kaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Aşağıda annelerin, demografik özelliklerinin ve annenin rol memnuniyeti formundan aldıkları puanlarının depresyon belirtileri düzeyini ne derecede yordadığını değerlendirmek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Beck Depresyon Ölçeği puanının bağımlı değişken olarak ele alındığı regresyon denkleminde sırasıyla, birinci adımda demografik değişkenler, ikinci adımda annenin rol memnuniyetleri puanları ayrı bloklar halinde verilmiştir. Bu yöntemle, bu iki değişken grubunun annelerin depresyon belirtileri düzeyindeki varyansa ne düzeyde katkıda bulunduğu test edilmiştir.

Tablo 3.15. Annelerin Depresyon Puanlarının Yordanmasına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken (Regresyon denkleminde giriş sırasına göre)	Blok	F (değişim)	Sd (serbestlik Derecesi)	t set içi	β	Model R ²
Demografik Özellikler	1	1.46	8,191	---	---	.06
Çalışma durumu			191	-1.79	-.14	
Yaş			191	-0.33	-.03	
Eğitim düzeyi			191	0.35	.03	
Gelir düzeyi			191	-1.00	-.07	
Eşin eğitim düzeyi			191	-1.88	-.15	
Çocuğun yaşı			191	-0.49	-.03	
Çocuğun kardeş sıralaması			191	-1.38	-.16	
Toplam çocuk sayısı			191	1.99*	.23	
Annenin Rol Memnuniyeti	2	8.14***	6,185	---	---	.25
Çalışan/Ev Hanımlığı rolü memnuniyeti			185	-2.18*	-.15	
Annelik rolü memnuniyeti			185	-1.45	-.10	
Birey rolü memnuniyeti			185	-3.45***	-.30	
Eş rolü memnuniyeti			185	0.16	.01	
Eş desteği memnuniyeti			185	-0.90	-.06	
Sosyal destek memnuniyeti			185	-0.17	-.01	

Hiyerarşik Regresyon Analizi * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 3.15’de görüldüğü gibi, demografik özellikleri temsil eden ilk blokta annenin çalışma durumu, yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, eşinin eğitim düzeyi, çocuğunun yaşı, çocuğunun kardeş sıralaması ve toplam çocuk sayısı yer almaktadır. Bu 1. blok toplam varyansın, %6’sını açıklamıştır ($F [8,191] = 1.46, p > .05$); ancak bu bloktaki demografik değişkenlerden sadece toplam çocuk sayısı değişkeni ($\beta = .23, t (191) = 1.99, p < .05$) depresyon belirtileri düzeyi ile anlamlı ilişki göstermiştir. Annenin toplam rol memnuniyet düzeyini temsil eden ikinci blokta, annenin çalışan/ev hanımlığı, annelik, birey, eş rolleri ve eş desteği, sosyal destek memnuniyeti alt ölçek puanlarını içermektedir. Bu 2. bloğun denkleme girmesiyle açıklanan toplam varyans %25’e yükselmiştir ($F [6,185] = 8.14, p < .001$). Bu bloktaki değişkenler arasından, çalışan/ev hanımlığı memnuniyeti ($\beta = -.15, t (185) = -2.18, p < .05$) ve birey rolü memnuniyeti alt ölçek puanları ($\beta = -.30, t (185) = -3.45, p < .001$) ile annelerin depresyon puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Aşağıda annelerin, demografik özelliklerinin ve annenin rol memnuniyeti formundan aldıkları puanlarının kaygı belirtileri düzeyini ne derecede yordadığını değerlendirmek amacıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği puanının bağımlı değişken olarak ele alındığı regresyon denkleminde sırasıyla, birinci adımda demografik değişkenler, ikinci adımda annenin rol memnuniyetleri puanları ayrı bloklar halinde verilmiştir. Bu yöntemle, bu iki değişken grubunun annelerin kaygı belirtileri düzeyindeki varyansa ne düzeyde katkıda bulunduğu test edilmiştir.

Tablo 3.16. Annelerin Kaygı Puanlarının Yordanmasına Yönelik Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken (Regresyon denklemine giriş sırasına göre)	Blok	F (değişim)	Sd (serbestlik derecesi)	t set içi	B	Model R ²
Demografik Özellikler	1	1.02	8,191	---	---	.04
Çalışma durumu			191	-1.48		
Yaş			191	-0.33		
Eğitim düzeyi			191	0.61		
Gelir düzeyi			191	-1.26		
Eşin eğitim düzeyi			191	-0.81		
Çocuğun yaşı			191	0.99		
Çocuğun kardeş sıralaması			191	-1.41		
Toplam çocuk sayısı			191	1.66		
Annenin Rol Memnuniyeti	2	16.64***	6,185	---	---	.38
Çalışan/Ev Hanımlığı rolü memnuniyeti			185	-2.71**	-.17	
Annelik rolü memnuniyeti			185	-0.67	-.04	
Birey rolü memnuniyeti			185	-4.70***	-.37	
Eş rolü memnuniyeti			185	-1.25	-.09	
Eş desteği memnuniyeti			185	-1.49	-.10	
Sosyal destek memnuniyeti			185	-0.58	-.03	

Hiyerarşik Regresyon Analizi * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Tablo 3.16’da görüldüğü gibi, demografik özellikleri temsil eden ilk blokta annenin çalışma durumu, yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, eşinin eğitim düzeyi, çocuğunun yaşı, çocuğunun kardeş sıralaması ve toplam çocuk sayısı yer almaktadır. Bu 1. blok toplam varyansın, %4’ünü açıklamıştır ($F [8,191] = 1.02$, $p > .05$); ancak bu bloktaki demografik değişkenler kaygı puanı ile anlamlı ilişki göstermemiştir. Annenin toplam rol memnuniyet düzeyini temsil eden ikinci blokta, annenin çalışan/ev hanımlığı, annelik, birey, eş rolleri ve eş desteği, sosyal destek memnuniyeti alt ölçek puanlarını içermektedir. Bu 2. bloğun denkleme girmesiyle açıklanan toplam varyans %38’e yükselmiştir ($F [6,185] = 16.64$, $p < .001$). Bu bloktaki değişkenler arasından, çalışan/ev hanımlığı memnuniyeti ($\beta = -.17$, $t (185) =$

-2.71, $p < .01$) ve birey rolü memnuniyeti alt ölçek puanları ($\beta = -.37$, $t(185) = -4.70$, $p < .001$) ile annelerin kaygı puanları arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

BÖLÜM IV

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada, 4-6 yaş arasındaki çocuğu anaokuluna giden çalışan ve çalışmayan annelerin, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri karşılaştırılmış; annelerin sahip oldukları rollerden duydukları memnuniyetin, depresyon ve kaygı belirtileri düzeylerini nasıl etkilediği incelenmiştir. Elde edilen bulguların sonuçları, konuyla ilgili yapılmış diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışmaya çalışılacaktır.

Bu araştırmanın temel hipotezi, çalışan annelerle çalışmayan anneler arasında depresyon düzeyleri bakımından bir farklılık olmayacağı ve çalışan annelerin Durumluk-Sürekli kaygı belirtileri düzeylerinin, çalışmayan annelere göre yüksek olacağı beklentisiydi.

Bu amaç doğrultusunda, annelerin çalışma durumuna göre depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri arasında bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak üzere, Student t testi uygulanmıştır. Annelerin depresyon puanlarına bakıldığında, çalışan annelerin depresyon puan ortalamasının, ev hanımlarına göre daha yüksek olduğu fakat bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı böylece, araştırma hipotezinin doğrulandığı görülmektedir.

Bu bulgu, annenin çalışma durumunun, depresyon belirtileri düzeyi üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Kadının çalışmasının depresyon üzerindeki etkilerini inceleyen literatüre bakıldığında, birbirinden farklı görüş bildiren çalışmalara yer verildiği görülmektedir. Bunlardan bazıları; çalışan kadınların güç, saygınlık ve ekonomik özgürlüklerinin daha fazla olduğunu belirtmişlerdir. Ev hanımlarının ise tek uğraşı olan ev işlerinin, daha az saygınlık ve takdir gördüğünü söylemişlerdir. Buna göre çalışan kadınların depresyon düzeylerinin, çalışmayan kadınların depresyon düzeylerine göre

daha yüksek olduğunu savunmuşlardır (Bilgin, 1990; Dökmen, 1997; Gove ve Tudor, 1973; Kessler ve McRae, 1982; Rout, 1977).

Araştırmadan elde edilen bulgular, bu araştırma sonuçlarıyla uyumluluk göstermemektedir. Ancak çalışma durumu ile depresyon belirtileri düzeyi arasında fark bulamayan Ross ve arkadaşları (1983) ve Radloff'un (1975) araştırma sonuçlarıyla desteklenmektedir.

Radloff 'un (1975) çalışmasına göre, kadınlar ne olursa olsun ev işlerinden tek sorumlu kişi olduğu için erkeklere göre daha depresiftir, fakat çalışan kadınlarla ev hanımları arasında depresyon belirtileri düzeyi bakımından bir farklılık yoktur. Benzer şekilde Ross ve arkadaşlarının (1983) çalışmasında, depresyonla kadının çalışma durumu arasında doğrudan bir ilişki kurulamamış ve kadının çalışma tercihinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Kadının çalışma durumu, depresyon üzerinde doğrudan bir etkiye bulunmayabilir, diğer araştırma sonuçlarında da belirtildiği gibi, kadının iyilik durumu, çalışıp/çalışmamaya yönelik bakışı, içinde bulunduğu durumun özellikleri gibi kişisel nedenlere bağlı olarak değişebilir. Bu yönden değerlendirildiğinde araştırma örneklerinde yer alan annelerin, çalışma durumundan çok, içinde buldukları başka etkenlerin iyilik durumunu belirlediği şeklinde yorum yapılabilir.

Annelerin çalışma durumuna göre, Durumluk-Sürekli Kaygı puanlarına bakıldığında; çalışan annelerin Durumluk kaygı belirtileri düzeyinin, çalışmayan annelerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Toplam kaygı ve Sürekli kaygı belirtileri düzeyleri arasında ise iki grup arasında fark bulunamamıştır. Böylece, araştırma hipotezi Durumluk Kaygı bakımından doğrulanırken, toplam kaygı bakımından doğrulanmamıştır.

Bu araştırma bulguları, Beba'nın 1979 yılında yaptığı ve evli, çocuk sahibi çalışan kadınlar ile çalışmayan kadınlar arasında Durumluk-Sürekli Kaygı bakımından fark bulamadığı çalışması ile kısmi olarak benzemektedir (Akt. Öner ve LeCompte,1985).

Bu sonuçlar, Göçek (1996)'in okul öncesi yaşta çocuğu olan çalışan ve çalışmayan anneler arasında Durumluk-Sürekli kaygı belirtileri bakımından bir fark bulamadığı çalışmasıyla da uyumludur. Araştırmada, toplam kaygı ve sürekli kaygı belirtileri bakımından anneler arasında farklılığa rastlanmaması, araştırmanın örneklemini oluşturan çalışan ve çalışmayan annelerin eğitim belirtileri düzeyinin yüksek (en az lise) olması ile açıklanabilir.

Spielberger'a (1978) göre, kaygı üzerinde eğitim düzeyinin etkisi vardır. Eğitim düzeyi yüksek olan bireyler, stres ile baş etmede etkin beceriler geliştirmiş olurlar. Buna bağlı olarak da, yeni çevrelerin ve olayların yarattığı baskıları tehdit edici olarak algılamazlar. Bu çalışmada yer alan hem çalışan hem ev hanımı grubu, en az lise mezunu olan eğitim düzeyi yüksek bir grup olduğu için, çalışma durumu kaygı üzerinde direkt bir fark yaratmamış olabilir.

Araştırma sonucunda, çalışan annelerin durumluk kaygı belirtileri düzeylerinin daha yüksek olması ise, birçok rolü bir arada yürütmesinin, içinde buldukları durumu zorlaştırmasıyla ilgili olabilir. Hoffman'a (1989) göre, çalışmak kadının moraline olumlu tesir eder fakat birçok rolün bir araya gelmesinden kaynaklanan stres bu avantajları gölgeleyebilir.

Annelerin, rol memnuniyeti toplam puanı ve alt ölçek puanları (çalışan ev hanımlığı rolü, annelik rolü, birey rolü, eş rolünden ve eşinden ve sosyal çevreden aldıkları destekten duydukları memnuniyet puanları) çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın amacı doğrultusunda, bu soruyu test etmek için Student t testi uygulanmıştır. Sonuca göre, çalışma durumu ile toplam rol memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir ilişki kurulamazken; alt ölçeklerinden sadece Eş Rolü Memnuniyeti puanları, ev hanımlarında çalışanlardan daha yüksek bulunmuştur.

Rol memnuniyeti konusunda yapılmış olan literatürdeki birçok çalışma, çalışan annelerin memnuniyet düzeyinin, ev hanımlarından yüksek olduğu görüşünü savunmuşlardır (Ferree, 1976; Hoffman, 1989; Pietromonaco vd, 1987). Güleç (1998) okul öncesi yaşta çocuğu olan çalışan ve çalışmayan anneleri karşılaştırdığı

çalışmasında benzer şekilde, çalışan annelerin rol memnuniyetinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bu çalışmalarda, araştırma bulguları ile ilgili benzer sonuçlara rastlanmamıştır.

Nye tarafından 1963 yılında yapılan çalışmada, çalışan kadınların işlerinde, ev hanımlarının evde duyduğundan daha fazla memnuniyet duyduklarını, ev hanımlarının sosyal yaşamdan daha fazla tatmin olduklarını fakat ev hanımlarının evliliklerinin daha uyumlu olduğunu belirtmiştir. Bu çalışma sonucu, araştırma sonuçları ile kısmi olarak benzemektedir. Ev hanımlarının eş rolü memnuniyet düzeyinin daha yüksek olması, ev hanımlarının çalışan kadınlara göre daha sınırlı sayıda rolü olduğu için eş rolünü daha yoğun yaşıyor olmasıyla açıklanabilir. Çalışan anneler, eş rolünün gerektirdiği görevler bakımından kendilerini daha yetersiz hissediyor olabilirler.

Literatürdeki bazı çalışmalar ise rol memnuniyeti bakımından çalışma durumuna göre bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşarak, araştırma bulgularını desteklemektedir (Benin ve Nienstedt, 1985; Göçek, 1996; National Survey, 1971-1976). Kadının rollerinden memnun olması, çalışma durumunun çalışma tercihiyle uyumlu olmasıyla açıklanabilir (Hock ve DeMeis, 1990; Repetti vd, 1989). Kendi isteği ile çalışmayı veya çalışmamayı tercih eden kadının, taşıdığı rollerden de memnun olması olağan bir sonuç olarak kabul edilebilir.

Annelerin toplam rol memnuniyeti puanları ve alt ölçek puanları (çalışan/ev hanımlığı rolü, annelik rolü, eş rolünden ve eşinden ve sosyal çevreden aldıkları destekten duydukları memnuniyet puanları) ile depresyon ve kaygı puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan bu soru Pearson korelasyon analizi ile test edilmiştir. Tüm gruptan elde edilen sonuçlara bakıldığında, annenin toplam rol memnuniyeti ve alt ölçek puanları ile hem depresyon hem kaygı arasında negatif yönden bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuca göre, annelerin rollerinden duydukları memnuniyet arttıkça, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyi de azalmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular, literatürde birçok araştırmacı tarafından önemli görülen Genişleme (Expansion) Teorisiyle açıklanabilir. Bu yaklaşıma göre, kişilerin iyilik durumunu belirleyen şey, rollerin sayısından çok rollerin ne kalitede yaşandığıdır. Bu bakımdan kadınların ruh sağlığı, sahip oldukları rollerden duydukları memnuniyete bağlıdır (Barunch vd, 1987; Barunch ve Barnett, 1987; Hofmann, 1984).

Dökmen (2003), çalışma durumu ile ruh sağlığı arasındaki ilişkiye bakarken, rolün kadın tarafından nasıl algılandığına bakmak gerektiğini, rolün olumlu bulunmasının, psikolojik durumu iyileştirdiğini belirtmiştir. Yine benzer bir sonuca ulaşan Repetti ve arkadaşlarına (1989) göre rolünden memnun olan evli çalışan ve çalışmayan kadının, ruh sağlığı da buna göre gelişecektir. Tiedge ve arkadaşları (1990) kadınların annelik, eş ve profesyonel rollerini nasıl birleştirdiğini araştırmış; rollerini çatışmalı olarak algılayan kadınların ebeveynlerinden daha az memnuniyet duyduğunu ve bunun sonucunda depresyon belirtileri düzeyinin yükseldiğini belirtmiştir. Diğer bazı çalışmalar da bunu doğrulamıştır (Frone vd, 1996; Reifman vd, 1991). Literatürde yer alan bu sonuçların, araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Çalışma durumu ne olursa olsun annelerin; çalışan veya ev hanımı olarak, anne olarak, eş olarak, birey olarak kendinden memnun olması, ayrıca eşinden ve sosyal çevresinden aldığı desteği yeterli algılaması, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyini azaltmıştır.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç da; annelerin eşlerinden ve sosyal çevrelerinden aldıkları destekten memnun olmasının, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyini azalttığıdır. Kadının eşinden aldığı desteğin etkilerini araştıran birçok çalışma; ister çalışan ister çalışmayan olsun, kadının eşinden aldığı duygusal ve araçsal yardımların, rol çatışmasını azaltarak, ruh sağlığını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir (Erdwins vd, 2001; Elman ve Gilbert, 1984). Benzer sonuçlara ulaşan Aryee (1992), Suchet ve Barling (1986) ve Ross vd (1983); Steil ve Turetsk, (1987); kadınların ev işi ve çocuk bakımı konusunda eşlerinden destek almasını, azalan depresyon ve stres semptomlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Kadının aldığı en önemli destek türünün, eşinden aldığı destek türü olduğu kabul edilse de; kadının sosyal çevresinden aldığı desteğin de stresle başa çıkmasında önemli bir stratejisi olduğu

belirtilmiştir (Banyard ve Graham-Bermann, 1993). Yapılan araştırmada da benzer sonuçlara rastlanması aynı nedenlerle açıklanabilir.

Annenin rol memnuniyeti toplam puanı ve alt ölçek puanları ile depresyon ve kaygı puanları arasında ilişki, annelerin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Aynı amaç doğrultusunda, annelerin çalışma durumuna göre ölçek puanlarının korelasyonlarına bakıldığında; çalışmayan annelerden farklı olarak çalışan annelerin, anne olarak kendinden memnun olup olmamasının ve eşinin/sosyal çevresinin desteğinden memnun olup olmamasının, depresyon belirtileri düzeyiyle ilişkili olmadığı ancak kaygı belirtileri düzeyiyle ilişkili olduğu görülmektedir. Buna göre çalışan annenin, anne olarak kendinden memnun olması ve aldığı destekten memnun olması stres düzeyini azaltsa da, depresyon düzeyine etki edecek kadar anne için önemli olmadığı doğrultusunda yorum yapılabilir. Muhtemelen çalışan anneler, ev hanımlarına göre bu yönlerden duyduğu ihtiyacı başka şekillerde gideriyor olabilir.

Çalışmayan annelerin, çalışan annelerden farklı olarak, sosyal çevresinden aldığı destekten memnun olup olmamasının, kaygı belirtileri düzeyiyle ilişkili olmadığı ancak depresyon belirtileri düzeyiyle ilişkili olduğu görülmektedir.

Annelerin eğitim düzeyi ile depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti puanları arasındaki ilişki, çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın amacı doğrultusunda, bu soruyu test etmek için Student t testi kullanılmıştır. Ev hanımlarının (çalışmayan) depresyon, kaygı ölçeği ve annenin rol memnuniyeti soru formundan aldıkları puanlar ile eğitim düzeyi arasında bir ilişki kurulamamıştır. Lise mezunu çalışan annelerin ise depresyon puanları, üniversite ve üzeri mezun olan çalışan annelerden yüksek bulunmuştur. Eğitim düzeyi depresyon bakımından sadece çalışan grup üzerinde fark yaratmıştır. Eğitim düzeyi arttıkça, annelerin depresyon belirtileri düzeyinde de azalma olduğu görülmüştür.

Bu araştırma bulguları, Bilgin (1990)'in çalışan ve çalışmayan kadınları depresyon bakımından karşılaştırdığı çalışma sonuçları ile kısmen

desteklenmektedir. Bilgin, eğitim düzeyinin yükselmesiyle, çalışmayan kadınların depresyon belirtileri düzeyinin arttığını, çalışan kadınların depresyon belirtileri düzeyinin ise azaldığını ortaya koymuştur. Eğitim düzeyi yüksek çalışan kadınların, mesleki statüleri de yüksektir. Daha yüksek statülü işler ise, kadına hem sosyal hem de ekonomik bakımdan daha çok avantaj sağlayacaktır. Böylece üniversite ve üzeri mezun olan çalışan kadınların, lise mezunu çalışan kadınlara göre ekonomik, sosyal ve mesleki doyumları daha çok olabilir, bu da depresyon belirtileri düzeyini etkileyebilir. Çalışmayan kadınlarda, depresyon belirtileri düzeyinin eğitim düzeyinden etkilenmemesini ise, gelir durumlarının orta ve yüksek olması nedeniyle, ev hanımı olmayı isteyerek tercih etmeleri ve bundan memnun olmaları ihtimali ile açıklayabiliriz.

Annelerin yaşları ile depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan bu soruya yanıt aramak için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, annelerin yaşları ile depresyon ve kaygı düzeyleri arasında ilişki bulunmazken; annelerin yaşları ile toplam rol memnuniyeti ve eş desteği memnuniyeti puanı arasında anlamlı bir ilişki kurulmuştur. Buna göre, annelerin yaşı artarken, toplam rol memnuniyeti ve eş desteği memnuniyetinin azaldığı görülmüştür.

Bilgin (1990)'in çalışmasında, 24-45 yaş grubu çalışan annelerin depresyon düzeylerinin, 18-24 yaş grubundaki çalışan annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Beba (1979) araştırma sonucuna göre, genç yaşta olmanın, kaygıyı azaltacağını belirtmiştir. Araştırmada bu konuyu destekler nitelikte bir bulguya rastlanmamıştır.

Toplam rol memnuniyeti ve eş desteği memnuniyetinin, yaşın artmasıyla birlikte azalması, ileriki yaşlarda kadınların rol ve sorumluluklarında artış görülmesiyle açıklanabilir. Aynı zamanda bu yaşlarda orta yaş dönemini yaşayan kadınlar, buldukları dönem nedeniyle çalışma rolünü sorguluyor olabilirler. Bu yaşlarda çalışan kadınların uzun süreden beri çalışma hayatının sorumluluklarını yerine getirirken, ev hanımlarının ise artan çocuk ve ev işleri sorumlulukları yerine

getirmek durumunda olduğu tahmin edilebilir. Bu durum, annelerde yorgunluk, tatminsizlik gibi zorlanmalar yaratabilir, rollerini sorgulayabilir ve rollerinden duydukları memnuniyet de böylece azalabilir.

Annelerin gelir düzeyleri ile depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu soruyu test etmek için ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, annelerin gelir düzeyi ile kaygı ve depresyon puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Beba (1979) tarafından yapılan çalışmada, bu araştırma sonucundan farklı olarak gelir düzeyinin artması, kaygıdan uzaklaştırıcı bir etken olarak görülmüştür (Akt. Öner ve LeCompte, 1985). Bilgin (1990) tarafından yapılan çalışmada ise yine bu araştırma sonucundan farklı olarak, kadınların gelir düzeyinin artmasıyla depresyon düzeyinin azalacağı belirtilmiştir. Bu çalışmada gelir düzeyleri bakımından, annelerin depresyon ve kaygı puanlarında farklılık olmamasının nedeni, araştırma kapsamına yalnızca orta ve yüksek sosyoekonomik düzeyin alınması olabilir. Gelir düzeyi nisbeten iyi olan bu annelerin, ekonomik yönden belirgin sıkıntılar yaşamadıkları kabul edilebilir, bu yönden depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri etkilenmeyebilir.

Annelerin toplam çocuk sayısı ile depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu soruya yanıt aramak için ANOVA testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, annelerin çocuk sayısına göre depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu sonuçlar, Çarıkçı (2001) ve Giray ve Ergin (2006)'in çalışmalarındaki sonuçlarla uyum göstermemektedir. Çarıkçı'ya (2001) göre, çocuk sayısının fazla olması kişinin çocuklara ayırması gereken zamanı artıracığından dolayı, hem zihin hem zaman bakımından meşguliyetlerini de arttıracaktır. Böylece aile yaşamı ve iş yaşamı bundan olumsuz etkilenecektir.

Rout (1997), Ross ve arkadaşları (1983) ve Bilgin (1990) yaptıkları çalışmada, bu araştırma sonucuna paralel olarak; çocuk sayısı ve depresyon, kaygı belirtileri düzeyi arasında bir farklılığa rastlanmamıştır. Yapılan çalışmada çalışan kadınların çocuk

sayısı, çalışmayanlara nispeten daha azdır. Bu sebeple çocuk bakımı veya çocukla ilgili problemleri kreş, anaokulu, bakıcı gibi kimselerin varlığıyla ve ekonomik gücüyle çözüyor olabilirler. Böylece çocuk sayısı onlar için belirgin bir sıkıntıya neden olmayabilir. Çalışmayan annelerin ise, birinci meşguliyetleri zaten evi ve çocukları olduğu için, çocuk sayısının fazla olmasının onlar üzerinde belirgin bir olumsuz etki yaratmayabileceği söylenebilir.

Annelerin depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti puanları, annenin çalışma durumu ve eğitim düzeyinin ortak etkisine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Bu soruyu test etmek için ANOVA testi kullanılmıştır. Depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti açısından, annelerin çalışma durumu ve eğitim düzeyi arasındaki etkileşim anlamlı bulunmamıştır. Çalışma durumu ve eğitim düzeyinin, deneklerin depresyon, kaygı ve rol memnuniyeti düzeyleri üzerinde ortak etkisinin olmadığı görülmektedir.

Çalışan annelerin depresyon ve kaygı puanları, meslek gruplarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Bu soruyu test etmek için ANOVA testi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, hizmet sektöründe çalışan annelerin (sekreterlik, hemşirelik, tezgâhtarlık gibi) depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri, profesyonel mesleklerde (mühendislik, doktorluk, mimarlık, avukatlık gibi) çalışan annelere göre yüksek bulunmuştur.

Bu araştırma sonucu ile benzer olarak; Bilgin (1990) tarafından yapılan çalışmada, sosyal statüsü yüksek mesleklere sahip olan kadınların, düşük statülü mesleklere göre depresyon belirtileri düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Daha önce de ifade edildiği gibi, yüksek statülü mesleklerin ekonomik, sosyal ve kişisel tatmin bakımından avantajları daha fazladır. Bu imkânlara sahip olan kişilerin çalışma ortamları da daha esnek olabilir, mesleklerini daha severek yapabilirler, böylece stres ve depresyon belirtileri düzeyleri de buna bağlı olarak azalabilir.

Çalışan annelerin depresyon ve kaygı puanları, haftalık çalışma saatlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Araştırma sorusunu test etmek için Student t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre, çalışan annelerin haftalık çalışma saatine göre depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Rout (1997), çalışan ve çalışmayan anneler üzerinde yaptığı çalışmada, annelerin tam zamanlı veya yarı-zamanlı bir işte çalışmalarının kaygı ve depresyon bakımından fark yaratmadığını ortaya koymuştur. Araştırmanın, bu çalışmayla benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir. Çalışma saatlerinin az veya çok olması, çalışan kadın için bazı avantaj ve dezavantajları beraberinde getirebilir. Örneğin, 40 saat ve üzerinde çalışmanın bazı zorlukları olabileceği gibi, ekonomik yönden avantajı daha fazla olabilir. 20 saat altında (yarı-zamanlı) çalışmak ise, kadın için daha kolaylıklar sağlayabilir fakat ekonomik açıdan getirisi daha az olabilir. Bu bakımdan kadının az veya çok çalışması, muhtemelen bir yönden tatmin sağlayacağı için depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri üzerinde doğrudan bir etkisi olmayabilir.

Çalışmayan annelerin depresyon ve kaygı puanları, önceden çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Araştırma sorusunu test etmek için Student t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ev hanımlarının önceden bir işte çalışma durumlarına göre, depresyon ve kaygı belirtileri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Araştırma sonuçları, Bilgin (1990)'in önceden bir işte çalışmış olan ev hanımlarının, çalışan kadınlara göre depresyon düzeyinin yüksek olduğunu belirttiği çalışma sonuçları ile desteklenmemektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, çalışma durumu veya daha önce bir işte çalışıp/çalışmama durumu, depresyon ve kaygı belirtileri üzerinde doğrudan bir etkide bulunmamaktadır. Çünkü kadının çalışma durumundan çok, çalışma tercihleri ve bundan memnun olma düzeyleri, iyilik durumları üzerinde daha önemli etkide bulunmaktadır.

Annelerin demografik özellikleri ve annenin rol memnuniyeti puanları, depresyon belirtileri düzeyindeki varyansa anlamlı düzeyde katkıda bulunmuş mudur?

Bu soruyu test etmek için, Hiyerarşik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; annenin çalışma durumu, yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, eşinin eğitim düzeyi, çocuğunun yaşı, çocuğunun kardeş sıralaması ve toplam çocuk sayısı gibi demografik değişkenlerin toplamı, depresyon belirtileri düzeyinin anlamsız derecede (%6) açıklamıştır. Annenin rol memnuniyeti ve annenin çalışan/ev hanımlığı, annelik, birey, eş rolleri ve eş desteği, sosyal destek memnuniyeti gibi alt değişkenlerin tamamı ise, depresyon belirtileri düzeyinin anlamlı derecede (%25) açıklamıştır. Bunlar arasından annenin çalışan/ev hanımlığı memnuniyeti ve birey rolü memnuniyeti düzeyi, depresyon belirtileri düzeyi üzerinde negatif yönde etkisi olmuştur.

Annelerin demografik özellikleri ve annenin rol memnuniyeti puanları, kaygı belirtileri düzeyindeki varyansa anlamlı düzeyde katkıda bulunmuş mudur?

Bu soruyu test etmek için, Hiyerarşik Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; annenin çalışma durumu, yaşı, eğitim düzeyi, gelir düzeyi, eşinin eğitim düzeyi, çocuğunun yaşı, çocuğunun kardeş sıralaması ve toplam çocuk sayısı gibi demografik değişkenlerin toplamı, kaygı belirtileri düzeyini anlamsız derecede (%4) açıklamıştır. Annenin rol memnuniyeti ve annenin çalışan/ev hanımlığı, annelik, birey, eş rolleri ve eş desteği, sosyal destek memnuniyeti gibi alt değişkenlerin tamamı ise, kaygı belirtileri düzeyinin anlamlı derecede (%38) açıklamıştır. Bunlar arasından annenin çalışan/ev hanımlığı memnuniyeti ve birey rolü memnuniyeti düzeyi, kaygı belirtileri düzeyi üzerinde negatif yönde etkisi olmuştur.

Buradan elde edilen sonuçlar incelendiğinde, demografik değişkenlerin depresyon ve kaygı belirtileri düzeyini anlamlı derecede yordamadığını ancak annenin rol memnuniyet düzeyinin, depresyon ve kaygı belirtilerini negatif yönden yordadığı görülmektedir. Özellikle annenin çalışan veya ev hanımlığı rolünden ve

birey olarak kendinden memnun olmasının, depresyon ve kaygı bakımından en önemli etkenler olduğu anlaşılmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi, ister çalışan ister çalışmayan olsun, kadının çalışma rolünden ve birey olarak kendisinden memnun olması, kendini yeterli hissetmesi depresyon ve kaygısını azalttığı düşünülmektedir.

Bu araştırmada, 4-6 yaş arası çocuğu olan, evli, çalışan ve çalışmayan annelerin, çalışma durumları ile depresyon kaygı belirtileri düzeyleri arasındaki ilişki ve bu ilişkiyi dolaylı olarak etkilediği düşünülen annenin rol memnuniyeti düzeyi araştırılmıştır. Elde edilen bulgular, literatürde bu konu ile ilgili yapılmış olan çalışmalarla benzerlik ve farklılıkları içermiştir.

Genel olarak araştırma sonuçlarına bakıldığında, çalışma durumunun kadınların psikolojik sağlıkları üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı ancak rol memnuniyetinin bu konuyu belirlemede daha etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Araştırmada, çalışan ve çalışmayan anneler arasında depresyon ve kaygı bakımından fark bulunamamış, ancak rollerinden memnun olan annelerin depresyon ve kaygı belirtileri düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Özellikle rol memnuniyeti düzeyinin alt boyutu olan, çalışan/ev hanımlığı rolü memnuniyeti ve birey rolü memnuniyeti düzeyinin, depresyon ve kaygıyı belirlemede en önemli faktör olduğu görülmüştür. Literatürde yer alan çalışmalarla da paralellik gösteren bu sonuç, kadının çalışma durumundan çok; rolünü nasıl algıladığı ve birey olarak kendinden memnun olup/olmadığı, kadının psikolojik sağlığını belirlediğini bize göstermektedir.

Bir diğer açıdan bakıldığında, kadınların başka yönlerden sahip oldukları özellikler depresyon ve kaygı düzeylerini belirlemede daha etkili olabilir. Bunlar kadının çalışma koşulları, evlilik uyumu, bireysel özellikler gibi etkenler olabilir. Araştırma kapsamında bu gibi faktörlerin etkisi göz önünde bulundurulmamıştır. Buna benzer özellikleri dikkate alan çalışmalar, bu araştırmadan farklı sonuçlara ulaşabilir.

Çalışmada ortaya çıkan bir takım diğer sınırlılıklardan da söz edilebilir. Öncelikle araştırmanın örneklem grubu, orta ve yüksek sosyoekonomik düzeyden gelen en az lise mezunu kadınlarla sınırlı tutulmuştur. Araştırmada, daha alt düzey

sosyoekonomik ve eğitim düzeyi ele alınmamıştır. Bu durum, hem çalışan hem çalışmayan annelerin ekonomik düzeyinin belli bir seviyede olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan çalışan annelerin, ekonomik nedenlerden çok kişisel tercihleri nedeniyle çalıştıklarını, aynı şekilde çalışmayan annelerin ise ekonomik yönden kısmen rahat oldukları için çalışmayı tercih etmediklerini bize düşündürmektedir. Bu durum göz önüne alındığında araştırma sonucunda, belli bir eğitim ve gelir seviyesine sahip olan çalışan ve çalışmayan anneler arasında, depresyon, kaygı bakımından fark olmaması açıklanabilir. Ayrıca araştırma örneklemini seçilirken, eğitim, gelir düzeyi, çocuk sayısı gibi demografik özellikler bakımından çalışan ve çalışmayan kadınların sayılarının eşitlenmesinde zorlanılmıştır. Bu bakımdan araştırma sonuçlarının genelleme yapılma olasılığı kısıtlıdır. Daha alt sosyoekonomik ve eğitim düzeyini de kapsayacak şekilde belirlenecek örneklemin, bu konu açısından farklı sonuçlara ulaştırabileceği düşünülmektedir.

Buna göre, bundan sonra bu konuyla ilgili yapılacak çalışmaların, farklı ilçelerde, farklı sosyoekonomik ve eğitim düzeylerini de kapsayacak şekilde düzenlenmesinde fayda görülmektedir.

KAYNAKLAR

Abadan-Unat, N., (1979). *Toplumsal Değişme ve Türk Kadını, Türk Toplumunda Kadın*, Ankara: Çağ Matbaası.

Adams, G. A., King, L. A., Daniel, W. K., (1996). "Relationship of Job and Family Involvement, Family Social Support, and Work-Family Conflict with Job and Life Satisfaction", *Journal of Applied Psychology*, 81 (4), 411-420.

Aryee, S., (1992). "Antecedents and Outcomes of Work-Family Conflict Among Married Professional Women: Evidence from Singapore", *Human Relations*, 45 (8), 813-837.

Banyard, V. L., Graham-Bermann, S. A., (1993). "Can Women Cope? A Gender Analysis of Theories of Coping with Stress", *Psychology of Women Quarterly*, 17, 303-318.

Baruch, G. K., Barnett, R., (1986). "Role Quality, Multiple Role Involvement and Psychological Well-Being in Midlife Women", *Journal of Personal & Social Psychology*, 51 (3), 578-585.

Barunch, G. K., Biener, L., Barnett, R. C., (1987). "Women and Gender in Research on Work and Family Stress", *American Psychologist*, 42 (2), 130-136.

Benin, M. H., Nienstedt, B. C., (1985). "Happiness in Single and Dual Earner Families: The Effect of Marital Happiness, Job Satisfaction and Life Circle", *Journal of Marriage and the Family*, 47, 975-984.

Bilgin, M. (1990). *Çalışan ve Çalışmayan Kadınlara İlişkin Bazı Değişkenlerin Depresyon Düzeylerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bird, G. W., Bird, G. A., Scruggs, M., (1984). "Determinants of Family Task Sharing: A Study of Husbands and Wives", *Journal of Marriage and the Family*, 46 (2), 345-355.

Cüceloğlu, D., (1997). *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*, 7. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çelikkol, A. (1999). *Ruh Hastalıklarından Korunma*, İstanbul: Gendaş Yayıncılık.

Çitçi, O. (1982). *Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar*, Ankara: Sevinç Matbaası.

DeMeis, D. K., Hock, E., McBride, S. L., (1986). "The Balance of Employment and Motherhood: Longitudinal Study of Mothers' Feelings About Separation from Their First-Born Infants", *Developmental Psychology*, 22 (5), 627-632.

Dökmen, Z. Y., (1997). "Çalışma, Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerini ile Ev İşleri ve Depresyon İlişkisi", *Türk Psikoloji Dergisi*, 12 (39), 39-53.

Dökmen, Z. Y., (2003). "Çalışma Durumları Farklı Üç Grup Kadında Ruh Sağlığı, Kontrol Odağı İnancı ve Cinsiyet Rolü", *Türk Psikoloji Dergisi*, 18 (51), 111-124.

Döner, S. (1999). *Kadının Aile ve Çalışma Yaşamındaki Konumu ve İçinde Bulunduğu Görev İkilemi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Elman, M. R., Gilbert, L. A., (1984). "Coping Strategies for Role Conflict in Married Professional Women with Children", *Family Relations*, 33, 317-327.

Erdwins, C. J. vd., (2001). "The Relationship of Women's Role Strain to Social Support, Role Satisfaction, and Self-Efficacy", *National Council on Family Relations*, 50 (3), 230-238.

Frone, M. R., Russell, M., Barnes, G. M., (1996). "Work-Family Conflict, Gender, and Health-Related Outcomes: A Study of Employed Parents in Two Community Samples", *Journal of Occupational Health Psychology*, 1, 57-69.

Giray, M. D., Ergin, C., (2006). "Çift-Kariyerli Ailelerde Bireylerin Yaşadıkları İş-Aile ve Aile-İş Çatışmalarının Kendini Kurgulama Davranışı ve Yaşam Olayları ile İlişkisi", *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (57), 83-101.

Goldberg, W. A., Greenberger, E., Nagel, S. K., (1996). "Employment and Achievement: Mothers' Work Involvement in Relation to Children's Achievement Behaviors and Mothers' Parenting Behaviors", *Child Development*, 67, 1512-1515.

Gove, W. R. vd., (1977). "Adult Sex Roles and Mental Illness", *American Journal of Sociology*, 78, 812-35.

Gove, W. R., Geerken, M. R., (1977). "The Effect Of Children And Employment On The Mental Health Of Married Men And Women", *Social Forces*, 56, 66-76.

Göçek, E. A., (1996). A Comparison of Anxiety Level and Self-Esteem Between Working and Non-Working Mothers, Unpublished Master's Thesis, Boğaziçi University.

Gönüllü, M., İçli, G., (2001). "Çalışma Yaşamında Kadınlar: Aile ve İş İlişkileri", *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 25 (1), 81-100.

Graham, C. W. vd., (2000). "Parental Status, Social Support, and Marital Adjustment", *Journal of Family Issues*, 21 (7), 888-905.

Güleç, N. A. (1998). *The Effect of Maternal Role Satisfaction, Father Involvement and Maternal Working Status on Maternal Involvement*, Unpublished Master's Thesis, Boğaziçi University.

Hisli, N., (1988). "Beck Depresyon Envanteri'nin Geçerliği Üzerine Bir Çalışma", *Psikoloji Dergisi*, 6 (22), 118-126.

Hock, E., (1978). "Working and Non-working Mothers With Infants: Perceptions of Their Career, Their Infant's Need and Satisfaction With Mothering", *Developmental Psychology*, 14 (1), 37-43.

Hock, E., DeMeis, K. D., (1990). "Depression in Mothers of Infants: The Role of Maternal Employment", *Developmental Psychology*, 26 (2), 285-291.

Hoffman, W. L., (1989). "Effect of Maternal Employment in the Two-parent Family", *American Psychologist*, 44 (2), 283-292.

Isabella, R. A., (1994). "Origins of Maternal Role Satisfaction and It's Influences Upon Maternal Interactive Behaviour and Infant-Mother Attachment", *Infant Behaviour and Development*, 17, 381-387.

Kagıtcıbaşı, Ç., (1986). "Status of Women in Turkey: Cross-Cultural Perspectives", *International Journal of Middle East Studies*, 18 (4), 485-499.

Keith, P. M., Schafer, R. B., (1986). "Housework, Disagreement, and Depression Among Younger and Older Couples", *American Behavioral Scientist*, 29 (4), 405-422.

Kessler, R., McRae, J. A., (1982). "The Effect of Wives Employment on the Mental Health of Married Men and Women", *American Sociological Review*, 216-227.

Kırkpınar, L., (2001). *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Korkmaz, S., (2006). *Üniversite Öğrencilerinde Depresyonun Yordanması: Sosyo-Demografik Değişkenler, Olumsuz Yaşam Olayları, Algılanan Beklentiler, Algılanan İlişkiler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kossek, E. E., Ozeki, C., (1998). "Work-Family Conflict, Policies, and the Job-Life Satisfaction Relationship: A Review and Directions for Organizational Behavior-Human Resources Research", *Journal of Applied Psychology*, 83, 139-149.

Köknel, Ö., (1989). *Genel ve Klinik Psikiyatri*, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.

Köknel, Ö., (1997). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Küey, L., (1998). "Birinci Basamakta Depresyon: Tanıma, Ele Alma, Yönlendirme", *Psikiyatri Dünyası*, 1, 5-12.

Küey L., Güleç C., (1993). *Depresyonun Epidemiyolojisi. Depresyon Monografları Serisi*, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Manis, J. D., Markus, H., (1980). "Combining Families and Careers, View from and of Different Points of the Life Cycle", *Center for Continuing and Education of Women*.

Marks, S. R., (1977). "Multiple Roles And Role Strain: Some Notes On Human Energy, Time and Commitment", *American Sociological Review*, 42 (6), 921-936.

McBride, A. B., (1990). "Mental Health Effects of Women's Multiple Roles", *American Psychologist*, 45 (3), 381-384.

Moen, P., Forest, K. B., (1990). "Working Parents, Workplace Supports, and Well-Being: The Swedish Experience", *Social Psychology Quarterly*, 53 (2), 117-131.

Myers vd., (1984). "Six Months Pravalence of Psychiatric Disorders in Three Communities", *Archives of General Psychiatry*, 41 (9), 59-67.

Nye, F. I., (1959). "Employment Status of Mothers and Adjustment of Adolescent Children", *Marriage and Family Living*, 21 (3), 240-244.

Ozer, E. M., (1995). "The Impact of Childcare Responsibility and Self-Efficacy on the Psychological Health of Professional Working Mothers", *Psychology of Women Quarterly*, 19, 315-335.

Öner, N., Le Compte, A., (1985). *Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri El Kitabı*, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Öner, N., (2006). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler: Bir Başvuru Kaynağı*, Cilt 2, Genişletilmiş İkinci Baskı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Öztürk, M. O., (2002). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, 9. Basım, Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.

Parasuraman, S., Greenhaus, J. H., Granrose, C. S., (1992). "Role Stressors, Social Support, and Well-Being Among Two-Carees Couples", *Journal of Organizational Behavior*, 13, 339-359.

Pietromonaca, P. R., Manis, J., Markus, H., (1987). "The Relationship of Employment to Self-Perception and Well-Being in Women: A Cognitive Analyses", *Sex Roles*, 17 (7/8), 467-477.

Radloff, L., (1975). "Sex Differences in Depression: The Effects of Occupation and Marital Status", *Sex Roles*, 1 (3), 249-265.

Razon, N. (1983). *Çalışan Anne ve Çocuk*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Reifman, A., Biernat, M., Lang, E., (1991). "Stres, Social Support and Health in Married Professional Women With Small Children", *Psychology of Women Quarterly*, 15, 431-445.

Repetti, R., Matthews, K. A., Waldron, I., (1989). "Effects of Paid Employment on Women's Mental and Physical Health", *American Psychologist*, 44 (11), 1394-1401.

Robins vd., (1984). "Lifetime Prevalence of Specific Psychiatric Disorders in Three Cities", *Archives of General Psychiatry*, 41, 949-58.

Rosenfield, S., (1989). "The Effect of Women's Employment: Personal Control and Sex Differences in Mental Health", *Journal of Health and Social Behavior*, 30, 77-91.

Ross, C. E., Mirowsky, J., Huber, J., (1983). "Dividing Work, Sharing Work, and In-between: Marriage Patterns and Depression", *American Sociological Review*, 48, 809-823.

Rout, U. R., Cooper, C. L., Kerslake, H., (1997). "Women in Management Review", *Bradford*, 12 (7), 264-276.

Sadock, B., Sadock, V., (2009). *Kaplan & Sadock, Klinik Psikiyatri El Kitabı*, 4. Baskı, Ankara: Güneş Tıp Kitabevi.

Scarr, S., Phillipps, D., McCartney, K., (1989). "Working Mothers and Their Families", *American Psychologist*, 44 (11), 1402-1409.

Siegel, A. E., Haas M. B., (1963). "The Working Mother: A Review of Research", *Child Development*, 34, 513-542.

Suchet, M., Barling, J., (1989). "Employed Mothers: Interrole Conflict, Spouse Support and Marital Functioning", *Journal of Occupational Behaviour*, 7, 167-178.

Suitor, J. J., (1991). "Marital Quality and Satisfaction with the Division of Household Labor across the Family Life Cycle", *Journal of Marriage and the Family*, 53 (1), 221-230.

Tekeli, Ş., (1982). *Kadınlar ve Siyasal, Toplumsal Hayat*, Birikim Yayınları, İstanbul: Yayıncılık Matbaası.

Tiedje, L. B. vd., (1990). "Women with Multiple Roles: Role-Compatibility Perceptions, Satisfaction, and Mental Health", *Journal of Marriage and the Family*, 52 (1), 63-72.

Türkiye İstatistik Kurumu, Türkiye İstatistik Yıllığı, 2008, Hanehalkı İşgücü Anketi, www.tuik.gov.tr.

Uçman, P., (1990). "Ülkemizde Çalışan Kadınlarda Stresle Başa Çıkma ve Psikolojik Rahatsızlıklar", *Psikoloji Dergisi*, 7 (24), 58-75.

Wright, J. D., (1978). "Are Working Women Really More Satisfied? Evidence from Several National Surveys", *Journal of Marriage and the Family*, 40 (2), 301-313.

Yankın, F. B., (1989). *Çalışma Hayatında Kadınlar ve Çalışan Kadınlar Üzerinde Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK - 1

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sevgili Veliler, yüksek lisans tezimde çalışan ve çalışmayan anneleri konu alan bir araştırma yapıyorum. Aşağıdaki formları doldurarak bu çalışmama katkıda bulunmanızı rica ediyorum. Formda yer alan bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Bu sebeple içtenlikle cevap verebilirsiniz. Soruların doğru veya yanlış cevabı yoktur. Sadece sizin düşünce ve duygularınızı anlamaya yöneliktir. Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatli okuyarak size en uygun olan seçeneğe (X) işareti koyun. Teşekkürler...

Mukaddes (Gözübüyük) Bayraktaroğlu
Maltepe Üniversitesi
Klinik Psikoloji
Yüksek Lisans Öğrencisi

Anket No:

Görüşme Tarihi:

1. Yaşınız:
2. Kökeniniz: Köy Kasaba Kent/Şehir
3. Eşinizle birlikte mi yaşıyorsunuz? Evet Hayır
4. Eğitim düzeyiniz: Lise ve dengi Master
 Üniversite Doktora
5. Eşinizin eğitim düzeyi: Lise ve dengi Master
 Üniversite Doktora
6. Ailenizin aylık ortalama geliri: 1000 TL ve altı 2501-5000 TL
 1001-2500 TL 5001 TL ve üzeri
7. Anaokuluna giden çocuğunuzun yaşı: 4 5 6
8. Anaokuluna giden çocuğunuzun cinsiyeti: Kız Erkek

9. Anaokuluna giden çocuğunuzun kardeş sıralaması: 1. 2. 3. ve üzeri
10. Toplam çocuk sayısı: 1 2 3 ve üzeri
11. şu an itibariyle hamile misiniz? Evet Hayır
12. Son altı ay içinde doğum yaptınız mı? Evet Hayır
13. Tanı konulmuş herhangi bir psikolojik rahatsızlığınız var mı? Evet Hayır
14. Mesleğiniz? Ev Hanımı Diğer (belirtiniz).....
15. şu an çalışıyor musunuz? Evet Hayır
- (alışmıyorsanız 20.sorudan devam ediniz)*
16. alışıyorsanız kaç yıldır çalışmaktasınız?
17. alışıyorsanız şu an yapmakta olduğunuz işiniz?
18. Çalışma nedeniniz? Eve gelir amacıyla
 Kişisel tatmin
 Diğer (belirtiniz).....
19. Haftalık alışma saatiniz: 20 saat altı 31-40 saat
 21-30 saat 40 saat üzeri
20. alışmıyorsanız daha önce çalışıyor muydunuz? Evet Hayır
21. Evet ise kaç yıldır çalışmıyorsunuz?.....
22. Evet ise işi bırakma nedeniniz? ocuk için
 Kendi isteğim
 Eşimin isteği
 Diğer (belirtiniz).....

ANNENİN ROL MEMNUNİYETİ SORU FORMU

Sevgili Veliler, aşağıda annelerin sosyal yaşam içinde sahip oldukları rollerle ilgili bir takım sorular yer almaktadır. Her soruyu dikkatle okuyarak size en uygun olan yalnızca bir seçeneği işaretleyiniz. Sorular üzerinde çok düşünmeden aklınıza ilk gelen yanıtı veriniz. Lütfen her soruyu cevaplayınız!

A) Çalışan/Ev hanımlığı Rolü:

(Lütfen ilk 3 soruda çalışıp/çalışmama durumunuza uygun olan soruları cevaplayınız.)

Çalışanlar için:

1. Çalışıyor olmaktan genelde memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

2. Çalışmamayı tercih eder miydiniz?

1. Kesinlikle ederdim
2. Sanırım ederdim
3. Etmezdim gibi geliyor
4. Kesinlikle etmezdim

3. Çalışmıyor olsaydınız hayatınız ne kadar anlamlı olurdu?

1. Çok anlamlı olurdu
2. Oldukça anlamlı olurdu
3. Biraz anlamlı olurdu
4. Hiç bir anlamı olmazdı

Çalışmayanlar için:

1. Çalışmıyor olmaktan genelde memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

2. Çalışıyor olmayı tercih eder miydiniz?

1. Kesinlikle ederdim
2. Sanırım ederdim
3. Etmezdim gibi geliyor
4. Kesinlikle etmezdim

3. Çalışıyor olsaydınız hayatınız ne kadar anlamlı olurdu?

1. Çok anlamlı olurdu
2. Oldukça anlamlı olurdu
3. Biraz anlamlı olurdu
4. Hiç bir anlamı olmazdı

(4. sorudan itibaren çalışıp/çalışmama durumunuza bakmaksızın tüm soruları cevaplayınız.)

4. Sizce çalışıyor olmak bir kadının iyi bir anne olmasını etkiler mi?

1. Kesinlikle etkiler
2. Biraz etkiler
3. Etkilemeyebilir
4. Kesinlikle etkilemez

5. Kendinizi etrafınızdaki diğer kadınlarla karşılaştırdığımızda, bir ev kadını olarak kendinizden ne kadar memnunsunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

B) Annelik Rolü:

6. Kendinizi çevrenizdeki diğer annelerle karşılaştırdığımızda bir anne olarak kendinizden ne kadar memnunsunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

7. Bir daha dünyaya gelseydimiz yine anne olmak ister miydiniz?

1. Hiç istemezdim
2. Pek istemezdim
3. Sanırım isterdim
4. Kesinlikle isterdim

8. Anne olmasaydınız hayatınız ne kadar anlamlı olurdu?

1. Çok anlamlı olurdu
2. Oldukça anlamlı olurdu
3. Biraz anlamlı olurdu
4. Hiç bir anlamlı olmazdı

9. Anne olmanız hayatınızın ne kadar önemli bir parçasını oluşturuyor?

1. Çok önemli bir kısmını oluşturmuyor
2. Biraz önemli bir kısmını oluşturuyor
3. Oldukça önemli bir kısmını oluşturuyor
4. Hayatımdaki en önemli şey

10. Çevrenizdeki diğer çocuklarla karşılaştırdığınızda çocuğunuz zor bir çocuk mu?

1. Çok zor
2. Oldukça zor
3. Pek zor değil
4. Hiç zor değil

C) Birey Rolü:

11. Genel olarak kendinizi başarılı bir insan olarak görüyor musunuz?

1. Başarısız görüyorum
2. Biraz başarılı görüyorum
3. Oldukça başarılı görüyorum
4. Çok başarılı görüyorum

12. Genel olarak kendinizden memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

13. Genelde kendi hayatınızdan memnun musunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

D) Eş Rolü:

14. Kendinizi çevrenizdeki diğer kadınlarla karşılaştırdığınızda, bir eş olarak kendinizden ne kadar memnunsunuz?

1. Hiç memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

15. Bir eş olarak kendinizi başarılı buluyor musunuz?

1. Başarısız buluyorum
2. Biraz başarılı buluyorum
3. Oldukça başarılı buluyorum
4. Çok başarılı buluyorum

E) Eş Desteği:

16. Genelde Eşinizden memnun musunuz?

1. Pek memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

17. Eşiniz ev hanımı/çalışıyor olmanızı destekliyor mu?

1. Hiç desteklemiyor
2. Biraz destekliyor
3. Oldukça destekliyor
4. Çok destekliyor

18. Eşiniz evdeyken çocuklarınızla ilgilenir mi?

1. Hiç ilgilenmez
2. Bazen ilgilenir
3. Oldukça ilgilenir
4. Çok ilgilenir

19. Eşiniz herhangi bir sıkıntınız olduğunda sizi dinleyip size destek olur mu?

1. Hiç destek olmaz
2. Bazen destek olur
3. Oldukça destek olur
4. Çok destek olur

20. Çocuğunuzla ilgili konularda eşiniz ve siz nasıl karar verirsiniz?

1. Hiç bir zaman birlikte karar vermeyiz
2. Bazen birlikte karar veririz
3. Çoğunlukla birlikte karar veririz
4. Her zaman birlikte karar veririz

21. Ailenizi etkileyecek önemli konularda eşiniz ve siz nasıl karar verirsiniz?

1. Hiç bir zaman birlikte karar vermeyiz
2. Bazen birlikte karar veririz
3. Çoğunlukla birlikte karar veririz
4. Her zaman birlikte karar veririz

22. Eşiniz sizi bir anne olarak takdir eder mi?

1. Hiç takdir etmez
2. Bazen takdir eder
3. Çoğunlukla takdir eder
4. Her zaman takdir eder

23. Eşiniz sizi bir eş olarak takdir eder mi?

1. Hiç takdir etmez
2. Bazen takdir eder
3. Çoğunlukla takdir eder
4. Her zaman takdir eder

24. Eşiniz sizi bir ev kadını olarak takdir eder mi?

1. Hiç takdir etmez
2. Bazen takdir eder
3. Çoğunlukla takdir eder
4. Her zaman takdir eder

25. Eşiniz çocukların bakımında size yardımcı olur mu?

1. Hiç yardımcı olmaz
2. Bazen yardım eder
3. Çoğunlukla yardımcı olur
4. Her zaman yardımcı olur

26. Eşiniz ev işlerinde size yardımcı olur mu?

1. Hiç yardımcı olmaz
2. Bazen yardım eder
3. Çoğunlukla yardımcı olur
4. Her zaman yardımcı olur

27. Genelde aile hayatınızdan memnun musunuz?

1. Pek memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

28. Evliliğiniz hayatınızın ne kadar önemli bir kısmını oluşturuyor?

1. Çok önemli bir kısmını oluşturmuyor
2. Biraz önemli bir kısmını oluşturuyor
3. Oldukça önemli bir kısmını oluşturuyor
4. Hayatımdaki en önemli şey

F) Sosyal Çevre Desteği:

29. Çevrenizde sizi dinleyen, iyi anlaştığınız arkadaşlarınız veya aile fertleriniz var mı?

1. Hiç yok
2. Çok az var
3. Oldukça var
4. Çok var

30. Çocuk yetiştirme konusunda size tavsiyelerde bulunabilecek, sizin fikir danışabileceğiniz yakınlarınız/akrabalarınız, arkadaşlarınız var mı?

1. Hiç yok
2. Çok az var
3. Oldukça var
4. Çok var

31. Siz yokken çocuğunuzun bakımı ile ilgilenen kurumdan genelde memnun musunuz?

1. Pek memnun değilim
2. Biraz memnunum
3. Oldukça memnunum
4. Çok memnunum

BECK DEPRESYON ÖLÇEĞİ

Sevgili Veliler, aşağıda gruplar halinde bazı sorular yazılıdır. Her gruptaki cümleleri dikkatle okuyunuz. **Bugün dâhil, geçen hafta** içinde kendinizi nasıl hissettiğinizi en iyi anlatan cümleyi seçiniz. Seçmiş olduğunuz cümlenin yanındaki numaranın üzerine (X) işareti koyunuz. Seçiminizi yapmadan önce her gruptaki cümlelerin hepsini dikkatle okuyunuz. Lütfen tüm soruları cevaplayınız!

1. (0) Üzgün ve sıkıntılı değilim.
(1) Kendimi üzüntülü ve sıkıntılı hissediyorum.
(2) Hep üzüntülü ve sıkıntılıyım. Bundan kurtulamıyorum.
(3) O kadar üzgün ve sıkıntılıyım ki, artık dayanamıyorum.
2. (0) Gelecek hakkında umutsuz ve karamsar değilim.
(1) Gelecek için karamsarım.
(2) Gelecekte beklediğim hiçbir şey yok.
(3) Gelecek hakkında umutsuzum ve sanki hiçbir şey düzelmeyecekmiş gibi geliyor.
3. (0) Kendimi başarısız biri olarak görmüyorum.
(1) Başkalarından daha başarısız olduğumu hissediyorum.
(2) Geçmişe baktığımda başarısızlıklarla dolu olduğunu görüyorum.
(3) Kendimi tümüyle başarısız bir insan olarak görüyorum.
4. (0) Her şeyden eskisi kadar zevk alıyorum.
(1) Birçok şeyden eskiden olduğu gibi zevk alamıyorum.
(2) Artık hiçbir şey bana tam anlamıyla zevk vermiyor.
(3) Her şeyden sıkılıyorum.
5. (0) Kendimi herhangi bir biçimde suçlu hissetmiyorum.
(1) Kendimi zaman zaman suçlu hissediyorum.
(2) Çoğu zaman kendimi suçlu hissediyorum.
(3) Kendimi her zaman suçlu hissediyorum.
6. (0) Kendimden memnunum.
(1) Kendimden pek memnun değilim.
(2) Kendime kızgınım.
(3) Kendimden nefrete ediyorum.
7. (0) Başkalarından daha kötü olduğumu sanmıyorum.
(1) Hatalarım ve zayıf taraflarım olduğunu düşünmüyorum.
(2) Hatalarımdan dolayı kendimden utanıyorum.
(3) Her şeyi yanlış yapıyormuşum gibi geliyor ve hep kendimi kabahat buluyorum.

8. (0) Kendimi öldürmek gibi düşüncelerim yok.
(1) Kimi zaman kendimi öldürmeyi düşündüğüm oluyor ama yapmıyorum.
(2) Kendimi öldürmek isterdim.
(3) Fırsatını bulsam kendimi öldürürüm.
9. (0) İçimden ağlamak geldiği pek olmuyor.
(1) Zaman zaman içimden ağlamak geliyor.
(2) Çoğu zaman ağlıyorum.
(3) Eskiden ağlayabilirdim ama şimdi istesem de ağlayamıyorum.
10. (0) Her zaman olduğumdan daha canı sıkkın ve sinirli değilim.
(1) Eskisine oranla daha kolay canım sıkılıyor ve kızıyorum.
(2) Her şey canımı sıkıyor ve kendimi hep sinirli hissediyorum.
(3) Canımı sıkkan şeylere bile artık kızamıyorum.
11. (0) Başkalarıyla görüşme, konuşma isteğimi kaybetmedim.
(1) Eskisi kadar insanlarla birlikte olmak istemiyorum.
(2) Birileriyle görüşüp konuşmak hiç içimden gelmiyor.
(3) Artık çevremde hiç kimseyi istemiyorum.
12. (0) Karar verirken eskisinden fazla güçlük çekmiyorum.
(1) Eskiden olduğu kadar kolay karar veremiyorum.
(2) Eskiye kıyasla karar vermekte çok güçlük çekiyorum.
(3) Artık hiçbir konuda karar veremiyorum.
13. (0) Her zamankinden farklı görüldüğümü sanmıyorum.
(1) Aynada kendimi her zamankinden kötü görüyorum.
(2) Aynaya baktığımda kendimi yaşlanmış ve çirkinleşmiş buluyorum.
(3) Kendimi çok çirkin buluyorum.
14. (0) Eskisi kadar iyi iş güç yapabiliyorum.
(1) Her zaman yaptığım işler şimdi gözümde büyüyor.
(2) Ufacık bir işi bile kendimi çok zorlayarak yapabiliyorum.
(3) Artık hiçbir iş yapamıyorum.
15. (0) Uykum her zamanki gibi.
(1) Eskisi gibi uyuyamıyorum.
(2) Her zamankinden 1-2 saat önce uyanıyorum ve kolay kolay tekrar uykuya dalamıyorum.
(3) Sabahları çok erken uyanıyorum ve bir daha uyuyamıyorum.
16. (0) Kendimi her zamankinden yorgun hissetmiyorum.
(1) Eskiye oranla daha çabuk yoruluyorum.
(2) Her şey beni yoruyor.
(3) Kendimi hiçbir şey yapamayacak kadar yorgun ve bitkin hissediyorum.
17. (0) İştahım her zamanki gibi.
(1) Eskisinden daha iştahsızım.
(2) İştahım çok azaldı.
(3) Hiçbir şey yiyemiyorum.

- 18.** (0) Son zamanlarda zayıflamadım.
(1) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 2 kg verdim.
(2) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 4 kg verdim.
(3) Zayıflamaya çalışmadığım halde en az 6 kg verdim.
- 19.** (0) Sağlığım ile ilgili kaygılarım yok.
(1) Ağrılar, mide sancıları, kabızlık gibi şikâyetlerim oluyor ve bunlar beni tasalandırıyor.
(2) Sağlığımın bozulmasından çok kaygılanıyorum ve kafamı başka şeylere vermekte zorlanıyorum.
(3) Sağlık durumum kafama o kadar takılıyor ki, başka hiçbir şey düşünemiyorum.
- 20.** (0) Sekse karşı ilgimde herhangi bir değişiklik yok.
(1) Eskisine oranla sekse ilgim az.
(2) Cinsel isteğim çok azaldı.
(3) Hiç cinsel istek duymuyorum.
- 21.** (0) Cezalandırılması gereken şeyler yaptığımı sanmıyorum.
(1) Yaptıklarımın dolayısıyla cezalandırılabilirim diye düşünüyorum.
(2) Cezamı çekmeyi bekliyorum.
(3) Sanki cezamı bulmuşum gibi geliyor.

EK - 4

KENDİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Yönerge: Sevgili Veliler, aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da **o anda nasıl hissettiğinizi** ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin **anında** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

	STAI FORM TX – 1	HIÇ	BİRAZ	ÇOK	TAMAMIYLA
1	Şu anda sakinim	(1)	(2)	(3)	(4)
2	Kendimi emniyette hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Şu anda sinirlerim gergin	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Pişmanlık duygusu içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
5	Şu anda huzur içindeyim	(1)	(2)	(3)	(4)
6	Şu anda hiç keyfim yok	(1)	(2)	(3)	(4)
7	Başıma geleceklerden endişe ediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
8	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
9	Şu anda kaygılıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
10	Kendimi rahat hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
11	Kendime güvenim var	(1)	(2)	(3)	(4)
12	Şu anda asabım bozuk	(1)	(2)	(3)	(4)
13	Çok sinirliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
14	Sinirlerimin çok gergin olduğunu hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
15	Kendimi rahatlamış hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
16	Şu anda halimden memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
17	Şu anda endişeliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
18	Heyecandan kendimi şaşkına dönmüş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
19	Şu anda sevinçliyim	(1)	(2)	(3)	(4)
20	Şu anda keyfim yerinde	(1)	(2)	(3)	(4)

Yönerge: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatmada kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da **genel** olarak nasıl hissettiğinizi, ifadelerin sağ tarafındaki parantezlerden uygun olanını işaretlemek suretiyle belirtin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin **genel olarak** nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyin.

	STAI FORM TX – 2	HEMEN HİÇ BİR ZAMAN	BAZEN	ÇOK ZAMAN	HEMEN HER ZAMAN
21	Genellikle keyfim yerindedir	(1)	(2)	(3)	(4)
22	Genellikle çabuk yorulurum	(1)	(2)	(3)	(4)
23	Genellikle kolay ağlarım	(1)	(2)	(3)	(4)
24	Başkaları kadar mutlu olmak isterim	(1)	(2)	(3)	(4)
25	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım	(1)	(2)	(3)	(4)
26	Kendimi dinlenmiş hissediyorum	(1)	(2)	(3)	(4)
27	Genellikle sakin, kendime hâkim ve soğukkanlıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
28	Güçlüklerin yenemeyeceğim kadar biriktiğini hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
29	Önemsiz şeyler hakkında endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
30	Genellikle mutluyum	(1)	(2)	(3)	(4)
31	Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim	(1)	(2)	(3)	(4)
32	Genellikle kendime güvenim yoktur	(1)	(2)	(3)	(4)
33	Genellikle kendimi emniyette hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
34	Sıkıntılı ve güç durumlarla karşılaşmaktan kaçınırım	(1)	(2)	(3)	(4)
35	Genellikle kendimi hüzünlü hissedirim	(1)	(2)	(3)	(4)
36	Genellikle hayatımdan memnunum	(1)	(2)	(3)	(4)
37	Olur olmaz düşünceler beni rahatsız eder	(1)	(2)	(3)	(4)
38	Hayal kırıklıklarını öylesine ciddiye alırım ki hiç unutamam	(1)	(2)	(3)	(4)
39	Aklı başında ve kararlı bir insanım	(1)	(2)	(3)	(4)
40	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin eder	(1)	(2)	(3)	(4)

ÖZGEÇMİŞ

Mukaddes Gözübüyük-Bayraktaroğlu
Üsküdar/İstanbul
Email: gmukaddes@hotmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

DOĞUM TARİHİ VE YERİ : 10.10.1983 ANKARA

MEDENİ DURUM : EVLİ

EĞİTİM BİLGİLERİ

2001-2005 İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ-PSİKOLOJİ

1996-2001 COŞKUN LİSESİ KOLEJİ

1994-1996 İSTEK VAKFI SEMİHA ŞAKİR LİSESİ

1989-1994 İLHAMİ AHMED ÖRNEKAL İLKÖĞRETİM OKULU

İŞ TECRÜBELERİ

10.2008-07.2009 ÖNCÜ KOLEJİ ANAOKULU
PSİKOLOG

08.2005-08.2008 ÖZEL ÇAMLICA ANAOKULU
PSİKOLOG

MESLEKİ EĞİTİM VE STAJLAR

2009 Ümraniye Eğitim ve Araştırma Hastanesi (Staj)

2009 Bilişsel Davranışçı Terapi Eğitimi

2008 15.Ulusal Psikoloji Kongresi

2008 Şema Terapi Eğitimi

2005 Mesleğe Hazırlık ve Staj Programı (DBE)

2005 İnkı Eğitim Danışmanlık (Staj)

2004 13.Ulusal Psikoloji Kongresi

2004 Hamit İbrahimiye Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi (Staj)

2004 İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Adli Tıp Kurumu (Staj)

2004 Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi (Staj)

2002 12.Ulusal Psikoloji Kongresi